

**MODERNLEŞME SÜRECİNDE GERÇEKLEŞEN KÜLTÜREL
DÖNÜŞÜMÜN GAZİANTEP EVLERİNDEKİ YAŞAM BİÇİMİNE
ETKİSİ**

Aslı BÜYÜKBEŞE BARAN

201153105

DOKTORA TEZİ

Disiplinlerarası İletifim Bilimleri Anabilim Dalı

İletifim Bilimleri Doktora Programı

Danifman: Prof. Dr. İclal Gül BATUŞ

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat, 2025

**MODERNLEŞME SÜRECİNDE GERÇEKLEŞEN KÜLTÜREL
DÖNÜŐMÜN GAZİANTEP EVLERİNDEKİ YAŞAM BİÇİMİNE
ETKİSİ**

Aslı BÜYÜKBEŞE BARAN

201153105

ORCID: 0000-0002-1180-769X

DOKTORA TEZİ

Disiplinlerarası İletifim Bilimleri Anabilim Dalı

İletifim Bilimleri Doktora Programı

Danifman: Prof. Dr. İclal Gül BATUŞ

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat, 2025

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ASLI BÜYÜKBEŞE BARAN'ın "Modernleşme Sürecinde Gerçekleşen Kültürel Dönüşümün Gaziantep Evlerindeki Yaşam Biçimine Etkisi" başlıklı tezi 03.02.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Disiplinlerarası İletişim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Prof.Dr.İclal Gül BATUŞ (Danışman) Maltepe Üniversitesi
Üye	Prof.Dr.Gürdal ÜLGER Maltepe Üniversitesi
Üye	Prof.Dr.Arzu KİHTİR İstanbul Üniversitesi
Üye	Doç.Dr.Sergün KURTOĞLU İstanbul Üniversitesi
Üye	Dr.Öğr.Üyesi Nesrin YARAR AKSOY Maltepe Üniversitesi

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle doktora çalışmalarım sırasında akademik, mesleki ve insani gelişimimdeki katkısını ömür boyu yadsıyamayacağım saygıdeğer tez danışmanım Prof. Dr. İclal Gül Batuş'a teşekkürü borç bilirim.

Tez izleme komitelerinde bu araştırmanın hazırlanışı esnasında yapıcı eleştirileri ile çalışmalarına ışık tutan saygıdeğer jüri üyeleri Prof. Dr. Arzu Kıhtır ve Prof. Dr. Gürdal Ülger'e ayrıca teşekkür etmek ister ve tez savunması esnasında zihnimin daha da aydınlanmasına katkıları olan sayın jüri üyeleri Doç. Dr. Sergün Kurtoğlu ve Dr. Öğr. Üyesi F. Nesrin Yarar Aksoy'a,

Bilgi ve esin dolu katkıları için değerli aile dostlarımız Hilal Çetinder ve Cumhuriyet Canbazoğlu'na,

Hayatım boyunca bana esin sağlamış olan tüm ilham perisi eş, dost ve akrabalarım,

Her buluşmamızda verdiği motivasyonlar için doktorum Op. Dr. Egemen Koyuncu'ya,

Sonsuz desteklerini her zaman hissettiğim kıymetli annem Berna Büyükbeşe'ye, Gaziantep hakkında değerli bilgilerini ve anılarını paylaşarak bu tezin var oluşuna sonsuz katkı sağlayan kıymetli babam Mehmet Atilla Büyükbeşe'ye ve ufkumu açan kıymetli abim Buğra Büyükbeşe'ye,

Birlikte gerçekleştirdiğimiz planlarımız ve bir an bile çözümlerini esirgemediği destekler için eşimin babası değerli Hakan Baran'a ve her zaman yanımda olduğu için eşimin annesi değerli Jale Baran'a,

Doktora ve öncesindeki süreçlerde yanımda olan ve neşesiyle hayat vererek motivasyon sağlayan sevgili eşim Emre Baran'a,

Ve tezimin özellikle son aşamalarında, dünyaya gelmesine sayılı günler kala karnımdaki minik hareketleriyle "hadi anne yapabilirsin!" der gibi hissettirdiği yaşam kaynağı için biricik bebeğimiz Nil Baran'a teşekkür ederim.

Aslı BÜYÜKBEŞE BARAN

Şubat, 2025

ÖZET

MODERNLEŞME SÜRECİNDE GERÇEKLEŞEN KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMÜN GAZİANTEP EVLERİNDEKİ YAŞAM BİÇİMİNE YANSIMASI

Aslı Büyükbeşe Baran

Doktora Tezi

Disiplinlerarası İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. İclal Gül Batuş

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2025

Bu çalışma Gaziantep’te hayatlı Antep evlerindeki yaşamlardan günümüzdeki apartman dairelerine geçişte kültürel olarak nasıl dönüştüğünü modernleşme sürecini göz önünde bulundurarak incelemektedir. Modernite bireyi, toplumu, kenti dönüştürürken kültürel bir açıdan da etkili olmuştur. Ev içi yaşam pratikleri üzerinden dönüşen kültürün incelendiği bu araştırmada, modernleşme sürecinde kadın erkek rollerinin mahalle kültüründe nasıl olduğu, evlerin mekânsal görünümünün ne olduğu, boş zaman etkinlikleri denebilecek oyunlar, etkinliklerin neler olduğu, mevsimlerin ve gece gündüzün mekânsal olarak ne şekilde ayrılmaz bir bütün olduğu ve üretimin sadece maddesel değil zihinsel olarak da ne şekilde mümkün olduğu tartışılarak sunulmaktadır. Bu 5 maddeden veri elde edebilmek üzere Gaziantep Kent Arşivinin açık erişimde bulunan Youtube kanalındaki videolar izlenerek içeriklerinden ev yaşamı üzerine konuşan, çocukluğu, gençliği hayatlı Antep evlerinde geçenlerin anıları üzerinden içerik analizi yöntemiyle okunmaktadır. 2024 senesi sonuna kadar yüklenmiş olan 120 video’nun içerisinde 30 tanesi anılarından bahsetmiş, bunların içinden 5 tanesinin bu araştırmanın temasını oluşturan bu 5 maddeyi anlatan içeriklerine rastlanmıştır. 5 videodaki anlatımlarda birbirinden farklı ya da birbirinin aynı olan içerikler mevcuttur ve bu verilerin oluşturduğu bulgular yorumlanarak bireyin geniş aileleriyle, mahalleli ile iç içe yaşadığı evlerin nasıl olduğu anlatılmıştır. Bireylerin apartman dairelerinden önce nasıl bir yaşam sürebildiklerini gösteren kültürel bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Modernite, Kültürel Dönüşüm, İçerik Analizi, Hayatlı Antep Evleri

ABSTRACT

THE EFFECT OF CULTURAL TRANSFORMATION IN THE MODERNIZATION PROCESS ON THE LIFESTYLE IN GAZIANTEP HOUSES

Aslı Büyükbeşe Baran

PhD Thesis

Department of Interdisciplinary Communication Sciences

Communication Sciences Programme

Thesis Advisor: Prof. Dr. İclal Gül Batuş

Maltepe University Graduate School, 2025

This study examines how Gaziantep transformed culturally in the transition from life in courtyard Antep houses to today's apartments, considering the modernization period. While modernity transformed the individual, society and the city, it was also effective from a cultural perspective. In this study, where the transformed culture through domestic life practices is examined, it is discussed how the roles of women and men were in the neighborhood culture during the modernization period, what the spatial appearance of the houses was, what the games and activities that can be called leisure activities were, how the seasons and day & night were an inseparable whole spatially and how production was possible not only materially but also mentally. In order to obtain data from these 5 issues, the videos on the open access YouTube channel of the Gaziantep City Archive are watched and the memories of those who talked about domestic life and spent their childhood and youth in the courtyard Antep houses are read with the content analysis method. Among the 120 videos uploaded until the end of 2024, 30 of the speakers talk about their memories, and 5 of them included content describing these 5 issues as a theme of this research. There are different or identical contents in the narratives in the 5 videos, and the findings of this data were interpreted and the houses where the individual lived together with their extended families and the neighborhood were explained. A cultural study has emerged that shows how individuals lived before apartments.

Keywords: Modernity, Cultural Transformation, Content Analysis, Courtyard Antep Houses

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Amaç	1
1.3 Önem.....	1
1.4 Varsayımlar.....	2
1.5 Sınırlıklar	3
1.6 Tanımlar.....	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1 Modernite Söylemi	4
2.1.1 Modernitenin tarihsel arka planı	6

2.1.1.1	Modernite yansıması kent araştırmaları ve Chicago Okulu.....	11
2.1.1.2	Modernite eleştirisi ve Frankfurt Okulu	13
2.2	Kültürel Dönüşüm.....	16
2.2.1	Modern kültür	19
2.2.2	Dönüşen kültürün Türkiye’deki yansımaları	22
2.3	Dönüşen Ev Yaşamı.....	30
2.3.1	Mekân ve insan	30
2.3.2	Ev yaşamı.....	33
2.3.3	Türkiye coğrafyasında ev yaşamı	34
2.3.4	Gaziantep ev yaşamının modernite sürecindeki kültürel dönüşümü	35
2.3.4.1	Gaziantep’te mimari yapılaşma	36
2.3.4.2	Gaziantep’te sosyal yaşamdan izler	43
2.3.4.3	Gaziantep’te doğal ve coğrafi verilerin kültürel yansımaları	47
2.3.4.4	Gaziantep’in tarihi özeti.....	48
3.	YÖNTEM	52
3.1	Araştırma Modeli	52
3.2	Evren ve Örnekleme	53
3.3	Veriler ve Toplanması	55
3.4	Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	55
3.4.1	Madde I: Hayatlı Antep evlerinde sosyal organizasyonlarda kadının ve erkeğin eve ilişkin rolleri.	56

3.4.2	Madde II: Hayatlı Antep evlerinde mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması:.....	58
3.4.3	Madde III: Hayatlı Antep evlerinde boş zaman etkinlikleri:	60
3.4.4	Madde IV: Hayatlı Antep evlerinde zaman-uzam farkındalığı:	65
3.4.5	Madde V: Hayatlı Antep evlerinde üretim-tüketim:	68
4.	BULGULAR VE TARTIŞMA	72
4.1	Bulgular	72
4.2	Tartışma	82
5.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
	KAYNAKÇA.....	89
	ÖZ GEÇMİŞ.....	98

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Madde I: Hayatlı Antep evlerinde sosyal organizasyonlarda kadının ve erkeğin eve ilişkin roller.	72
Tablo 2. Madde II: Hayatlı Antep evlerinde mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması.	74
Tablo 3. Madde III: Hayatlı Antep evlerinde boş zaman etkinlikleri.	76
Tablo 4. Madde IV: Hayatlı Antep evlerinde zaman-uzam farkındalığı.	78
Tablo 5. Madde V: Hayatlı Antep evlerinde üretim-tüketim.	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Gaziantep'te hayatlı Antep evinde kış hazırlıklarının yapıldığı bir betimleme. 37
- Şekil 2.** Gaziantep'te şire hazırlıklarının yapıldığı bir betimleme..... 39
- Şekil 3.** Hayatlı Antep evlerinde kadınların bir araya geldiği bir fotoğraf karesi 40
- Şekil 4.** Hayatlı Antep evlerinde kışlık kuruluk hazırlıklarının yapıldığı bir fotoğraf karesi..... 40
- Şekil 5.** Hayatlı Antep evlerinde gane etrafında toplananların fotoğraf karesi 41
- Şekil 6.** Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde Halkevi önündeki fotoğraf karesi 44
- Şekil 7.** Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde Halkevi önündeki fotoğraf karesi 44
- Şekil 8.** Peçiç oyununun detaylı betimlemesi..... 45
- Şekil 9.** Peçiç oyununda it boncuklarının sayıları. 46
- Şekil 10.** 16. Yüzyılda Gaziantep il merkezini ve mahallelerini gösteren harita 50

1. GİRİŞ

1.1 Problem

Günümüzde modernitenin yaşamlarımızın hemen her noktasına ulaşmasıyla birlikte yaşadığımız kültürel dönüşümün etkileri iş yaşamımızda uzmanlıklarımızdan, sanat eserlerinin okunma pratiğine, sağlıktan eğitime ve ev yaşam ritüellerimize hemen her noktada kaçınılmaz hale gelmektedir. Toplumun bu dönüşümü sanayideki teknolojik gelişmelerle ve kentleşmenin sınır almaz akışıyla bireyselliği rasyonellikten uzaklaştırmaktadır. Özellikle kentlerde apartman dairelerine sığışan birey, geleneksel bir aradalıktan ve aile yapısından uzaklaştığı gözlemlenmiştir. Bahsi geçen kültürel dönüşüm bu tezin problemini oluşturmaktadır.

1.2 Amaç

Kültürel dönüşüm ile şekillenmesi kaçınılmaz olan kentlerdeki apartmanlaşma, her daire sığışan birey ve rasyonelliğin teknolojik gelişmelerle yaşadığı dönüşüm, eski geleneksel yapıların değişime uğradığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu araştırmanın amacı budan yüz elli yıl kadar öncesinde yaşanan geleneksel yaşamda bireyin özellikle kadın erkek rolleri üzerindeki dönüşümünü, evlerin mekânsal farklarını, boş zaman etkinliği adı altındaki yaşam ritüellerinin değişimini, zaman ve uzamın birbirinden kopuşunu ve üretimin hem maddi hem de rasyonel olarak dönüşümünü mercek altına almaktır. Özellikle Gaziantep, Türkiye'nin hem sanayisi hem de tarımı ile öne çıkan kentlerinden biri olarak bu dönüşümden nasıl etkilendiğini gözlemlemek için verdiği veriler dikkat çekmektedir. Bu veriler moderniteyle dönüşen kültürü gözlemlemek amacıyla ele alınmaktadır.

1.3 Önem

Modernite son birkaç yüz yıl boyunca dönüşerek günümüze kadar etkilerinin kaçınılmaz bir biçimde geldiği bilinmektedir. Sanayileşme ile teknolojinin birey üzerindeki etkileri bir yandan yaşamlarımızı sanki daha kolaylaştırmış gibi görünse de daha hızlı bir yaşam ritüelinin içerisinde dönüşmek olarak ele alınmaktadır. Özellikle 19. yüz yıl sonlarında

başlayan bilim adamlarının araştırmaları moderniteyi hem bir araç hem de bir eleştiri içerisinde sürdürülmektedir. Modernitenin birey üzerindeki etkileri toplumsal dönüşümlere de yol açmıştır. Bu araştırmada bahsi geçen Gaziantep şehri ise toplumsal dönüşümde önemli veriler sağlamaktadır. Sanayisinden dolayı g almakla birlikte g veren de bir kent olduğu bilinmektedir. Fıstık, zm, buğday gibi tarımsal ürünlerinin baklava üretimiyle senelerdir sürdürüle gelmesi de bir diğer özelliği olarak görülebilir. Bunlara ek olarak Cumhuriyet tarihine iz bırakan, Kurtuluş Savaşı sırasında göstermiş olduğu kahramanca mücadele ile kazanılmış Gazilik unvanından da bahsetmek gerekir. O yaşam mücadelesinde bile ayakta kalmayı başarmış olan geleneksel Antep evleri, birçok geleneksel yaşama da mekân olmuştur. Geniş ailelerin bir arada yaşadığı bu evlerden önce toplu konutlara geçen çekirdek aileler daha sonra bireyler halinde günümüzdeki apartman dairelerine sığışmaktadır. Bu araştırmanın önem kazandığı nokta ise bu dönüşümdür. Youtube kanalı ‘‘Gaziantep Kent Arşivi’’nde ‘‘Sözlü Tarih ve Derleme Projesi’’ ile yayımladığı videolar içerisinde bu araştırmaya veri olacak yaklaşık 45 ile 60 dakika arası videolar seçilmiş ve bahsi geçen geleneksel evlerde yaşamış olan anlatıcıların anılarının içerik analizi yapılmıştır.

1.4 Varsayımlar

Bu araştırmada kuramsal çerçevede modernite, kültürel dönüşüm ve Gaziantep ev yaşamı anlatılmıştır. Oluşturulan bu ereve ile tezin arka planını oluşturan kuramlar, veriler ve önemli anlatıların geniş perspektifte yer aldığı var sayılmaktadır. Yöntem olarak ele alınan içerik analizi ile seçilmiş videolarda özellikle bu tezin amacına yönelik içerikleri kapsayanlar veri olarak kabul edilmiştir. Bulgular haline gelen bu veriler tartışılması mümkün birer alıntı olarak varsayılmaktadır. Yöntem olarak içerik analizi, karşılıklı soruların sorularak ilerlemesini mümkün kılmamakla birlikte seçilmiş olan videolar tam olarak bu araştırmaya ışık tutan içerikler olarak kabul edilmektedir. Bahsi geçen videolar özenle seçilmiş ve 5 madde ile ortaya koyulmak istenen kadın-erkek rolleri, evlerin mekânsal verileri, boş zaman pratikleri, zaman- uzamın kopuşu ve üretim meselesi üzerine veri sağlamaktadır.

1.5 Sınırlıklar

Neredeyse 150 yıl öncesinde, geleneksel Antep evlerinde yaşam sürüldüğü bilinmektedir. Hata içlerinde çok daha eskilere dayananlar da mevcuttur. Ermeni evlerinin işçiliğiyle, Yahudi mahallesiyle, camileriyle, havralarıyla, kiliseleriyle, su kastleleriyle, sokakları ve mahalleleri olan bir kenttir Gaziantep. Cumhuriyet öncesi Halep'e bağlıdır. Mezopotamya'nın daha arkeolojik kazıları süren ve tarihe gelecekte bile yenilikler katabilecek önemli noktalarından biri olarak kabul edilebilir. Bu araştırmada bu mahallelerden yolu geçmiş, gözlemlene fırsatı olmuş herkesin fikrine başvurmamak içten değildi. Gaziantep Kent Arşivi videoları bu araştırmada olması gereken verilerin bütününe sağlamış olsa da, daha nice bilgilere yer verilmesi yaşamsal koşulların mümkün kılınması nedeniyle sınırlanmış bulunmaktadır.

1.6 Tanımlar

Bu araştırmada modernite oldukça geniş bir yer tutmaktadır. Oldukça anlaşılır ve çağdaş bir metin sunmak, bu anlatıları yaparken kaçınılmaz olmuştur. Etimoloji itibariyle "çağdaş" anlamını taşıyan "modern" terimini, bu araştırmada bahsi geçtiği şekilde tanımlamak mümkündür.

Gaziantep'linin konuşmalarına gelindiğinde, anlamlarda değişimlerin mevcut olabileceği mümkündür. Kelimelerin bazen yazılımlarının bazen de anlamlarının, özellikle eski Türkçe'den etkilendiği ve farklı bir ağız olması itibariyle, değişmesi mümkündür. Örnek olarak "engin" kelimesi bu bölgede genellikle "enk" olmak yani alçak olmak anlamını ifade etmektedir. Bunun dışında "pılav" olarak bilinen bir kelimenin "pilo" olarak sesletimine rastlanmıştır. "Merdiven" olarak bilinen bir diğer kelime ise "bassamak" diye kullanılmakta, nüans olarak bassamak boyut olarak merdivene göre farklılık göstermektedir.

Tezin amacını kapsayan bu farklı tanımlamalar ise dönüşen kültürün nereden nereye geldiğinin de göstergesi olarak kabul edilebilir. Özellikle çağdaş olanı ele alırken geleneksel olan mercek altına alındığında bu araştırmacının amacı ve problemi göz önüne getirilebilmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Modernite Söylemi

Bu bölümde araştırmanın temelini oluşturan modernite tartışması yapılmaktadır. Kavramsal çerçevedeki ve tarihi süreçteki önemli noktalarının vurgulanmasıyla modernitenin kent ve evlerin kültürel dönüşümünü nasıl şekillendirdiği tartışılmaktadır. Modernite, bir kavram olmanın ötesinde birçok yeni *-izmleri* ve kavramları hayatlarımıza kazandırmış ve bu oluşumları tek seferde aniden ola gelmekten ziyade farklı zaman süreçlerindeki ve yaşamlarımızın pek çok alanındaki değişimleri tetiklemiştir. Türkiye'deki etkileri ve Gaziantep kentindeki kültürel dönüşümün evlere yansması, bu çerçevede incelenmektedir.

Modern toplumların, endüstriyelleşme ile meydana geldiği yakın tarihin izlerine bakılarak çıkarılabilir. 16. ve 17. yüzyıllardan itibaren felsefe ve bunun beraberinde siyasal yaşamda bir araç olarak aklın öncelik kazanmaya başladığı görülmektedir. Batı kültürünün de bununla birlikte dünyayı algılayış biçiminin ve geleneksel olguların güç kaybetmesiyle yeni ideolojik akımların ortaya çıkmaya başladığı dikkat çekmektedir. Böylece ideolojik yaşamın belirleyicisi olarak akıl daha fazla yer almaya başlamıştır. Devam eden satırlarda, kelime anlamı ve tarihi süreci öne sürülmektedir.

Öncelikle, "modern" kelimesi Latince "modernus"tan türetilmiştir. Modernus anlamı ise yine Latince'de "hemen şimdi" anlamına gelen "modo"dan türetilmiştir. (Kızıılçelik ve Erjem, 1996, s. 385) "Modern" kelimesi, Hristiyanlık döneminin pagan dönemden farklı bir nitelik taşıdığını vurgulamak için kullanılmıştır. Kavram olarak "modern," yeniye, eskisinden ayrılmış ve daha ileri bir aşamaya ulaşmış olanı ifade eder. Burada "ilerleme," modernitenin temel dinamiği ve harekete geçiren gücü olarak karşımıza çıkar. Alman tarihçilerin "Neuzeit" yani "yeni çağ" olarak adlandırdığı modernite, geleneksel olanın her yönüyle köklü bir dönüşümünü hedefleyen geniş çaplı bir proje olarak görülebilir. Genel anlamda, moderniteyi 15. ve 20. yüzyıllar arasında yaşanan entelektüel, kültürel, toplumsal ve estetik değişimin bir sonucu olarak tanımlayabiliriz. (Çiğdem, 2004)

Modernliğin kültürel ve epistemolojik analizini yapan Giddens (1998)'a göre modernlik olgusu 17. yüzyılda Avrupa'da başlayıp bütün dünyayı etkisi altına alan bir örgütlenme ve yaşam biçimidir. Modernliğin sonucunda ortaya çıkan yaşam tarzlarının geleneksel toplumsal düzende alışlageldiğın dışında olduğunu belirtir. Tarih avcı ve toplayıcıların yalıtılmış kültürleri ile başlar, daha sonrasında tarıma dayalı devletlerin oluşumu ile devam eder ve batıdaki modern toplumların ortaya çıkışıyla günümüze ulaşır. Buna ek olarak modernliğin “fırsat yönü” en etkin biçimde toplum bilimin klasik kurucuları tarafından vurgulanmıştır. Marx, Durkheim ve Weber modern çağı sorunlu bir dönem olarak görmüş ama ne denli büyük bir karanlık yüze sahip olabileceğini tam olarak tahmin edemediklerinden ve modernliğı, çevreye yönelik bir tehdit olarak göremediklerinden bahseder Giddens. Ona göre sosyoloji modern toplumsal yaşam ile ilgili olarak öngörü ve denetim araçları doğrultusunda kullanılabilir bilgi üreten bir disiplin olarak görülmektedir. Bir bütün olarak modernliğin ayırt edici özelliklerinden bazılarını belirlemek için modern kurumların zaman ve uzam içinde nasıl konumlandırmak zorunda olduğumuzu vurgular. Modernlik öncesi dünyadaki zaman-uzam ilişkileriyle ilgili farklılıkları gözden geçirirsek takvim ve yazının bulunuşu gibi, tarıma dayalı devletlerin ayırt edici bir özelliğinin olduğu görülebilir. “Ne zaman” sorusunun evrensel olarak ya “nerede” ile ilişkilendirildiğini ya da düzenli doğal olaylarla tanımlandığını belirtir. Mekanik saat ise bu ölçümün uzam ile ilişkilendirilmesinin değışiminde önemli bir rol oynamıştır. Ona göre zamanın boşaltılması büyük ölçüde uzamın boşaltılması için bir ön koşul niteliğindedir. Zamanın uzamdan ayrılması, içinde hiçbir geri dönüşü olmayan ya da her şeyi kapsayan tek yönlü bir gelişim olarak görülmemesini savunmaktadır. Buna ek olarak yerinden çıkarılma ile toplumsal ilişkilerin yerel etkileşim bağlamlarından kaldırılmasına ve sonsuz uzunluktaki zaman uzan boyunca yeniden yapılandırılmasını açıklar. Modernlik düşüncesinin özünde gelenekle bir karşıtlık olduğunu öne sürer. Modernlik ve düşünümsellik arasındaki ilişki incelendiğinde görüleceğı gibi düşünümsellik temel bir anlamda tüm insan eylemlerinin tanımlayıcı bir karakteristiğini oluşturmaktadır. Sadece yeninin yeni olması değil Giddens'a göre büyük çapta bir düşünümsellik beklentisi modernliğı belirler

Öte yandan modernliğin Touraine'e göre akıl ve öznenin uyumlu birlikteliğı ile tanımlanması mümkündür. Onun klasik dönemine anlamını veren bu birlik, kapitalizmin akıl ilkesini tekeline almasıyla sarsılmış ve zaman içinde ortadan kalkmıştır. Bunun

sonucunda modernliğin ilkesel bir çözüme süreci yaşanmaya başlamıştır. Parçalanmış modernlik olarak adlandırdığı bu dönem Touraine'e göre öznenin akla isyanıyla ivme kazanmış, politik olmaktan çıkıp kültürel bir içeriğe bürünen yeni özne modernliği yeniden üretmek yerine onu zayıflatan fail durumuna gelmiştir. Modernliğin canlanması ancak özne ve aklın yeniden bir araya gelmesi ile mümkün olacaktır. (Girgin, 2018)

Buna ek olarak Habermas ise modernliğin Aydınlanma projesinin bir ürünü olarak anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Aydınlanma söylemi üzerinde kurulan modernlik kavramı insanın dünyaya egemen bir varlık ve özgür bir aktör haline gelmesidir. Buna karşılık, kapitalist modernleşme sürecinde ekonomi ve politikadan oluşan sistemin kültürel alanı içeren hayat alanını kolonize etmesi öznenin özgürlüğüne zarar vermiş ve modernliğin bir kriz içine girmesine neden olmuştur. Modernliğin imkân sağladığı iletişimsel rasyonalitenin özneler arası bir bağlamda işlerlik kazanmasıyla bu krizin aşılabileceğini öngörmektedir. Böylece, Aydınlanma'nın tükenmekten ziyade "sekteye uğrayan projesi" olarak görülmesi gereken modernlik tamamlanabilecektir. (Girgin, 2018)

Bu çalışmada modernite üzerine yapılan eleştirel tartışmalara, tarihsel arka planı ele aldıktan sonra yeniden yer verilmektedir. Bu kısımda sadece tanımlamak ve farklı görüşlere kısaca yer vermek üzere bazı düşünürlerin görüşlerine yer verilmiştir.

2.1.1 Modernitenin tarihsel arka planı

İçerisinde birçok "-izm"i barındıran modernite söyleminden bahsetmeden önce sanayi devriminden söz etmek gerekir. Sanayide yaşanan gelişmeler, teknik ve bilimdeki yeni keşifler, farklı ham maddelerin kullanımı moderniteyi anlamının ön adımları olarak düşünülebilir. Kapitalizm mi endüstriyel devrimi doğurdu yoksa endüstriyel devrim mi onu besledi tartışmaları da önemli bir yer tutmaktadır.

Bu çalışmanın ana konusu olan ev yaşamı, toplumsal bir bakış açısını ve kent çalışmalarını da içerisinde bulundurmaya gerektirmektedir. 19. ve 20. yüzyıllarda endüstriyelleşme ile bazı toplumsal değişimler ve dönüşümler de meydana gelmiştir. Sanayilerin merkezleştiği kentlerde iş imkanları, eğitim imkanları, yani modern yaşam imkanlarına sahip olabilmek için belirli şehir merkezlerine göçler meydana gelmiştir.

Pragmatizm felsefesini benimseyen Chicago Okulu düşünürleri de bu bağlamda kentleri masa başından kalkarak ekolojik bir kent olarak ele aldıkları, göçlerle nüfusunu katlamış olan Chicago kenti üzerine araştırmalar yapmışlardır. Bu konuya daha detaylı olarak bir sonraki alt başlıkta yer verilmektedir.

Bu bölüm, önceki satırlarda bahsi geçen kavramların ve bağlamlarının tarihsel çerçevesini kapsamaktadır. Kısaca bahsetmek gerekirse, fikren Aydınlanma Çağı, siyaseten Fransız Devrimi ve ekonomik olarak da Sanayi Devrimi, Modernitenin oluşumunda başlıca belirleyici faktörlerden olmuştur. Öncelikle aydınlanma çağına zemin hazırlamış olan rönesans ele alınacak olursa, antik Yunan ve Roma'nın bilim, sanat ve felsefesine Avrupa'da düşünsel bir uyanış ile 16.-17. yüzyılların insan aklının ve yaratıcılığının önemini öne çıkardığı söylenebilir. Moderniteye dair düşünsel bir temel atan aydınlanma ise siyasi özgürlük, toplumsal adalet ve eğitim gibi alanlarda yükselen reform talepleriyle modernitenin ideolojik altyapısı güçlenmiş oldu. Böylece halkın monarşiye karşı başkaldırışı eşitlik, özgürlük ve kardeşlik ilkelerini savunduğu devrimler modern toplumun siyasi yapısını şekillendirmesine temel oluşturmuş oldu. Buradan yola çıkarak, modern toplumsal yapıların derinden etkilendiği birkaç büyük dönüşümden biri olan Fransız Devrimi ele alınacak olursa, birey haklarının ve özgürlük anlayışının temellerini atan bu devrim, modern toplumun politik ve sosyal yapısını şekillendirmiştir. Akıl, bilim ve bireysel özgürlük gibi değerlerin vurgulanmasıyla başlayan bu dönemde, buhar gücü ve mekanik üretimin gelişimiyle, toplumsal yapı kökten değişip ekonomik dönüşümün tohumlarının da atıldığı sanayi devriminden mutlaka bahsedilmelidir. Üretim süreçlerinin merkezileşmesi, kentleşme ve işçi sınıfının doğuşu ile modernitenin ekonomik ve toplumsal yapısı yeniden şekillenerek kapitalizmin temeli oluşmuş oldu. Sanayi Devrimi ile üretim ilişkilerinde yaşanan köklü değişiklikler, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel yapıyı da yeniden tanımlamış, böylece kapitalizmin gelişimine zemin hazırlamıştır. Kapitalizmin yükselişi, bireyin toplumsal konumunu ve yaşam biçimini etkileyerek modernitenin ekonomik ayağını oluşturmuştur. Sennett (2015) modern kapitalizmin eski sanayi kapitalizmine göre çalışma ve sosyal yapılarımızı nasıl değiştirdiğini ve bireyin kimliğini nasıl etkilediğini inceler. Burada kapitalizmin gelişim aşamalarını tarihsel perspektiften ele alarak, modernite ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi açıklar. 19. yüzyılın başında çalışmakta olan fabrikaların, insanın beynini uyuşturan rutin ile istikrarsız istihdamı birleştirdiğine kuşku yok; hem işçiler kendini

koruma gücünden yoksundu, hem işletmeler genellikle kötü yapılanmıştı ve ani çöküşe fazlasıyla açıktı. Sennett ayrıca, kapitalizmin toplumsal bağları nasıl erozyona uğrattığına ve modernitenin bireysellik, süreklilik ve bağlılık gibi değerlerini nasıl değiştirdiğine dikkat çeker. Buna ek olarak belirtir ki, yeni iletişim ve üretim teknolojileri sayesinde bilgi, küresel ölçekte hızla yayılmaktadır. Bazı düşünürler, yerin önemini yitirdiğini savunurken, diğerleri büyük kentlerin daha da önem kazandığını belirtmektedir. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler, bilginin doğrudan ve anında iletilmesini sağlayarak iş dünyasında karar alma ve koordinasyon hızını artırmıştır. 19.yüzyıl sonlarında kapitalizmin etkileriyle birlikte kamusal alan ile özel alan kavramlarının dağılarak siyasal ve kültürel anlamda işlevsel değişime uğradığı bilinmektedir. Habermas (2018), kamusal otoritenin bireyler arasındaki ticari ve sosyal etkileşimlere müdahalesinin, aslında doğrudan onların özel alanlarından doğan dürtüleri yönlendirme işlevi gördüğünü belirtmektedir. Böylece toplumun da yeniden siyasallaşmış olduğu söylenebilir. Bununla beraber kitle iletişiminde bir yandan gelişmesi, medyanın kamusal alan olarak ele alınmasında önemli bir rol oynadığı görülebilir.

İletişim teknolojisinin gelişmesinin bu kaçınılmaz etkisinin ise matbaanın icadıyla hızlandığı söylenebilir. Crowley ve Heyer (2021) matbaanın icadının arka planında ise, Çin'in en iyi bilinen ve en kusursuz keşiflerinden biri olan kâğıdın kullanımının yattığından bahsederler. Çin kâğıt üretiminde yeni gelişmelere imza atmayı sürdürmüş ve "Çin kâğıdı" ile kâğıt hamuru 19. yüzyılda Çin tarafından Batı'ya tanıtılmıştır. Kâğıdın ilk buluş tarihine yönelik, MÖ 100'lü yıllar mı yoksa MS 100'lü yıllar mı olduğu hakkında kesin bir kayıt yoktur. Blok baskı ile ilgili ise belirtilmiş en eski tarihin 770 olduğu ve Japonya kökenli olduğunu ileri sürülmektedir...Mekanik buluşların doğasında, ortaya çıktıkları yerden her tarafa doğru yayılma özelliği vardır. Baskıcılık, teknik aletlerimizin bir anlamda bugün insanın erişmesine olanak sağladığı bu Tek Dünya'yı müjdeleyen bir sanattır. Matbaa, hareketli harf baskısının icat edildiği Çin ve Kore'den Avrupa'ya doğru dünyayı neredeyse yüz yıl içinde kat etmiştir. İran, Türkiye ve Rusya üzerinden, ilk basılı kitabın çıktığı Hollanda'ya ve hareketli baskı harfleriyle Avrupa'nın ilk kitabının basıldığı Almanya'ya kadar bu ilerlemeyi adım adım izleyebiliriz...Fakat önce yeni bir toplumsal aracın var olması gerekiyordu. Kültürel üstünlüklerin eşitlenmesi ve köleliğin terkedilmesi ile özgürleşen demokratik şehirler, gittikçe okur-yazarlaşan bir yurttaşlar topluluğunun ortaya çıkışı, kitapları çoğaltmaya ve kitap üretimi sürecini ucuzlaştırmaya yönelik bir

yöntemin geliştirilmesini özendirilecekti...1518'de Martin Luther'in doksan beş tezini yayımlamasıyla reform hareketleri tetiklenmiş oldu. Reformasyon'un en önemli gelişmelerinden iki tanesi, matbaanın ve yerel dillerin kullanılması oldu. Kutsal kitap reforme edilmiş haliyle ve yerel dillere çevrilmesiyle herkesin erişimine açık hale gelerek matbaa düşüncelerin yayılması için bir araç sağlayarak Reformasyon'un gelişini hazırlamış oldu...Sözlü araç basılı kültürün büyük ölçüde yaygınlaşması amacıyla kullanılmıştı. Kitaplardaki çizimler, düşüncelerin okuryazar olmayanlara aktarılmasına yardım etti. (Crowley ve Heyer, 2021)

“Çağımızın en büyük kitle iletişimcileri, özellikle McLuhan'a göre matbaanın icadı bilgilerin saklanması ve aktarılmasında ve hatta insanın düşünme biçiminde o kadar derin değişimlere neden olmuştur ki, tipografik insan olarak tanımlanabilecek yeni bir insan tiğinin doğuşundan söz etmek mümkündür.” (Baldini, 2000, s.60) Bilginin taşınması için aracın taşınması gerekliydi. Kil tabletler ve hesap taşları gibi kitap ve el yazması bir yerden başka bir yere götürülebiliyordu. Elektriğin kullanılmasıyla esaslı bir dönüşüm ortaya çıktı. Telgraf ve telefon yeni iletişim devriminin ilk dalgası oldu. Ulaşımaya dayalı iletişim modelinden iletme dayalı modele doğru bir sıçrama oldu. Telefon, telgraf, gazetelerin çoğalması ve elektrikleştirmenin yayılması, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçilirken yeni tüketim örgütlerinin ortaya çıkmasına yol açtı. Telgraf, o zamana kadar eş anlamlı olan "ulaşım" ve "iletişim" kelimelerinin kesin olarak ayrıldığını gösterdi. Simgeler coğrafyadan ve ulaşımdan bağımsız ve daha hızlı yer değiştirmeye başladı. Bilgiyi demiryolu araçlarından daha hızlı taşıyarak, millerce uzunluktaki hatlar boyunca merkezi bir denetim kurulabilmesine olanak sağladı. 1876 Mart, Alexander Graham Bell ilk telefon hattını kurdu. Aslında telgrafı biraz daha geliştirmeye çalışıyordu, ama daha sonrasında bu yeniliği ticari bir işe dönüştürecek ve 1880-1893 yılları arasında ABD'de kullanılan telefon sayısı 60 binden 260 bine çıkacaktı. (Crowley ve Heyer, 2021)

19. yüzyılın sonlarında "kablolu dünya", başlıca telefon ve telgraf mesajların daha hızlı iletilebilmesini kolaylaştırmıştı ve iletişim sahası böylece genişlemiş oldu. Haberler de bununla birlikte farklı şekillerde toplanıp sunulmaya başlamış ve okuma biçimleri de değişmişti. Endüstriyel bir ekonomiye ağırlık verilmiş ve şehirleşme de bu ölçüde şekillenmiş oldu. Köprüler, tüneller, tramvay ve metro hatları şehirlerin büyümesine, işten eve gidip gelen bir topluma teşvik etti. Yüz yıllık bir geçiş dönemiyle "tüketim

toplumunun" doğuşu, yeni fikir, imge ve tüketim kalıplarının türemesiyle yerel olan dayanağını kaybetmiş oldu. Otomobil, uçak gibi ulaşım araçları ile mekân duygusunun artan hızı Dünya Standart Zaman'ının belirlenmesine ve kültürel kimliğin dolaysızlaşarak yerelden uzaklaşmasına yol açtı. 20. yüzyıl başlarında toplumun ve kültürün dönüşmesinde başrol oynayan öğelerden biri de fotoğraf oldu. Önce görüntüler kaydedilmeye başlandı, sonra buna ses eklendi. Sinemalar ise popüler kültürün başlıca formlarından biri olarak kabul edildi. Önceleri canlı müzikler eşliğinde seyredilen sonraları diyalogların eklendiği ve aktörlerin perdede konuşmalarının duyulduğu filmler büyük oranda kabul gördü. Bir de reklamcılık anlayışı kitle toplumlarını, yeni ikna tarzları da ortaya çıktı. (Crowley ve Heyer, 2021)

İletişim teknolojilerinin bu hızlı gelişimi, dünyanın birörnekleşme sürecinde modernitenin etkisini daha belirgin hale getirmiştir. Özellikle internet, televizyon ve sosyal medya gibi araçlar, kültürel sınırları bulanıklaştırarak farklı coğrafyalardaki yaşam biçimlerini benzer hale getirmiştir. Modernite, bu bağlamda, sadece Batı'da değil, küresel ölçekte ortak bir kültürel ve sosyal anlayışın oluşmasını sağlamış ve yerel farklılıkları azaltarak dünya genelinde birörnek bir yaşam tarzı yaratmaya başlamıştır. Batı Avrupa'da doğan Batılılaştırma hareketi, dünya tarihinde birçok kez denenmiş bir dönüşüm sürecidir. Roma İmparatorluğu, Haçlı Seferleri, Aydınlanma Felsefesi ve Liberalizm ideolojisi bu hareketin örnekleri arasında yer alır. Batılılaşmanın ilk aşaması, Roma İmparatorluğu'nun başarısız girişimleri bir kenara bırakılırsa, sömürgeleştirmeye başlamıştır. Sanayi Devrimi'nden I. Dünya Savaşı'na kadar süren bu süreç, Batılılaştırmanın güçlü bir aracı olarak kullanılmış ve fakat savaş öncesinde sona ermiştir. Savaş sonrası dönemde ise Batılılaşma, sömürgeleştirme yerine medeni yasaların uygulanmasını ve diğer ulusların bu yasalara uyum göstermesini sağlama yoluna evrilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından bağımsızlık kazanan ülkeler, Batılılaşma sürecinin yavaşladığına dair yorumlar oluştururken, Latouche (1993)'a göre Batı hala gücünü korumaktadır. Savaş sonrası Batı, evrensel bir model oluşturmuş ve bu modeli teknik ve ekonomik olarak destekleyip, "teknik" kavramını yeni bir inanç ve bilimin somut bir sonucu olarak sunmuştur. Batılılaşma sürecinde kentleşme, sanayileşme kadar güçlü bir gelişim göstermiştir. Bu süreç, üçüncü dünya ülkelerindeki bireyleri geleneksel yaşam alanlarından kopararak Batı tarzı mimariye yönlendirmiş, toplumsal yapıları tehdit eden bir duruma yol açmıştır. Latouche'a göre, bu örgütlenme mekân ilişkisini bozarken,

geleneksel kültürlerinden uzaklaşan toplumlar taklitçi sanayileşme ve kentleşme ile kimlik kaybı ve bunalım yaşamaktadır.

2.1.1.1 Modernite yansıması kent araştırmaları ve Chicago Okulu

Önceki satırlarda bahsi geçen sanayi devrimi, toplumsal açıdan birçok değişimi beraberinde getirmiştir. Tüm bunlar insanın var olduğu mekânlarda da değişikliğe yol açmıştır. Kırsaldan sanayileşmenin merkezine doğru yerleşim yerlerindeki değişimleri gözlemleyen bilim adamları kent oluşumunu teorik olmanın ötesinde ekolojik olarak da inceleme altına almaya başlamışlardır. Chicago kenti elbette ki buna örnek olarak yer almaktadır. Hızla yükselen gökdelenleri ile bir göç hareketine ve yaşam biçimindeki değişime zemin hazırlamıştır. Kenti ekolojik olarak insanların bu değişimi altında inceleyen Chicago Okulu, kent sosyolojisi kavramının tohumlarını ilk olarak 19. yüzyıl sonlarında atmıştır.

1890 sonrasında kurulan Chicago Okulu, kentsel yaşam, sosyal organizasyon ve ekoloji konularına odaklandığını anlatan Morva'ya (2013) göre o dönem Chicago'da gerçekleşen hızlı kentleşme, bir laboratuvar ortamı sağlamıştır. Kent, ekoloji ve sosyal organizasyon konularını birbirine bağlantılı olarak görmüştür. Bu ortamda “sosyal ekolojik yaklaşım”ın kurucusu olan Robert Ezra Park, mekânsal yapılarla sosyal yapıların arasındaki bağlantıya dikkat çekmiş ve başarılı gazetecilik yaşamında olay yeri haritasının kullanımıyla ilgili büyük kentler hakkında doğrudan gözlemle elde edilmiş karşılaştırmalı bilgiye sahip olan bu kadar çeşitli etnik gruplar ve bölgelerin varlığından haberdar olan başka meslek grubunun olmadığını öne sürmüştür. Toplumu, etkileşim ve sosyal süreçle açıklamaya çalışan bir diğer düşünür ise Simmel'dir. Kant felsefesinin sorup yanıtladığı “Doğa nasıl mümkün olur?” sorusundan yola çıkan Simmel'e (2009) göre toplumu mümkün kılan bireysel unsurlar doğrudan doğruya kendisini gözlemleyen, bilinçli ve sentezci olduğundan “toplum nasıl mümkün olur?” sorusu belirleyici bir fark tayin etmektedir. Ama toplumun nasıl mümkün olduğu sorusu, daha da temel bir anlamda kavranmalıdır. Doğada, sentetik bütünlüğe ulaşmanın gözlemleyen zihnin bir işlevi olduğunu, oysa toplumda bu işlevin toplumun kendisinin bir yönü olduğunu söylemiştir. Bireyde toplumu oluşturmakta olduğu şeklindeki soyut ilkenin bilinci yoktur elbette. Yine de her birey ötekinin kendisine bağlı olduğunu bilir her ne kadar ötekinin

toplumdaşımız olduğuna dair bu bilgi, bütün kompleksi toplum olarak gören bu kavrayış çoğunlukla ancak tikel, somut içeriklere dayanarak gerçekleşiyor olsa bile. Ama bu idrakin bütünlüğünden farklı bir şey değildir belki de.

Günümüze gelindiğinde, Morva'ya (2016) göre apartman dairelerinde daha çok “dijital benlik” temelli sosyallik söz konusu olmaktadır. Bedensiz dijital bireyler zaman ve uzamdan ayrılmış, kadın-erkek ayrımı aşınmaya uğramış, için dış ile geçtiği, boş zaman kavramından yoksun, mevsimlerin ve zaman bağlantılılığından uzakta ve sosyal medya ile üretim-tüketim kavramları bağlamında post modern bir toplum söz konusudur. Oysaki Simmel (2009), “bireysellik” dediğimiz şeyin Avrupa'da İtalyan Rönesans'ı çağının yarattığı konusunda genel bir mutabakat olduğunu ileri sürer. Bununla, bireyin orta çağdaki ortaklık biçimlerinden, yani hayatının, faaliyetlerinin ve temel itkilerinin örüntüsünü homojenleştirici gruplar içinde kısıtlamış olan biçimlerden içsel ve dışsal olarak kurtulmuş olması kastedilir. Söz konusu biçimler bireyin sınırlarının bulanıklaşmasına yol açmış, kişisel özgürlüğün, bünyevi biricikliğin ve kişinin kendine duyduğu sorumluluk hissinin gelişmesine adeta engel olmaktadır. Orta çağın her türlü bireysellik izinden yoksun olup olmadığı meselesini bir kenara koyarak bir ilke sorunu olarak bireysellik üzerindeki bilinçli vurgu sahiden de Rönesans'ın özgün kazanımıymış gibi görüldüğünü vurgulamaktadır. Bu da güç sahibi olma, temayüz etme ve şan şeref kazanma isteğini insanlar arasında görülmedik ölçüde yaygınlaştıracak şekilde gerçekleştirmiştir. Bu dönemin başlarında Floransa'da, birey göze çarpmak istiyordu; kendini yerleşik biçimlerle mümkün olabileceğinden daha cömert ve daha dikkate değer bir şekilde sunmak istiyordu. Rönesans insanının hırsına, kendine amansızca düşkün oluşuna eşsiz, biricik olmaya yaptığı ve değer yargısı içeren vurguya bağlanan, temayüz etme odaklı bireyciliğin davranışsal gerçekliğinin bu olduğunu belirtir.

Yapılan bazı araştırmalarda İstanbul'da kentleşme olgusu filmler üzerinden gözlemlenmiştir. Serin (2006) modernizmin ve kentleşme sürecinin bireylerde yabancılaşma yansımaları film üzerinden okuyarak yorumlamış ve başka bir türlü dünyaya inançları olduğunu belirtmiştir. Bir başka araştırmada ise bir başka film üzerinden İstanbul'da göç unsurunu, kentteki bireylerin yaşadıkları bu yere sorumluluk duymama kaynağı olarak okumaktadır. (Kana, 2006)

Toplumun bu dönüşümde aldığı pay, bireysellik üzerinde bahsi geçen etkileri oluşturduğu söylenebilir. Böylece dönüşen birey toplumu da şekillendirerek ve aslında örneğin Rönesans ile modernitenin getirmesi beklenen aklın önceliği kendini moderniteye esir edecek kadar dönüşüp günümüzdeki post modern haline ulaşmaktadır.

2.1.1.2 Modernite eleştirisi ve Frankfurt Okulu

Bir önceki kısımda yükselen gökdelenlerin kenti nasıl şekillendirdiğini inceleyen bilim adamlarına yer verirken bir taraftan da modernitenin sonuçlarının eleştirel tarafına değinecek bir noktaya ulaşmanın kaçınılmaz olduğu gözlemlenebilir. Bu alt başlıkta, Frankfurt Okulu düşünürlerinin getirdiği eleştiriye yer verilmektedir.

Tom Bottomore (2016), Frankfurt Okulu'nun gelişimini dört döneme ayırır. 1923 ile 1930 arası ilk dönemde okul, tarih ve ekonomi gibi çeşitli alanlarda ampirik çalışmalar yaparken eleştirel teori henüz öne çıkmaz. Ancak Horkheimer'in enstitü müdürü olmasıyla birlikte, felsefe ve eleştirel teori merkezî bir rol kazanır. 1930'larda, okulun Kuzey Amerika'ya göç etmesiyle birlikte içerik ve yayınlarda da önemli değişimler meydana gelir. 1950'ye kadar eleştirel kuramın ilkeleri Frankfurt Okulu tarafından detaylıca geliştirilmiştir. 1960'larda, Yeni Sol hareketinin etkisiyle, özellikle Marcuse gibi düşünürlerin fikirleri geniş kitlelere ulaşır. Adorno ve Horkheimer'in ölümüyle 1970'lerde okul faaliyetlerini sonlandırsa da eleştirel teori, sosyal bilimlerde etkisini sürdürmektedir. Almanca metinlerin diğer dillere çevrilmesi de bu düşüncelerin daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmasını sağlamıştır.

Frankfurt Okulu'nun önde gelen düşünürlerinden Horkheimer ve Adorno, "kültür endüstrisi" kavramını, kitle kültürünün tekelleşmesi ve kültürle eğlencenin birleşmesi sonucunda oluşan bozulma olarak tanımlamışlardır. Tüketicilerin, boş zamanlarında bile üretimle uyum sağlamak zorunda olduğu bir sistemin parçası haline geldiği, reklamların etkisiyle kendilerini ürünleri almaya mecbur hissettikleri vurgulanmıştır. Adorno (2020), "kitle kültürü" terimini "kültür endüstrisi" ile değiştirerek, bu endüstrinin bireysel yaratıcılığı bastırıp, planlı bir üretim süreciyle standartlaşan ürünler ürettiğini belirtir. Zamanın teknik ve ekonomik koşullarının bu durumu beslediği, duygusal çeşitliliğin endüstri tarafından düzenlendiği ve bu durumun insanın öznel deneyimlerini etkilediği ifade edilmiştir. Günümüzde kültür endüstrisinin etkisi hala tartışma konusu olup,

Horkheimer ve Adorno'nun eleştirilerinin Amerikan medyasıyla karşılaşmalarının bir sonucu olabileceği öne sürülmektedir.

Tüketirken yaratılan bir kültürü eleştiren 20. yüzyıl'ın düşünürlerinden Benjamin de tıpkı Adorno ve Horkheimer gibi sanat eserlerinin metalaşması üzerinde durmaktadır. Benjamin'e göre kültür endüstrisi gerçek bir kültürün yerine doğal olmayan yollarla "şey"leşmiş ve kalıplaşmış bir kültür üretmektedir. Bu da modern dönemi betimleyen özellikler arasında başta gelmektedir ve diyalektik düşünce egemendir. Adorno ile Benjamin arasındaki 1930'lu yıllardaki anlaşmazlık, Adorno'nun "kitle kültürü" anlayışının, Benjamin'in estetik kuramına zıt bir bakış açısı sunmasından kaynaklanmaktadır. Benjamin, "mekanik yeniden üretim" kavramının sanatın seçkin "aura"sını yitirdiğini ve gelenekte önemli bir bozulmaya neden olmasına rağmen devrimci içerikler taşıdığını savunurken, Adorno bu görüşe karşı çıkar. Bu karşıtlık, iki düşünürün sanat ve kültür üzerine olan anlayışlarındaki temel farkları gözler önüne sermektedir. Benjamin'e göre, bir sanat eserinin "teknik araçlarla yeniden-üretilecek çoğaltılması" Benjamin'in içinde bulunduğu toplumsal koşullarda henüz yeni bir olgudur ve onda yarattığı en önemli hayal kırıklığı ise sanat eserlerinin yeniden üretimle kaybettikleri buradalıkları ve biricik var oluşlarıdır. En kusursuz biçimde çoğaltılmış halinde bile sanat eserlerinin zaman ve uzam içindeki buradalığı ve eserin meydana getirilmiş bulunduğu yerdeki biricikliği eksiktir. (Benjamin, 2023)

Fiske (1999) boş zamanların egemen sistem kontrolünde iki strateji halinde incelemiştir: biri baskı içerisinde yaşam, diğeri ise denetimsiz boş zaman etkinlikleridir. Bireyin boş zaman algısını kentlerdeki kamusal alanlarda etkinlikler ile doldurulabileceği düşüncesiyle kitle kültürü kavramı ile, bireysellik ve buna bağlayacak olursak kamusal alan da dönüşmüş olur. Özetle kamusal alanın Antik Yunan'da ilk örneklerine rastlanıldığı bilinmekle birlikte burjuvanın Ortaçağ Avrupa'sındaki kafeler ve "pub"larda aristokratik eleştirileri ile de ikinci olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Daha sonra değişen kamusal yapı ile parçalanmış özgür tartışma mekânlarının yerini kitle iletişim araçlarına bıraktığı gözlemlenebilir. Bu tarihsel süreçte medyanın etkisiyle günümüzdeki etkilerini yaşadığımız kamusal alan ile ilk örneklerinin karşılaştırıldığında özellikle ifade hak ve özgürlükler anlamında farklara rastlandığı söylenebilir. Jürgen Habermas, son dönem Frankfurt Okulu düşünürlerinden biri olarak, bu kavram için "halka açık" olma

durumunu vurgulamayı hedefleyen bir tanım ortaya koymuştur. Eleştirel iletişim kuramlarının temelini oluşturan Frankfurt Okulu yönünden bakıldığında, kitle iletişim araçlarını kültür bağlamında ele alarak eleştirel iletişim kuramlarının kaynağını oluşturduğu söylenebilir. Bu açıdan “kamusal alan” kavramı eleştirel gelenek bağlamında bireylerin bir arada toplumsal meseleleri ele alarak eşit paydada herkesin hakkı olan ve fark aranmaksızın herkesin katılımıyla gerçekleşebilen özgürce ifade ederek tartışıp anlaşmaya vardıkları bir alan olarak değerlendirilmelidir. Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett’in kamusal alan yaklaşımlarından yola çıkılarak, günümüz toplumlarındaki kamusal alanı anlamak ve açıklamak daha mümkün olacaktır. Üç perspektifin de benzer ve farklı yönleri mevcuttur. Arendt kamusal ve özel alan ayrımını yaparken eski Yunan dönemini ele alırken Habermas burjuva kamusunun ortaya çıktığı yüzyıllar üzerinde durmaktadır. Arendt’in buna ek olarak bir de ‘toplumsal alan’ kavramını ‘kamusal alan’ ve ‘özel alan’ haricinde ifade etmek için kent-devletin ortaya çıkışıyla kamusal ve özel alan, modern dönemdeyse toplumsal alanın var oluşunu ele almıştır. (Biçer Olgun, 2017)

Kamusal alan, toplumsal hayatın her noktasında bireylerin bir araya gelmekte oldukları alanı ifade etmek için kullanılabilir. Kamusal alanı maddi bir alan olarak gören Sennett (2010)’e göre ise kamusal alan park, cadde, meydan olmak üzere somut alanlardan oluşmaktadır. Kentin ruhu olarak ele alarak onu sembolik, sosyal ve fiziksel olarak yeniden şekillendiren bir araç bağlamında devrim geçirerek dönüşüp artık öz niteliklerinin ortadan kaybolduğunu savunmaktadır. Ancak günümüzde medyanın etkisiyle kamusal alanın dönüşümüne çoğu alanda şahit olduğumuz söylenebilir. Bu çerçevede bireylerin kamusal alanlarda boş zaman algısının ortaya çıkmasıyla kentlerdeki etkinlikler ile dolduracağını var sayan kitle kültürü, kentlerde varlığını her yerde hissettirmektedir. Parklar, meydanlar, kültürel etkinlikler ve yeme içme etkinlikleri bunların akla ilk gelenleri olarak var sayılabilir “*Kamusal alan kuramlarında üzerinde durulan en önemli konu, bireylerin rasyonel davrandıkları ve rasyonel davranan bireylerin tam anlamıyla özgür bir biçimde hareket ettikleridir. Rasyonel ve özgür birey siyasal alana ilişkin fikirlerini diğer vatandaşlarla tartışmakta ve kamuoyunun oluşmasına katkı sağlamaktadır.*” (Savut, 2016, s.16) Kamusal alanın tüketilmesi kavramına da buradan ulaşıldığı bilinmektedir. Kapitalizmin de etkisiyle sürekli tüketim

ihtiyacındaki birey üretmeye mecbur hissettiği sonucuna varılabilir ve rasyonellikten uzaklaşmış olarak görülebilir.

Akerson Erkman (2019, s. 73) 20. yüzyıl'ın ikinci yarısında, dünyanın artık iki büyük savaşı arkasında bıraktığını, A.B.D ve Avrupa, gerçek anlamda bir bolluk dönemine girdiğini belirtir. Satın alma gücü, A.B.D. ve Avrupa'da çok artıp, toplumun tüm katmanlarına yayıldığını ifade eder. Öyle bir noktaya gelinmiştir ki, insanlar artık, üretimdeki başarılarından çok, tüketimdeki başarılarıyla, yani ne giydikleri, nasıl bir evde oturdukları, ne gibi araç-gereçleri kullandıklarıyla değerlendirilir olmuştur. Kuşkusuz, bu her zaman her yerde herkes için geçerli değildi, ama ekonominin ayakta durması için, tüketimin hızla artması gerekiyordu. Tüm değişikliklere rağmen bir bakıma hâlâ içinde olduğumuz bu tüketim çağında, medya çok önem kazandı. Medya, bu ekonomik ve psikolojik yapıyı (başka bir deyişle hızlı ve bilinçsiz tüketimi) dolaylı dolaysız destekleyebilecek çok etkin bir araç olmaya başladı. Medya teknolojisi gelişti, sinema ve televizyon müthiş yaygınlaştı. Birçok yerde, okuryazar olmayan kimse kalmadı. Bu da kitap tüketimini çok artırdı. Medya kuşkusuz, kültürel alanlarda iyileşmeler sağladı. Ancak kolay izlenen ve okunan, pembe diziler, resimli romanlar, eğlencelik öyküler gibi ucuz ürünler de piyasayı sardı. Her türlü ürünün satışını sağlamak amacıyla muazzam bir reklamcılık sektörü gelişti. Teknolojinin gelişmesiyle, daha önce mevcut olmayan birçok yeni ürün piyasaya çıkmıştı. Bunların tanıtılması, en önemlisi de insanlarda bunları kullanma gereksinimi yaratılması, reklamcılarının görevi oldu. Medyaya, bu dönemde, kitle iletişim araçları denmeye başlandı. Kitle iletişim araçları sayesinde, tüm dünyayı saran, büyük bir teknoloji ağı oluştu. Ülkeler arasındaki ulaşım ve ilişkiler yoğunlaştı, herkes dilini bilmediği insanlarla karşılaşır oldu, turizmde patlamalar yaşandı. Parklar, kültürel etkinlikler, meydanlar ve yeme içme etkinlikleri bunların akla ilk gelenleri olarak var sayılabilir.

2.2 Kültürel Dönüşüm

Kültür kavramını ele alarak başlamak gerekirse, bilindiği gibi tanımlanması zor bir kavram olan kültür çeşitli düşünürler tarafından, farklı şekillerde yorumlanmaktadır. “Kültür” sözcüğü “inşa etmek, işlemek, süslemek, bakmak” anlamlarına gelen “colere”den türetilmiştir. Latince “cultura”dan geldiği de bilinmektedir. (Devellioğlu, 1996) Türk Dil Kurumu da sözlükte “*tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan*

bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” (sozluk.gov.tr, 2023) olarak tanımlamıştır. Bir diğer anlatımla *“topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü”* (sozluk.gov.tr, 19.9.2023) ve *“Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi; bireyin kazandığı bilgi”* (sozluk.gov.tr, 19.9.2023) olarak kültürün farklı tanımlamalarına da yer verilmiştir. Türkiye’de doğal ve kültürel mirasın korunması amacıyla 1990 yılında vakıf olarak kurulmuş olan Çevre ve Kültür Vakfı (ÇEKÜL)’ün anlatımıyla:

Yüzyıllar boyunca deneyimlerle kazanılan ve kuşaktan kuşağa aktararak insanların ortak belleğinde yer eden geleneksel yaşam, kültürü geçmişten bugüne uzanan görenekleri, geleneksel bilgi ve inanışları, sözlü sözsüz anlatımları, şölenler ve şenlikleri, mutfak kültürünü, giyim ve el sanatlarını kapsar. Somut kültürel varlıklara atfedilen anlam ve değerlerle bu yapıları yaratan bilgi ve ustalık da geleneksel yaşam kültürü içinde yer alır. Kültürel mirasın somut ve somut olmayan boyutları bir bütün olarak, insan topluluklarının kimliğini ve kültürel birikimini yansıtır. (<https://www.cekulvakfi.org.tr>, 2023)

Birçok tanımına ulaşabileceğimiz kültür kavramı, bu araştırmada küreselleşmeyle dönüşen kavramsal ve dönemsel yönüyle ele alınmaktadır. Tomlinson (2017), *“küreselleşmeyle ilişkilendirecek olursak kültürü bir kavram ya da varlık olarak nasıl düşünmeliyiz?”* sorusuna cevaben kültürün, onu küreselleşmenin bir "boyutu" olarak görmek olduğunu ileri sürmektedir. Artık yaygın bir biçimde "çok-boyutlu" bir fenomen olarak algılanan küreselleşme aslında ancak yeterince ciddiye alındığında onun kültürel bir analizinin yapılması gerekmektedir. Tomlinson tanımlamanın sorunları üzerinde durmak yerine "kültürel" olanın, oldukça geniş çapta kabul gören özelliklerini vurgulamayı amaçlamaktadır. Böylece küreselleşmenin kültürel boyutunun bunları temel alarak makul bir şekilde kavranabileceğini öne sürmektedir. Her şeyden önce kültür, insanların sembolik temsil pratikleri yoluyla anlam inşa etmeye çalıştıkları bir yaşam düzeni olarak görülebilir. Bu, her ne kadar kuru bir genelleme olarak görülse de bazı faydalı ayırımları yapabilmemizi sağlar. Çok geniş anlamda: Eğer ekonomik alandan

bahsediyorsak, insanların malları nasıl ürettikleri, değişime soktukları ve tükettiklerinden; siyasi alan üzerine tartışıyorsak, iktidarın toplumlarda hangi pratiklerle yoğunlaştığı, yayıldığı ve kullanıldığından; kültürden bahsediyorsak insanların hem bireysel hem de kolektif olarak birbirleriyle iletişim kurarak yaşamlarını nasıl anlamlı kıldıklarından bahsediyoruz demektir. Önemli olan, bunları toplumsal yaşamın "boyutları" olarak kavramakla, birbirinden tamamıyla kopuk eylem alanları olarak görmenin aynı şey olmadığını anlamaktır... Her toplum için ve her insan zihni için ortak ve bireysel anlamları olan kültür her zaman sıradan ve yaygın bir varoluşsal önem taşımaktadır. Bu sıradanlık Tomlinson'a göre her insanın gündelik pratiklerinde ve deneyimlerinde devamlı işaret ettiği sorunlar haline getirir. Buradaki sorun, bazı sembolik pratiklerin diğerlerinden daha "aydınlatıcı" olması, insanlık durumunun derinliğine inmesi, yaşamın büyük sorularıyla ilgili olması ya da belirli kültürel "metinlerin" sahip olduğu kültürel veya estetik değer konusu değildir. Beethoven'in son dönem kuartetlerinden Picasso'nun Guernica'sına, Prenses Diana'nın ölümü üzerine medyada çıkan haberlerden son çıkan Levis reklamına kadar "kültürel metin" olarak hepsi, insanların varoluşlarını anlamlandırmada kullandıkları sürece kültürel birer metin olduklarını ileri sürmektedir. Aslında kültürün bu okuması üzerine, bir "okur" ve "metin" ilişkisine doğrudan dayanmayan tüm pratiklerin de eklemesi gerektiğini ekler.

Kültür insanların devam eden 'yaşam-anlatılarına' katkıda bulunan bütün bu günlük pratiklere işaret etmektedir yani insanların kimlik anlayışlarını, mekân ve mekânla ilişki içinde olan benlik deneyimlerini nasıl etkilediği, yerel yaşam etrafında gelişen ortak anlayışlar, değerler, arzular, mitler, umutlar ve korkular üzerindeki etkilerini nasıl değişime uğrattığıdır. (Tomlinson, 2017, s.34)

Artık teknolojinin ürettiği yeni algılama modelleri, bütün duyuları bir araya getirerek hem kişisel hem toplumsal yaşamları etkileyen yeni bir dünya oluşturmuştur. McLuhan bu açıklamayı şu sözleriyle devam ettirmektedir:

Romalılar, kültürün alfabetik olarak görsel terimlere çevrilmesini sürdürdüler. İster Antikçağ'da ister Bizans döneminde olsun, Grekler, eyleme ve uygulamalı bilgiye karşı güvensizliğiyle eski sözlü kültüre büyük ölçüde bağlı kaldılar. Zira uygulamalı bilgi gerek askeri gerek sinai örgütlenmede, nüfusun bir örneğine

ve türdeşliğine dayanır. Sembolist Edgar Allan Poe, yazıya dökme ediminin kendisinin büyük ölçüde düşüncenin mantıklı hale getirilmesi eğilimi gösterdiği kesindir diye yazmıştı. Çizgisel, alfabetik yazıya dökme, Grekler tarafından düşünce ve bilim "gramerleri"nin ani keşfini mümkün kıldı. Bu gramerler, yani kişisel ve toplumsal süreçlerin belirgin telaffuzları, görsel olmayan işlev ve ilişkilerin görselleşmiş haliydi. İşlevler ve süreçler yeni değildi. Ama bizim yüzyılımızda film kamerası ne kadar yeniyse, bu zaptedilmiş görsel çözümleme aracı, yani fonetik alfabe, Grekler açısından o kadar yeni bir teknolojiydi. Daha sonra kendi kendimize, hiyeroglifik kültürden alfabeyi çıkarıp alan Fenikelilerin fanatik uzmanlığının, onların içindeki entelektüel ya da sanatsal etkinliği neden daha fazla açığa çıkarmadığını sorabiliriz. Bu arada, Roma dünyasının ansiklopedik sentezcisi Cicero'nun, Grek dünyasını incelerken, Sokrates'i zihinle yürek arasında ayırım yapan ilk kişi olduğu için kınadığına işaret etmek de gerekiyor. Sokrates öncesi filozoflar, asıl olarak hala okuryazar olmayan bir kültüre mensuplardı. Sokrates ise, sözlü dünya ile görsel ve okuryazar kültür arasındaki sınır da duruyordu. Ama hiçbir şey yazmadı. Orta çağ, Platon'u yalnızca Sokrates'in kâtibi ya da yazıcısı olarak gördü. Aquino'lu Tommaso ise, hem Sokrates'in hem de İsa'nın, öğretilerinin içerdiği türden zihinler arası etkileşimin yazıda ortadan kalkacak olması yüzünden öğretilerini yazdırmadığı fikrindeydi. (McLuhan, 2020, s.36)

2.2.1 Modern kültür

Moderniteye dair önemli bir çerçeve sunan kültürel çalışmalar, toplumsal yapının kültürel öğeler aracılığıyla nasıl biçimlendiğini ele alarak, kültürel dönüşümün modernleşme sürecindeki etkilerini açıklamak için özgün bir temel oluşturur. Bu çalışma alanı, kültürün ekonomik ve ideolojik boyutları ile toplumsal değişimi nasıl etkilediğini ortaya koymuş ve kapitalist sistemin içinde şekillenen kimlik, ideoloji ve kültürel üretim gibi kavramların incelenmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, modernleşme sürecindeki kültürel dönüşüm üzerine önemli bir perspektif sunan kültürel çalışmaları, bu çalışmada da Gaziantep evlerindeki yaşam biçimini etkileyen bu dönem hakkında bir arka plan oluşturmaktadır.

Yaşadığımız kentlerde hepimiz her gün yüzlerce reklam imgesi görürüz. Karşımıza bu denli sık çıkan başka hiçbir imge yoktur. Tarihte başka hiçbir toplum böylesine kalabalık bir imgeler yığını, böylesine yoğun bir mesaj yağmuru görmemiştir. İnsan bu mesajları aklında tutabilir ya da unutabilir; ama gene de okumadan görmeden edemez. Bir an için de olsa bu mesajlar belleğimizi imgeleme, anımsama ya da beklentiler yoluyla uyarırlar. Reklam imgesi anlıktır. Onu bir sayfayı çevirirken, bir köşeyi dönerken, yanımızdan hızla geçerken görüveririz. Tecimsel reklamların bitmesini beklerken televizyon ekranında çarpar gözümüze. Hiç durmadan yenilenip durmaları, zamana uydurulmaları bakımından da anlıktır reklam imgeleri. Oysa hiçbir zaman o andan söz edilmez reklamlarda. Çoğu zaman geçmişten, her zaman da gelecekte söz edilir. Bu imgelerin bize seslenip durmasına öylesine alışmışızdır ki üzerimizde yaptıkları etkinin tümüne pek dikkat etmeyiz. Belli bir imge ya da mesaj içimizden birinin dikkatini bugünlük çekebilir çünkü o kişi o özel şeye ilgi duymaktadır. Oysa hepimiz reklam imgelerinin tümünü bir iklim özelliği gibi doğal kabul ederiz. Örneğin bu imgelerin içinde yaşadığımız ana bağlı olmaları, buna karşılık gelecekte söz etmeleri üzerimizde, çok alıştığımız bu yüzden de dikkat etmediğimiz garip bir etki yaratır. Çoğunlukla yürürken, yolculuk ederken, bir sayfayı çevirirken imgenin önünden geçen bizizdir aslında Televizyon ekranında durum biraz değişik tir; o zaman biten imgeyi görmemek bizim elimizdedir reklama bakmayız, sesi kısarız ya da mutfağa kahve pişirmeye gideriz. Bütün bunlara karşın reklam imgeleri uzak bir istasyona doğru koşan hızlı trenler gibi durmaksızın önümüzden geçiyormuş izlenimi bırakır. Biz dururuz; onlar hareket eder gazete atılınca, televizyon programı bitinceye ya da reklam afişinin üstüne yenisi yapıştırılınca dek böylece sürer gider bu. (Berger, 1986)

Her yerde boy gösteren göz alıcı, devasa yapılar, devletleri kapsayan ortak amaçlı grupların eksiksiz planlılığını temsil etmektedir. Dizginlerinden boşanmış girişimcilik (ıssız kentlerimizi çevreleyen kasvetli konutlar ve işyerleri onun anıtlarıdır), bu planlılığa katkıda bulunmuştur. Betondan kent merkezlerinin çevresinde ki eski evler şimdiden birer gecekondu gibi görünür, kentin dış semtlerindeki "bungalov" tipi yeni evlerse, tıpkı uluslararası fuarlarda görülen hafif konstrüksiyonlar gibi, teknik ilerlemeye övgüde bulunup, birer konserve kutusuymuşçasına kullanılıp atılmak için yapıldıkları izlenimini uyandırır. Bireyin, hijyenik dairelerde sözüme ona bağımsız bir hayat sürmesini sağlaması gereken şehir planlama projeleriye, onu totaliter sermaye iktidarının, yani

hasmının boyunduruğu altına iyice sokar. Bu konutların sakinleri, birer üretici ve tüketici olarak iş ve eğlence için kent merkezlerine çekilirken, içinde oturdukları hücreler de homojen bir biçimde düzenli komplekslere dönüşerek kristalleşir. Makro kozmos ile mikro kozmosun bu gözle görülür birliği, insanlara kendi kültürlerinin modelini, genel ile tekelin sahte özdeşliğini sunar. Tekel koşullarında tüm kitle kültürü kendi içinde özdeştir ve bu kültürün iskeleti, yani tekel tarafından imal edilen kavramsal ana hatları belirlemeye başlamaktadır. Dümenin başındakiler, tekelin varlığını ört bas etmek konusunda artık kaygı duymamaktadır, öyle ki varlığı itiraf edilirken ne kadar arsız olunursa gücü o kadar artar. Sinema ve radyo günümüzde kendilerini sanatmış gibi göstermek zorunda değildir. Herhangi bir işten farklı olmadıkları hakikatini, bilerek ürettikleri zırvaları meşrulaştıran bir ideoloji olarak kullanırlar. Onlar kendilerini endüstri diye adlandırır ve görevin başındaki genel müdürlerin gelirine ilişkin rakamlar kamuya ilan edildiğinde, tüketime hazır ürünlerin toplumsal gerekliliği konusundaki kuşku dağılır. (Adorno, 2020)

20. yüzyılın sonu üç yeni sayfa çevirdiğini ve bunların toplumsal kapitalizmin nostaljik bir anıya dönüşeceğini belirten Sennett (2015), ekonomik değişimler esasen karmaşık; bu değişimlerin kurumlardaki sıradan insanları en doğrudan şekilde etkilemiş olan yönlerini seçerek konuya şöyle açıklık getirmektedir:

Önce, büyük şirketlerde, yönetici iktidarından hissedar iktidarına bir geçiş yaşandı. İktidarda meydana gelen değişim ikinci bir yeni sayfa açtı. Güçlenmiş yatırımcılar uzun vadede ziyade, kısa vadeli sonuçlar istiyordu. Demir kafese üçüncü darbeyi iletişim ve imalatta yeni teknolojilerin gelişmesi vurdu. İletişim artık küresel ölçekte ve anında gerçekleşiyor. Bazı analistler, örneğin Manuel Castells, küresel ekonominin yeryüzünden göklere çıktığını, yer'in artık önemsiz olduğunu düşünüyor; bazılarıysa, örneğin Saskia Sassen, yatırım ve koordinasyon işinin yapıldığı yerler olan büyük kentlerin küresel çağda daha da önem kazandığını savunuyor. Ama kurumların içindeki insanların durduğu yerden bakıldığında iletişim devriminin başka bir anlamı daha var. İletişim teknolojisinin gelişmesi, enformasyonun belirsizlikten uzak ve noksansız ifade edilebileceği, bütün şirkete özgün haliyle yayılabileceği anlamına geliyordu. Önceden emir komuta zincirinde aşağı doğru sözlü olarak aktarılan komutlar ve kurallar araçlardan geçer ve yorumlanırken, elektronik posta ve türevleri, bu

dolayım ve yorumlamayı azalttı. Şirket girdilerini ve çıktılarını haritalandıran bilgisayar programları satış ve personel performansına dair bilgilerin ve projelerin şirketin tepesine doğrudan ve anında iletilebilmesini sağladı. 1960'larda otomobil endüstrisinde yöneticilerin verdiği bir kararın fabrikaya iletme süresi, bir tahmine göre, beş aydı. Günümüzde bu süre çarpıcı bir düşüşle birkaç haftaya indi. (Sennett, 2015, s. 30-31)

Tüketme tutkusunun iki biçimde açıklayan Sennett (2015)'e göre imaj yaratımına etkin katılım ve güç vasıtasıyla tahrik. İmaj pazarlama oyununa katılan tüketici, altın kaplamayı platformla, yani bir nesnenin gerçek değeriyle karıştırarak, oran duygusunu kaybedebilir. Gücün yüceltilmesi de hem firmalar hem de bireyler açısından risk yaratır.

2.2.2 Dönüşen kültürün Türkiye'deki yansımaları

Dünyanın gündeminden etkilenmemesi mümkün olmayan bir noktada yer alan Türkiye'de bugüne kadar modernleşme, kentleşme ve kamusal alan üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaya ışık tutacak olanlar arasından mekân ile ilişkilendirilecek olanlara bu bölümde yer verilmiştir. Bu bölümde araştırmanın konusu olan modernleşme sürecinde dönüşen kültürün Gaziantep ev yaşamına etkisinin tartışılmasından önce Türkiye genelindeki yansımaları anlatılmaktadır.

Modernleşme ve kentleşme sürecindeki kültürel dönüşümün mekânlarla ilişkilendirildiğinde, Türkiye'de Herman Jansen, Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier, Richard Neutra ve Alvar Alto'nun eserleri olan pek çok yapının araştırıldığı gözlemlenmiştir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirler şöyle dursun, Alanya, Kayseri, Adana, Van, Afyonkarahisar, Antalya, Sivas, Antakya, Bursa, Niğde, Aydın, Muğla ve Isparta gibi şehirlerde mekânlar üzerinde Erken Cumhuriyet döneminden itibaren günümüze kadar kentleşme üzerine çalışmalar yapılmıştır. Gaziantep ise bu listede yerini alan kentlerden biri olarak gözlemlenmiştir. Özellikle Gaziantep'te modernleşme, kamusal alan, zanaatkarlık ve kitle iletişimi üzerine yapılmış çeşitli araştırmalara ulaşmak mümkündür. Onunla alakalı daha detaylı bir metne bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

Öncelikle bu alt başlıkta Türkiye'deki birçok kent üzerine yapılmış araştırmalar erken Cumhuriyet (1920-1950), iki büyük savaş sonrası (1950-1980) ve post modern (1980-2000ler) olacak şekilde üç farklı döneme ayrılarak incelenmektedir. Tarihsel olarak dünyada ve Türkiye'de yaşanan belirli olaylar modernleşmenin etkisini hızlandırarak kültürel dönüşümün görünürlüğünü arttırmaktadır. Örneğin Kurtuluş Savaşı sonrası hızla modernleşen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, daha sonrasında dünyada yaşanan iki büyük savaşın yarattığı yıkım ve bunların sonucundaki etkiler bir taraftan ekonomik, siyasal ve toplumsal sonuçlarını doğururken iletişimde de yaşanan gelişmelerin etkilerini vurgulamaktadır. Radyo'nun ikinci dünya savaşındaki propaganda ve kitle kültürünü vurguladığı, televizyon ve sinemanın popüler kültürü vurguladığı, daha sonrasında internetin ilk zamanlarından günümüze interaktiviteyi etkileyerek post modern bir dünyaya nasıl sürüklendiğimizi göz önüne getirdiği düşünülebilir.

İlk olarak Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye'deki kentler özellikle 1920 sonrası yıllar baz alınarak araştırılmıştır. Akla gelen ilk büyük şehirlerle başlamak gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti ilan edilmiş olan Ankara şehrinde yapılan bir araştırmada, üretilen konut mimarisine odaklanarak, yeni Cumhuriyet'in başkentte oluşturduğu "tarihsel-geleneksel" ve "modern" unsurları harmanlayan eklektik mimari yapı incelenmiştir. Ankara'nın başkent olarak seçilmesiyle gündelik yaşam ve konut üretimindeki dönüşümleri belgelemeyi amaçlamaktadır (Avcı Hosanlı, 2018). Cumhuriyetin ilanından sonra, devletin çağdaşlaşma politikası kentlerde belirgin bir etki yaratmıştır. Ankara ve Anadolu şehirleri için imar planları yapılmış, Kayseri de bu çalışmalara dahil olmuştur. İmar projeleri, kentlerin orta çağ karakterini değiştirerek ulus-devlet anlayışı doğrultusunda yeniden düzenlemiştir. Özellikle Cumhuriyet Meydanları, modern kenti simgeleyen önemli alanlar haline gelmiştir. Kayseri'de yeni kamu binaları ve eğitim yapıları inşa edilerek çağdaş bir kent görünümü oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak, 20. yüzyılda hızlı dönüşüm sürecinde Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları kısa ömürlü olmuştur. Kayseri'deki Cumhuriyet Dönemi kamu yapılarını incelemeyi amaçlanan bir başka çalışmada Arın Samancı (2019) bu yapıların mimari betimlemeleri ve kentsel gelişim süreci hakkında bilgi sunmaktadır. Kayseri'nin ilk haritasından başlayarak çeşitli imar planları ve dönem mimarlığı ele alınmış, yıkılan yapılarla ilgili bilgiler resmi arşivlerden ve gazete haberlerinden edinilmiştir. Ayrıca, Kayseri'deki hükümet konağı örneği incelenerek mimari özellikleri çağdaş yapılarla karşılaştırılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük şehirlerinden olan İzmir'de yapılan başka bir araştırmada, onun devrimci ruhuna uygun bir mimari dil olarak kabul edilen modern mimarinin oradaki erken örnekleri tanıtılmaktadır. Öncelikle modernizmin Türkiye'deki gelişimi ve İzmir'deki yansımaları ele alınmış, sonrasında 1930-1940 yılları arasında inşa edilen yapıları kataloglayarak, 1950-1960 arası Erken Modernizm etkisi taşıyan yapılar incelenmiştir (Altay, 2010). Antalya ile devam edilecek olursa bu dönem çerçevesinde yapılan bir diğer araştırmada oranın modernleşme sürecini, kentin merkez-çeper ilişkileri ve kırsal-kentsel dönüşümleri üzerinden ele alarak analiz edilmiştir. Bölükbaş Dayı (2019) Antalya'nın tarımsal kimliği, devlet politikaları ve turizm girişimleriyle şekillenen bu sürecin, 1920'lerden 1980'lere kadar hem merkezi hem de yerel dinamiklerle kentin modern bir kimlik kazanmasına yol açtığı öne sürülmektedir. 20. yüzyılda inşa edilen yapılar, koruma literatüründe modern miras olarak değerlendirilmeye başlanmış, ancak bu yapıların bütüncül korunması için gerekli yöntemler henüz geliştirilmemiştir. Eldek (2014) Kayseri'deki erken Cumhuriyet dönemi betonarme yapıları, özgün değerlerini koruyarak günümüze ulaşmış olup, bu yapıların korunması için yeni yaklaşımlar ve değerlendirme yöntemleri önermiştir. Çalışmada, belirli yapılar üzerinde tarihsel araştırmalar yapılmış, koruma kararları incelenmiş ve öneriler geliştirilmiştir. Baran (2020) bahsi geçen bir diğer yerleşim yeri olan, 1939 yılında kurulan Sivas Cer Atölyesi, mekân biçimlenişleri ve yapısal özellikleri ile modernleşmeye katkıları açısından incelemiş ve endüstriyel miras olarak değer kazandığı vurgulamıştır. Çalışmalarında, Sivas Cer Atölyesi'nin Erken Cumhuriyet Dönemi Endüstri Mirası arşivinde yer alması gerektiğini ortaya koyarak, ülkemizin endüstri mirası arşivine katkıda bulunmaktadır. Tarihi ve ulaşım rolü ile önemli bir Anadolu kenti olan Afyonkarahisar Cumhuriyet dönemi sonrası modernleşme sürecinde mimari kimliği etkileyen değişimlere tanıklık etmiş şehirlerden biridir. Yapılan araştırmalardan birinde, Özdemir (2019) 1930-1975 yılları arasında modernizmin kentin mimarisine yansımalarını ve bu yapıların şehir imajına etkilerini incelerken, korunmayan yapıların yok olma tehlikesine dikkat çekmekte ve kent imajını güçlendirmek için öneriler sunmaktadır. Ayrıca, Lynch'in kent imajı öğelerine göre kentin sosyo-ekonomik özellikleri ve kentsel gelişimi de ele alınmıştır. Mimari üzerine yapılmış bu araştırmalardan anlaşılmaktadır ki, Cumhuriyet sonrası modernleşme deneyimi, siyasal yapılanmanın ötesinde mekânsal ve toplumsal kimlikte değişimler yaratmıştır. Devlet, modern kimliğin inşası amacıyla yaşam alışkanlıklarını

yenileyen devrimler gerçekleştirmiş ve sanayi yerleşkeleri kurarak Anadolu kentlerindeki mekânsal ve toplumsal yapıyı dönüştürmüştür. Kayseri, bu süreçte ilk sanayi yatırımlarının yapıldığı şehir olup, önemli fabrikalar (Tayyare Fabrikası, Sümerbank Bez Fabrikası, Şeker Fabrikası) iş olanakları ve sosyal hizmetler sunarak kentleşmeyi etkilemiştir. Özellikle lojmanlar ve kooperatifler, kentin gelişimi ve kimliğinin değişiminde rol oynamıştır. Çalışma, Türkiye'nin modernleşme deneyimini anlamak için Kayseri'deki bu sanayi işletmelerinin ve çevresindeki konutların etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. (Asiliskender, 2008)

İkincisi büyük savaşların sonrasındaki dünyadaki pek çok yapı ve Türkiye'de özellikle yürürlüğe giren bazı kanunlardan etkilenen kentler bazı dönüşümlerden etkilenmiştir. Bir araştırmada Tunca (2019)'un da belirttiği gibi İstanbul'da yer alan Tozkoparan Sosyal Konutları, 1966 yılında çıkarılan Gecekondu Kanunu kapsamında dar gelirli aileler için inşa edilmiş olup, günümüzde kentsel dönüşüm alanı ilan edilme süreci belirsizlikle karşı karşıyadır. Bu çalışma, alanın modern mimarlık mirası olarak korunma potansiyelini değerlendirerek, kullanıcılar, mülk sahipleri ve kamu kurumlarını ortak bir koruma stratejisinde buluşturmaktadır. Türkiye'de ilk konut kooperatifi 1934 yılında Ankara'da kurulmuş ve Bahçelievler konut yerleşimi devlet destekli özel bir girişim olarak inşa edilmiştir. Bu model, Türkiye'de toplu konut üretimi için yaygın bir yöntem haline gelmiştir. Çalışmasında, 1934-1960 yılları arasındaki kooperatif yerleşimlerini inceleyen Doğusan Alexander (2013) kooperatiflerin, korporatist ekonomi politikalarının bir aracı olarak, ekonomik değer yaratma amacıyla kullanıldığını vurgulamaktadır. Dönemde bahçeli tek aile evleri inşa eden kooperatifler, Türk orta sınıfının konut sahibi olmasında etkili olmuştur. Ancak, Türkiye'de orta sınıflara yönelik konut üretimi, ucuz konut tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Eleştiriler üretim sürecine yansımamış ve toplumun dezavantajlı kesimlerine sistematik konut sunumu sağlanmamıştır. Zamanla kooperatifler, üyelerinin konut üzerinden yatırım yaptığı bir sisteme dönüşmüş, bu da kooperatif yerleşimlerinin kentsel gelişime katkı sağlayamamasına ve arsa spekülasyonuna yol açmıştır. 1965 yılında Kat Mülkiyeti Kanunu'nun çıkmasıyla birlikte, kooperatif konutları yıkılarak apartmanlar inşa edilmiştir. Bir diğer çalışmada ise 1950-2000 yılları arasında Türk mimarisinin modernleşme süreci incelemiş ve bu süreçteki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değişimlerin mimarlığa etkilerini araştırılmıştır. Özakbaş (2014) Türkiye'deki mimari gelişmelerin, Batı ülkelerindeki

kadar özgür ve özgün olmadığını vurgulayan tez, konut, sanayi, eğitim, sağlık, ticaret, resmi, dini ve kültürel yapıların tipolojilerini ele almaktadır. İçgöç ve doğal afetlerin konut alanında yarattığı yoğunluk, 2000'li yıllara kadar devam ederken, 1970'lerde turizm sektörünün artışıyla yapı inşaatları hız kazanmıştır. Sanayi yapılarında modern malzemelerin kullanılması ve prestij yapılarının inşası dikkat çekerken, resmi binalar ise dönemin siyasi gücünü simgeleyen monoton bir tarz geliştirmiştir. Dini yapıların mimarisi ise, geleneksel kimliğin etkisiyle özgünlükten uzak kalmıştır. Bu süreçlerin mimari üretim üzerindeki kısıtlamalar ve özgünlük arayışları irdelemiştir. Kent, modern toplumun gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluş yıllarında toplumsal, siyasi ve kültürel hedeflerini kentsel alanda görünür kılmak için Anadolu kentlerinde bir modernleşme hareketi başlatmıştır. Bu hareketin izlerini sürmek, dönemin siyasi, sosyal ve kentsel tarihine dair bir yaklaşım gerektirir. Özten (2001) çalışmalarında, demiryolunun ulaştığı Afyon, Konya, Eskişehir ve Ankara gibi dört Anadolu kenti özelinde "istasyon caddesi" kavramı üzerinden kentsel analizler yapılmıştır. "İstasyon caddesi", modernleşmenin ilk kentsel katkılarından biri olarak gündelik yaşamdaki izleri de yansıtarak önemli bir kavramsal yapı oluşturur. Ankara örneği, başkent olma özelliği nedeniyle devlet ve halkın şehirdeki etkileşimlerini gözlemlemek için önemli bir araçtır ve modernleşen Türkiye'nin temel modeli olarak dikkat çeker. Gönültaş Tekin (2019) mahallenin dönüşümüyle insan hayatındaki değişimleri ve modern kent mekânlarının toplumsal işlevlerini karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Türkiye'nin ticari ve ekonomik alanda ileri gelen illerinden biri olan Kayseri'de yapılmış bir başka araştırmada ise Özsoy (2014) Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye, modernleşme süreciyle mekânsal ve toplumsal olarak yeniden yapılandırıldığı tartışmaktadır. Kayseri'de de sosyal ve mekânsal değişimler yaşanmış ve 1935'te kurulan Sümerbank Bez Fabrikası, bu sürecin önemli bir unsuru olmuştur. 1950 sonrası, fabrikanın arazisi üzerinde çalışanlar için kooperatif konut üretimine izin verilmiş ve bu, sanayi odaklı Yeni Mahalle'nin oluşumuna yol açmıştır. Yeni Mahalle, Kayseri'de "garden-city" modeline benzer bir planlama yaklaşımını yansıtır ve Türkiye genelinde konut üretim yöntemleri açısından önem taşır. Bu çalışma, Kayseri'nin modernleşme sürecinde Yeni Mahalle örneğini inceleyerek mekânsal ve toplumsal değişimleri değerlendirmeyi amaçlamıştır. Benzer bir diğer araştırmada ise Oral (2006) özellikle 1950-1970 yılları arasındaki Kayseri konut mimarisinin bu süreçte bir dönüm noktası

olduğunu vurgulamaktadır. Toplumsal değişimlerden etkilenen konut mimarisi, bina programları, yapım teknikleri ve tasarım anlayışları açısından yeniden biçimlenmiştir. Tez, yoğun kentleşme ve kentsel rant baskısı altında yok olmaya başlayan bu döneme ait konutların gelişim sürecini ele alarak, geleneksel mimari unsurları koruyarak modern dönüşümlerin nasıl sağlandığını anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye’de modernleşme sürecinde konut mimarisinin genel gelişimi ile Kayseri örneğinde 1950 öncesi modernleşmeye ve 1950-1970 döneminde konut mimarisinin evrimsel dönüşümüne odaklanmaktadır. Tarihsel süreçte ticaret yolları üzerinde önemli bir yere sahip, Orta Anadolu’da dağlarla çevrili bir şehir olan Niğde ili ise 19. yüzyılda Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile birlikte siyasal, ekonomik ve toplumsal değişimler yaşanmış, bu değişimler mimariye de yansımış ve kentin fiziksel çevresi dönüşmeye başlamıştır. Cumhuriyet döneminde bu değişimler devam etmiş, Niğde, Orta çağ görünümünden modern bir kimliğe evrilmiştir. Günümüzde de bu temeller üzerinden gelişimini sürdürmektedir. (Özdaş, 2007) Erken Cumhuriyet Dönemi’nde planlanan sanayi yerleşkelerinin, modern yaşamı tanıtan ve öğreten unsurlar olarak ortaya çıktığı ile alakalı yapılan bir araştırmada ise, Kolsal (2015) 1950’lerde kurulan Aydın Tekstil yerleşkesini, Cumhuriyet dönemi modernleşmesi ve sanayi yapıları çerçevesinde ele almaktadır. Aydın Tekstil, Cumhuriyet dönemi sanayi yapıları ile benzerlik taşıyan, modern yaşamı tanıtmaya amaç güden bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, Aydın Tekstil’in özgün değerleri ve sürekliliğe katkısı incelenmiş ve benzer bir dönüşüm önerisinde bulunulmuştur. Öçal (2008) Isparta’nın kent kimliğinde modernizmin etkilerini ve bu bağlamda modernizmden etkilenen konut mimarisini ele almaktadır. Modernizmin, kentin sosyal, kültürel ve mimari yapısına olan etkilerini vurgularken, özellikle konut mimarisinin bu modern dönüşüm sürecinde nasıl şekillendiğine odaklanmaktadır ve kent merkezinde dönemin konutlarından oluşan mahalle dokularının korunması, çok katlı ve farklı mimari anlayışta yapıların onların yerine gelmemesi için tescillenmesi ve korunması önerilmektedir. Saka (2021) farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış tarihi bir merkez olan Antakya’nın, özellikle Osmanlı ve Fransız Mandası dönemlerine ait konut yapılarının daha fazla incelendiğini, ancak Türkiye Cumhuriyeti’ne katıldıktan sonraki dönemdeki konut yapılarının yeterince ele alınmadığını ifade etmektedir. Cumhuriyet Dönemi’nde inşa edilen modern konutların korunması ve belgelenmesinin önemi vurgulanmakta; bu çalışmanın amacı, 1950-1970 yılları arasında

üretilen bu yapıların tespit edilerek Türkiye mimarlık literatüründe yerinin belirlenmesi olarak öne çıkmaktadır. 1960-1980 yılları arasında Türkiye'deki mimari üretimi ve bu dönemdeki mimari yaklaşımların dünya genelindeki karşılıklarını inceliyen bir çalışmada Erkol (2016) iki temel odak noktasını ele almıştır. Bunlardan biri II. Dünya Savaşı sonrası gelişen yeni mimari yaklaşımlar ve diğeri Türkiye'deki çok yönlü değişimlerin mimariye yansımalarıdır. Çalışmalarında, özellikle Brütalizm, Strüktüralizm ve Rejyonelizm gibi revizyonist yaklaşımlar ile dönemin estetik ve biçim stratejileri ele alınmıştır. Üç örnek yapı, İstanbul Manifaturacılar Çarşısı, O.D.T.Ü. Kampüsü ve Demir Evleri, dönemin mimari çeşitliliğini yansıtmak için detaylı analiz edilmektedir. Türkiye'deki mimarlığın temkinli ilerlemesi vurgulanarak, mimari yaklaşımlar arasında ortak noktalar ve yerel-mimari bağlantılar tartışılmaktadır. Araştırma, dönemin ruhunu ve Türkiye'deki modern mimarinin karakteristik özelliklerini anlamayı amaçlamıştır. Aslıolan çoğu çalışmanın bu araştırmaya tuttuğu ışık gibi, Modern mimarlık mirasının korunması gerekliliğinin çıkarılabileceği çalışmadan birinde ise Özkaban (2014) bunu İzmir'de 1950-1980 arasında inşa edilen az katlı konut yapıları üzerinden ele almaktadır. Modern mimari için evrensel referansların yanı sıra, yere özgü özellikler dikkate alınarak ulusal koruma değerleri belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.

Son olarak da yaklaşık olarak 1980 sonrası post modern diye adlandırabileceğimiz dünyadaki akımlar ve Türkiye'deki kentler, 19. yüzyıl ile arasında belirgin bir fark gözlemlenecek kadar şekillenmiştir. Giderek büyük ailelerden kopan çekirdek ailelere, bahçeli evlerden yükselen mimari yapıların içindeki giderek küçülen apartman dairelerine yerleşen yaşamlara dönüşen bir ev yaşam kültürü günümüze kadar ulaşmaktadır. Büyük şehirlerden başlamak gerekirse, öncelikle İstanbul'da 19.yüzyıl batılılaşma sürecinde Galata ve Pera'da inşa edilen karma kullanımlı yapılar ve bu yapıların günümüzdeki durumlarının değerlendirilmesinde de görüldüğü gibi çalışmalarında Kaya Avundak (2019) 19. yüzyılda Galata ve Pera'da inşa edilen ve günümüze kadar süregelen yapılara yer vermiştir. Kentte nüfusun artışı ve yoğunluk nedeniyle zemin katta işyeri, üst katlarda birden fazla konut katı bulunan apartmanlar ihtiyaç haline gelmeye başlamıştır. Öngörülemeyen şekilde büyüme ve endüstriyelleşme ile 20. yüzyıl modern kentlerinde gözlemlendiğinden bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra, geleneksel evlerden günümüzün yüksek yapılarındaki modern akıllı sistemlerine bir bakış ve karşılaştırmalı değerlendirme ile İstanbul örneğinde olduğu gibi yüksek konut yapılaşmasının arttığı ve akıllı ev

teknolojisinin de kullanımıyla özellikle güvenlik konusunun dikkate alındığı gözlemlenmiştir (Güneysu, 2018). Bir başka araştırmada ise İstanbul'da günümüzde kentsel dönüşümün etkisiyle yıkıldığı gözlemlenen Kadıköy Bağdat Caddesi'ndeki 1960-1980 yapımı modern konutları ele alınmaktadır. Çalışmalarında Tuncel (2019) Modern Mimarlık Miras'ının, dönemin estetik, teknik ve kültürel yansımalarını taşıdığı için korunması gerektiğini ileri sürmektedir. Ancak Bağdat Caddesi'ndeki bu modern konutlar kentsel dönüşüm etkisiyle yıkılmakta ve yerlerine yapılan binalar caddenin mimari kimliğini değiştirmektedir. Öte yandan Post Modern dönemde kamusal mekânın dönüşümünün kapalı siteler üzerinden inceleyen Çelebi Gürkan (2017) çalışmalarında İstanbul'da Göktürk örneği üzerinden kamusal alanlara yer vermiş ve bu alanların kapalı sitelerin kümelenmesiyle özelleşmiş bir kentsel mekâna dönüştüğü ve kamusal mekânların sitelere giriş-çıkışları sağlayan ve kapalı sitelerde oturanların ihtiyaçlarını karşılayan metaların geçişine olanak sağladığı ileri sürmektedir. Öte yandan sürdürülebilir mimari mekân üretimi günümüzde önem kazanmaktadır. Bursa'yı Canbakış (2021) tarihi ve kültürel zenginlikleri ile bu çalışmanın odak noktası olarak, sürdürülebilir mekân üretimini oradaki örnekler üzerinden incelemektedir. Geleneksel Antep evlerinde de sıkça görülen ve yarı kamusal alan olarak ele alınmış olan avlu bu araştırmada da yer verilmiş öğelerdendir. Geleneksel avlu çözümünün modernize edilmesinin kullanıcılar üzerindeki etkisi değişmediği gözlemlenmiştir. Geçmişten günümüze yapılan incelemeler, insanların bir yere ait olma hissinin doğal ve yapay mekânlar arasında bir bağlantı olduğuna işaret etmektedir. Tarihsel süreçte avlulu plan tipinin kullanımı, bu bağları güçlendirmiştir. Dış mekânla yakın teması nedeniyle mekânsal organizasyona değer katan bu çözümün geçmişte olduğu gibi günümüzde de kullanılmasının kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede yapılan araştırmalardan birinde, Kınalı (1999) küreselleşen değerlerin, gelecekte anonim ve yaşanmaz çevreler oluşturabileceği belirtilmekte; geçmişteki çeşitliliğin yeniden fiziksel çevreye kazandırılmasının tasarımın hedefi olması gerektiği ifade etmektedir. Konut tasarımcılarının kültür, bölge ve birey değerlerini ön planda tutmaları gerektiği vurgulanmakta ve bu konunun dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır. Alanya'da yapılan başka bir çalışmadan da çıkan sonuç bundan farklı değildir. “(...) *sahip olduğumuz kentsel mirası daha fazla tahrip etmeden, çağımızın gerekliliklerine uygun, coğrafi ve kültürel*

verilerle doğru ilişkiler kurabilen bir kentleşmenin önünü açabilmek (...)” gerektiği vurgulanmaktadır. (Gökçe Atahan, 2019, s. 81)

2.3 Dönüşen Ev Yaşamı

Bu araştırmada mekânların dönüşümü, iletişimci bakış açısından Gaziantep evleri üzerinden gözlemlenmektedir. Modernleşmenin birçok kentte olduğu gibi bu coğrafyada da belirli dönüşümlerinin izini sürmek mümkündür. Bu bölümde öncelikle mekânın tanımlanmasına yer verilmiştir. Buna ek olarak bu bölümü diğer kentlerde yapılmış benzer araştırmaların bu çalışmaya tuttuğu ışıkla Gaziantep evleri özelinde yapılacak mekân okuması takip etmektedir. Mercek altına alınan “mekân” olunca, iletişimcinin gözü olan birey, onun içinde bulunduğu toplum ve kullandığı başlıca araçların önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi bu araştırmada yer alması kaçınılmazdır.

Mübeccel Kıray’ın Safranbolu üzerine yapmış olduğu değişen toplum yapısına dair araştırması, bu araştırmanın temel kaynaklarından. Araştırmalarındaki evdeki yaşam biçimi ve evin fiziksel olarak okunması üzerine yapılmış çalışma Gaziantep evlerindeki yaşam biçimine ışık tutmaktadır. Buradan yola çıkarak öncelikle bireyin yaşam alanı ve onun bu çerçevede varoluşsal özellikleri ile ilgili bir anlatıma bu bölümde yer verilmektedir.

2.3.1 Mekân ve insan

“Görme konuşmadan önce gelmiştir. Çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir.” John Berger¹

Fonetik alfabe teknolojisinin içselleştirilmesinin, insanı kulağın büyülü dünyasından, tarafsız görsel dünyaya taşıdığına eserinde yer veren McLuhan (2020) Gutenberg Galaksisinin okuryazarlıktan başlayıp matbaaya bir dizi tarihsel gözlemi aktarmak için, insanın bedeniyle yapageldiği her şeye geliştirdiği uzantılara, örneğin diş ve yumruğun evrimiyle silahlardan atom bombasına geldiğimiz noktaya dikkat çekmektedir. Bunlar giysiler, evler, mobilyalar olarak çeşitlendirilmektedir, insanın ısı denetim mekanizmasının, oturma mekanizmasının, maddi uzantıları olarak. Hatta emeği

¹ Bkz: Berger, J. (1986). *Görme Biçimleri*. İstanbul: Metis Yayınları s.7’den alınmıştır.

yaymanın ve depolamanın uzantısı para; ulaşım araçlarıysa sırtımız ve ayaklarımızın uzantılarıdır. Anlamın dışsallaştırılmasında da dil ve konuşmanın bir araç olduğunu aktarmaktadır. Beynin, sürekli değişen ortamlar için kuralları izleyerek, girdileri çeşitli modellerle karşılaştırma ve üzerinde çalışma yöntemi kullanılarak, uyumu sağlamanın zorluğunu ve mekanik olmayan sürecin belirli kalıplar oluşturmasını vurgulamaktadır. Dil de deneyimi depolamakla kalmayıp, bir tarzdan diğerine çevirmesidir. Ama mübadele ve çeviri ilkesi, aklımızın bütün duyularımızı birbirine çevirme gücünde bulunur. Bunu yaşamımızın her anında yaparız. Ne ki ister tekerlek ister alfabe, isterse radyo olsun, özel teknolojik araçlar için ödediğimiz bedel, duyunun bu kitlesel uzantılarının kapalı sistemler oluşturmasıdır.

Uzatılmış duyularımız, araçlarımız, teknolojilerimiz ise, çağlar boyunca, etkileşim veya kolektif haberdar oluş açısından yetersiz kalan kapalı sistemler olmuşlardır. Şimdi, elektrik çağında, teknolojik araçlarımızın bir arada varoluşunun anlık doğası, insanlık tarihinde bütünüyle yeni bir bunalım yaratmıştır. Uzatılmış yeti ve duyularımız artık kolektif olarak bilinçli hale gelmeyi talep eden tek bir deneyim alanı oluşturuyor. Kişisel duyularımız gibi teknolojilerimiz de artık rasyonel birlikte varoluşu olanaklı hale getiren bir etkileşim ve oran talep ediyor. Teknolojilerimiz tekerlek, alfabe ya da para kadar yavaş olduğu sürece, bunların ayrı, kapalı sistemler oluşturması olgusu, toplumsal ve ruhsal olarak tahammül edilebilir bir şeydi. Görüntünün, sesin ve hareketin eşzamanlı ve küresel çapta olduğu günümüzde bu artık geçerli değildir. İnsani işlevlerimizin bu uzanımları arasında bir etkileşim oranının bulunması gereği, özel duyularımız ya da bir zamanlar verilen adıyla "düşünce güçlerimiz" açısından, özel ve kişisel rasyonalitemiz için, her zaman olduğu gibi bugün de kolektif olarak kendini dayatıyor. (McLuhan, 2020)

İnsan, kuşkusuz doğanın bir parçasıdır. Doğanın, bildiğimiz gibi, birçok kuralı vardır. Bu kurallar değişken değildir; bir arada, belli bir bütünlük oluştururlar, birbirlerini tamamlarlar ya da etkilerler. Kurallar bilinirse, doğada olabilecek şeyler de önceden hesaplanabilir. (Olasılık payları, bu söylediğime aykırı bir şey değil.) Bu açıdan bakıldığında, doğayı büyük bir dizge olarak yorumlamak mümkündür. İnsan da bu dizgenin içinde yer alır. Bedenimizin işleyişi, genel geçer fizik ve kimya formüllerine uyar. Ama başka canlılarla paylaştığımız, canlı olma özelliği diyebileceğimiz niteliklerimiz de vardır. Her türlü niteliğimiz, genlerimizin taşıdığı bilgilere göre oluşur.

Genlerimiz kopyalanır ve başka canlılarda da olduğu gibi, bu bilgiler kuşaktan kuşağa aktarılır. Burada da göstergeler işin içine girer, çünkü hangi özellikleri taşıyacağımızın bilgisi, protein zincirleriyle temsil edilir. Üstelik özelliklerimizle ilgili komutlardan biri bittiğinde komutun bittiğini gösteren farklı bir protein zinciri gelir (trafikteki sarı renk gibi), böylece aktarılan bilgiler birbirine karışmaz. Yani, doğal yapımız, aslında bilgi aktarımı üzerine kuruludur. Ancak, yaşamımızda bilginin oynadığı rol bundan ibaret değildir. Kalıtsal bilginin ötesinde, yaşarken, birey olarak da bilgi ediniriz. Ama bizi öteki canlılardan ayıran temel bir özelliğimiz var: Biz, yaşarken edindiğimiz bireysel bilgiyi edindiğimizi biliyoruz. Bilinçliyiz ve bilincimizin farkındayız. Bu bilinçli olma durumu, bizim öğrenme ve iletişim düzeneklerimiz üstünde kendini gösterir. Öğrenme ve iletişim, işte tam da bu ikili, insanların, öteki canlılardan oldukça farklı bir dizge daha kullanmalarına, kullanabilmelerine yol açıyor, bu ikinci büyük dizgeye de kültür diyoruz. Kısacası, insan, iki büyük dizge tarafından kuşatılmış durumda: Doğa ve kültür. Bu iki dizgenin de temelinde bilgi yatıyor, ama bilgilerin türleri, daha doğrusu algılanma şekilleri farklı. Doğal dizgelerimizin taşıdığı bilginin bilincinde değiliz, oysa kültür dizgelerinin taşıdığı bilginin bilincindeyiz. Hatta bu bilinç sayesinde, yavaş yavaş doğal yapımızda var olan genetik bilgileri de çözümlüyoruz. (Akerson Erkman, 2019)

İnsanın kurduğu sistemler üzerinden yaşamını koşullandırabilmesi, tıpkı konuştuğu dillerde olduğu gibi, birey birçok temel ihtiyacını da sistemler kurarak sürdürebilmektedir. Bu temel ihtiyaçlardan biri olan barınmanın günümüze kadar belirli sistemler içerisinde geldiği söylenebilir. Eco (2019) bu sistemlerden bahsederken Saussure'nün dil hakkında anlattığı, başlarda tuhaf görülse de günümüzde göstergebilimsel araştırmaların temelini oluşturan kavramlarını örnek verir. 1900'lerin başında dilin göstergelerden oluştuğunu ve belli yapılar çevresinde bir araya getirilebileceğini söyleyen Saussure'e göre dilin birimleri olan sözcükler birer göstergeydi. Kulağımıza çarpan somut yönüyle, zihnimize çağrıştırdığı kavramla, bir araya gelerek dizgeyi oluşturuyordu. Buna ek olarak Peirce ile Saussure arasındaki benzerlik ve ayrılıkların altını çizerken, Yapısalcılık akımını açıklar. Tüm dillerde ortak olan yapıları araştıran bu akım kültür olgularını da öne çıkararak sonuç olarak dilin ve edebiyatın yanı sıra mimarlığa da göstergebilim merceğinden bakar. Mekânların kavramsal yapısı ile işlevsel yapısını bağlantılı olmasından yola çıkar. Örnek olarak verdiği taş devrinden bir adamın yerine kendimizi koyarak yabancı biri olarak dünyaya

adım attığımızı var sayarsak rüzgâr, fırtına, gün ışığı gibi dış etmenlerden kendini bir kovuğa sığınmış buluruz. Dış mekân ile iç mekân algımızı nasıl uyandırdığımız konusunda bizi ilkel insanın gözünden seyretmeye davet eder. Buna dışardan bakıldığında da artık bu sistemde bir giriş deliği, tavan, onu çevreleyen duvarlar, yani bir mağara fikri oluşmuş olur. Bu örnek artık bir şifrelemeye dönüşür, toplumsal düzlemede olsun olmasın, birey kendisiyle kurduğu iç iletişimde bu şifrelemeyi kullanabilir hale gelmiştir.

Okuryazar olmayan yerlileri okuryazar yerlilerle ve genel olarak okuryazar olmayan insanı Batılı insanla karşılaştıran bir dizi gözlemi aktaran McLuhan (2020) Afrikalıları bebeklikten itibaren neredeyse bütün yaşamları boyunca etkileyen eğitsel etkilerden dolayı biri kendini bağımsız, kendine yeterli bir olmaktansa, çok daha büyük bir organizma olan aile/klanın önemsiz bir birimi olarak kabul eder. Bu noktada inisiyatifin ve hırsın ortaya çıkmasına kısıtlı bir seviyede izin verilir. İnsanın bireysel çizgilerdeki deneyiminin anlamlı bir bütünleşmesi hiçbir zaman gerçekleşmez. Entelektüel düzeydeki daraltmadan ziyade, mizaç seviyesindeki özgürlüğe izin vardır ve insanın büyük ölçüde "burada ve şimdi" yaşaması, son derece dışa dönük olması ve duygularını son derece özgür bir şekilde ifade etmesi beklenir.

2.3.2 Ev yaşamı

Mağaralardaki iç mekânlardan 19. yüzyıla ve son iki yüz yıllık sürece geldiğimizde, temelde bazı konularda benzer ihtiyaçlara hizmet etse de bu iç mekânlar, birçok noktada çeşitli farklılıkların gözlemlenmesine sahne olabilir. Günümüzdeki iç mekân tanımına daha yakın halde olan, Kıray (1998)'in öne sürdüğü gibi 19. yüzyıl boyunca evlerin iç tasarımı aile bireylerini birbirinden gittikçe daha çok ayrılmış durumdadır. Mesela bedensel gereksinimlerin evin içinde giderek daha çok gizlediğini, evin ortak ve özel alanlarının arasında, oturma odası ve yatak odası arasında bir ayrım oluştuğuna dikkat çeker. Buna ek olarak zenginleşildikçe evler giderek bölümlere ayrılır ya da özel odalar eklenerek büyütülürdü. Aşk, oyun, iletişim; her birinin ayrı iç mekânları olduğunu mutfak, tuvalet, banyo gibi bedensel mekânlardan birer birer ayrıldığını belirterek örnekler.

İç mekânda süre gelen bu değişimler dış mekânlarda da gözlemlenebilmektedir. Toplumsal hayatın her noktasında her bireyin birbirleriyle bir araya geldiği bu dış mekânları ifade etmek için kamusal alan kavramı kullanılmaktadır. Habermas (2018) en başta, toplumsal yaşamdaki bir kavrama işaret eden kamusal alanı tüm yurttaşların ulaşmaları ve toplandığında kurdukları sözlü iletişim ile ona varlık kazandırdığını ileri sürmektedir. Bir arada olma durum ve davranışları özel ve bürokratik işlerin ötesinde yer almaktadır. Özgürce birlikte fikir ifadesi hakkına sahip olan bireyler böylece kamusal bir bütün halinde davranış sergilemiş sayılmaktadır. Orijinali Almanca “Öffentlichkeit” olan, İngilizce ’de “Public Sphere” olarak ele alınsa da Türkçe ’ye “kamusal” olarak çevrilmiş ve “Kamusal Alan” olarak tamamlanmış bu kavramın, aslen “halka açık alan” anlamına geldiği, özellikle günümüzde mekânsal bir anlamın dışına da taşınabileceği kelimenin kökenine gidildiğinde daha anlaşılır hale gelebilmektedir.

2.3.3 Türkiye coğrafyasında ev yaşamı

Her toplumun eski yapısından belirli bir düzende belirli bir zamanda değiştiğini belirtmiştir. Safranbolu'yu ele almış ve 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki farklarını tartışmıştır. 1960'ların sonuna kadar konut-sokak-çarşı ilişkilerini olduğu gibi koruyabilmesini örnekendirerek anlatmaktadır. Bu noktada ülkenin bulunduğu 1930-1960 yılları arasındaki durumu en iyi Karabük-Safranbolu'nun yan yana yaşamlarında gözlemlenebildiğini ifade eder. Bir tarafta sanayileşmiş Karabük diğer tarafta bundan etkilenmeden süregelen Safranbolu vardır. 1950'lerin sonuna kadar aşağı yukarı olduğu gibi kalabildi ama ülkenin bütününe has değişimin yarattığı istihdamın çektiği bir nüfus olduğunu daha kötüsü Safranbolu'ya kadar taşan konut alanları yerleşmeyi buraya doğru taşıdığını belirtir. Bu noktada göç ile ilgili nüfus ve yerleşmenin pazar ekonomisinin kırsala dayanması ve artık bir dev nüfusun ortaya çıktığını tartışmıştır. Bu noktada değişen meslek yapısı da ele alınmış ve geçmişte tüccar, esnaf, zanaatkarların evlatlarının Safranbolu dışına çıkararak çeşitli mesleklerde görev aldığı tartışılmıştır. Bu yeni para kazanma biçimi, yeni hayat biçiminin tüketim tarzlarının insan ilişkileri ve konut içi düzeni etkilediğini ileri sürmektedir. Bu noktada kadının evdeki rolü, tüketilen her türlü kullanılacak, giyecek ve yiyecekler ele alınmıştır. Konut içi yaşam olanaklarına Safranbolu üzerinde yaptığı okumada Kıray, nüfus ve yerleşme, değişen meslek yapısı, ev içi yaşam, odalar, yenen yemekler, boş zaman faaliyetleri ve turizm deneyimi ile

kavramlarda, değerlerde değişme olmak üzere belirli başlıklar altında yer vermiştir. Özetle, sanayileşen Karabük ile kırsal olarak nitelendirdiği Safranbolu'nun yan yana ancak 1960lara kadar uzandığını belirtmektedir. (Kıray, 1998)

2.3.4 Gaziantep ev yaşamının modernite sürecindeki kültürel dönüşümü

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler yer almaktadır. Mimari göstergeler, sosyal yaşamdan izler ve bölgenin doğal coğrafi verilerinin kültürel etkileri, beş temel madde rehberinde elde edilmiştir. Bu maddeler birincisi Gaziantep ev yaşamında kadın-erkek katılımı, ikincisi mekânsal olarak iç-dış ayrımı, üçüncüsü boş zamanı ve kavramları-değerleri, dördüncüsü zaman-uzam farkındalığını, beşincisi de üretimin ve tüketimin nasıl sağlandığı olacak şekilde özetlenebilir. Her başlık altında bu beş madde ışığında, geleneksel hayatlı Antep evlerinden apartman dairelerindeki bireyselleşen yaşama olan serüveni modernleşme sürecindeki kültürel dönüşümün ev yaşamı üzerinden incelenmiştir.

Bütün kodların Fiske (2013) ortaklaşıma, yani içerdđiđi birimler, bu birimlerin seğimini ve birleştirilmesini sağlayan kurallar, alıcıya açık olan anlamlar ve yerine getirdikleri toplumsal ve iletişimsel işlevler gibi temellerine ilişkin kullanıcılar arasında var olan bir anlaşmaya dayandığını açıklamaktadır. Ancak bu anlaşmaya nasıl varıldığı ve bu anlaşmanın sahip olduğu biçim önemli ölçüde farklılaşabilmektedir. Anlaşmaya ulaşmanın üç önemli yolunu ele alacağız: Uzlaşım ve kullanım yoluyla, açık anlaşma yoluyla ve metindeki ipuçları yoluyla...Anlaşmaya varmanın ilk ve en önemli yolu uzlaşım ve kullanımdır. Bununla yazılı olmayan, ifade edilmeyen, bir kültürün üyelerinin paylaştığı deneyimden türetilen beklentileri ifade ediyoruz. Uzlaşım, insanların belirli sınırlar içerisinde giyinmelerine ya da davranmalarına, televizyon programlarının ya da konuşmaların genellikle bilinen yolları izlemesine, evlerin ve bahçelerinin az ya da çok yerel ya da ulusal pratiklere uygun olmasına yol açacaktır. Uzlaşım tekrara dayanır: kod açımını kolaylaştırır, kültürel üyeliği ifade eder, deneyim benzerliğine dayanır, güven vericidir.

2.3.4.1 Gaziantep'te mimari yapılaşma

Mimari alanda yapılan bir araştırmada Gaziantep evlerindeki hayatlar mahremiyet bakımından “yarı özel mekân” olarak değerlendirilen sokakla karşılaştırıldığında daha özel; eyvan ve odalarla karşılaştırıldığında daha kamusal bir mekân olduğu vurgulanmaktadır.

Mimari karakterinden bahsederken bir yapının malzeme ve teknik bakımından, karakter kazandırıcı bir dizi niteliğinin olduğu belirtilmektedir. Örneğin avlunun biçimsel niteliklerinin üst kısmı açık, düşeyde yapı kütleleri ve elemanları ile çevrenmesi olduğu söylenebilir ancak buna ek olarak doğal ve kültürel etkenlerle ortaya çıkan niteliklerin de mimari göstergeler olduğu öne sürülmektedir. Sonuç olarak Roma'dan bu yana gelen kültürel devamlılığın Gaziantep'te de izlerinin olduğunu avlulu evler nezdinde gözlemlemektedir. Şekil 1'de kış hazırlıklarının yapıldığı hayatlı Antep evinin Derya Coşkun tarafından çizilmiş bir betimlemesi verilmiştir. Aile yaşamının mahremiyetini koruma amacı taşıyan avluların ataerkil bir yapının göstergesi olduğu çıkarımında bulunmuştur. Kozmopolit bir yapısı olan kentteki Müslüman, Süryani, Ermeni, Yahudi başta olmak üzere etnik-dinsel gruplar arasında ev yaşamı konusunda büyük bir ayrıma rastlamadıklarını ileri sürmektedirler. Evin bölümleri avlular, eyvanlar, sofalar, yazlık/kışlık birimler, odalar, ocaklık (mutfak), mağara, tandır evi, kiler, tuvalet, hamamlar, ahır/kümes, hazna, kabaltı, bardakaltı olacak şekilde sıralanmıştır. Evleri oluşturan yapı elemanları ise duvarlar, merdivenler, pencereler, kapılar, çıkmalar, çeşme/kuyu/havuz olarak sınıflandırılmıştır. (Şahin, 2019)

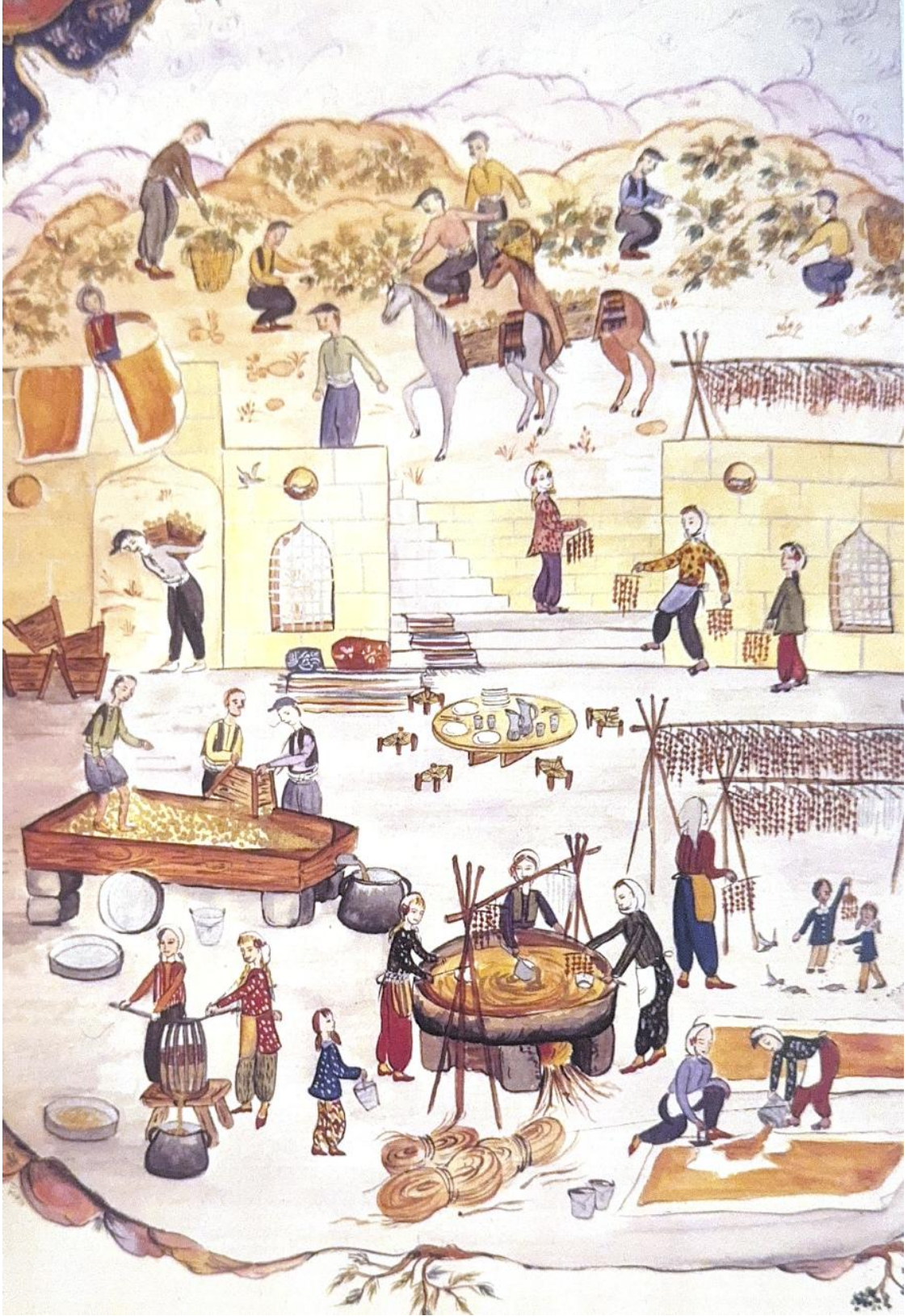

Şekil 1. Gaziantep'te hayatlı Antep evinde kış hazırlıklarının yapıldığı bir betimleme.
(Köylüoğlu, 2009)

Ansiklopedik mimarlık sözlüğünde “hayat”, eski Yunan evlerinin aula’sı, Roma evlerinin atrium ‘u, Şam evlerinin eyvan’ı ve İran evlerinin talar’ının karşılığıdır. Doğu Karadeniz’de çeşitli gereksinimleri karşılayan ve bütün ev halkının bir araya geldiği büyük hacme hayat, çardak, sofa veya salon denir. Sözlükte bu kelimeler şöyle yapılandırılmaktadır: “*Hayatlı: Hayatı bulunan; hayatlı ev.*” (Hasol, 1975, s.112) ve “*Aula (Lat.): Romalılarda önemli bir evin önünde bulunan ve en yapıların kuşattığı avlu ve üstü açık yer.*” (Hasol, 1975, s.23)

Hayatlı Antep evlerinin çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Mevsimsel bazda üretimin yapıldığı bu avlularda yazları şire hazırlıkları ve kurulukların yapılması için bir araya gelinmektedir. Şekil 2’de şire yapımını anlatan Derya Coşkun’un betimlemesi verilmiştir.

Şekil 2. Gaziantep’te şire hazırlıklarının yapıldığı bir betimleme. (Köylüoğlu, 2009)

Bunlara ek olarak hayatlı Antep evlerinde kışa hazırlık yapmak için dolma, haylan kabağı, biber gibi yazlık sebzeler kurutularak kuruluklar hazırlanmaktadır. Şekil 3 ve 4'te kiő hazırlıklarını yapan kadınların fotoğrafları verilmiştir.

Şekil 3. Hayatlı Antep evlerinde kadınların bir araya geldiği bir fotoğraf karesi.
(Köylüoğlu, 2009)

Şekil 4. Hayatlı Antep evlerinde kiőlık kuruluk hazırlıklarının yapıldığı bir fotoğraf karesi. (Köylüoğlu, 2009)

Evlerde üretilen yemekler buzdolabı o dönemde henüz bulunmadığı için ya hızlıca tüketilmeli ya da serin bir yerde saklanmalıydı. Bunun için evlerde kuyular ya da *gane* ismi verilen havuzlar yoluyla bir iki gün daha uzun süre saklanabilirdi. Kuyuya sallandırılan yemekler bozulmazdı ancak *gane* ismi verilen havuzlar da aynı zamanda evlerin hayatlarında keyifli bir mimari yapı olarak da yer aldı. Şekil 5'te *ganeler* etrafında toplanan ev halkının bir fotoğrafı verilmiştir.

Şekil 5. Hayatlı Antep evlerinde *gane* etrafında toplananların fotoğraf karesi.
(Köylüoğlu, 2009)

Dar ve bazen çıkmaz sokaklardan hayatlara açılan kapıların tokmakları, Türkiye'nin her bölgesinde en az bir şehir baz alınacak şekilde yapılan bir araştırmada, göstergebilimsel bir çözümlemeyle kültürel olarak sözsüz iletişime örnek olarak ele alınmıştır. Geçmişte insanların toplumsal konumlandırılmasının dili olmuştur. Zihinsel ve fiziksel girişi başlatan kapılar ve onların taşıdığı tokmaklar ev sahibinin ve kapının ardındaki konunun kim olduğuna dair mesajlar iletmektedir. Bu araştırmada bu kültürel değer giderek yok olduğu belirtilmiştir. (Ayık, 2019)

Kentler, 1923'te Cumhuriyet dönemine geçişte sözsüz iletişime olan örneklerden biridir. Bir tarafta kurtuluş savaşının izlerini barındırırken diğer yanda modernleşme süreciyle dönüşen kentler, genç cumhuriyetin ülkülerini yansıtan modernleşme gayesi ile tüm yurttan bir imar ve planlama hareketinin başlatıldığı mecralar olmuştur. Gaziantep bu

kentlerden biridir ve öncelikle imar planı olmaksızın başlayan bu dönüşüm, belirli aktörlerin imar sahasına girmesiyle 1930-1960 yılları arasında incelenmiştir. “Güzel kent” ile “sağlıklı kent” anlayışını “bahçe kent” anlayışıyla bütünleşik bir biçime önce 1938’de Hermann Jansen’in imar planı ile sonra da 1950’de Kemal Ahmet Aru ve Kemali Söylemezoğlu imar planı olabildiğince uygulamaya geçmiştir. Eğlence merkezleri ve sosyal merkezler oluşmaya başlamıştır. Tüm bu planlı imar etkinliklerinin yanı sıra 1950 sonralarında kent, çarpık yapılaşma ve büyümenin olduğu bir döneme girmiştir. Her iki imar planı döneminde benzer yaklaşımlar geliştirilmiş, modern bir kent kimliği yaratılmaya çalışılmıştır fakat uygulamaya bakıldığında, 1930’lardan itibaren kent belleği ve kimliği açısından önemli olan, kurgulanan Cumhuriyet şehri ideallerine ancak 1950 sonrasında yaklaşıldığı söylenebilir. Özellikle konut alanında pek çok kooperatif kurulmuştur. Örneğin, 1956’da Öğretmen Evleri Kooperatifinin inşaatına başlanmış, 1959’da tamamlanmıştır. (Özovacı Kılıç, 2019)

Gaziantep, günümüzdeki nüfusu yaklaşık 2 milyon olan bir kenttir. Şehirde 1923-1960 arasında inşa edilmiş kooperatif örneklerine nadir rastlanmaktadır. Çoğunun kentsel dönüşüm için yıkılıp yerlerine yüksek katlı apartmanların yapıldığı gözlemlenmiştir. Büyük kentlerdeki gibi giderek yüksek katlı binalara sıklıkla rastlanmaktadır. Son senelerde İbrahimli bölgesinde, göçle birlikte rağbet artmaktadır.

Giderek bireyselleşen dünyalarımız hakkında Morva (2016) yirminci yüzyılın başından itibaren Amerikan menşeli, sosyallikle temellenen, dinamik bir benlik anlayışından söz etmenin olanaklı olduğundan bahsetmektedir. Birey için benlik, fiziksel bir dünyada somut bir bedenle ilişkilendirilecekken günümüzde bedensiz dijital bireyler, geleneksel algının yeniden gözden geçirilmesine neden olmaktadır. Geleneksel toplumlarda daha bütünleşik kolektif bir benlik tutumu sergilerken modern toplumlar bireylerin farklı benlikler, fikirler, inançlar ve pratiklere maruz bırakmaktadır. Bu dijital inşa uygulamalarından doğan benliklerin çevrim dışı ortamdaki benlikten uzaklaştığını belirtmektedir. Bunun da ötesinde çevrimiçi benliğin çevrimdışı benliğin belirleyicisi haline gelmektedir. Günümüzde yapılan benlik araştırmaları artık dijital benliği de kapsamalıdır.

2.3.4.2 Gaziantep'te sosyal yaşamdan izler

Türk toplum hayatının önemli sosyal iletişim mekânları olarak kabul edilen kahvehaneler, Gaziantep örneğindeki bir araştırmada, siyaset ve gündem öne çıkmakta; kahvehanelerdeki tartışmalar eleştirel bir nitelik taşıyabilmektedir. Kahvehanelerin kamusal iletişim mekânları olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. (Ustakara ve Burhan, 2017)

Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar uzanan süreç içerisinde Gaziantep'in sınıfsal yapısı ve bu yapıdaki değişimleri irdelemek için yapılan bir araştırmada kentin ekonomik, siyasi ve toplumsal hayatında nüfuzu olan eşraf ailelerinin penceresinden Gaziantep'in sınıfsal yapısı ve kentte yaşanan değişimler gözlemlenmiştir. Kent yaşamındaki nüfusları kadar bu ailelerde geçmişe yönelik anlatıların yoğun olması sebebiyle, eşraf kesiminin öznel deyimlerine öncelik verilerek, buldukları sınıf konularını nasıl değerlendirdikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Eşrafın gündelik hayatı, deneyimleri ve yaşam üslupları ele alınmıştır. Sınıf deneyiminin eşraf kadınları ve erkeklerinde farklı olduğu da gözlemlenmiştir. Eşraf erkekleri sosyal sınıf farklılıklarında daha çok mülkiyet/gelir geçim tarzının farklılığına vurgu yaparken, yaşam üsluplarında, tercihlerinde ve beğenilerinde daha eşitleyici bir tavır sergilerken; eşraf kadınlarının sosyal sınıf bilinci daha güçlü olduğu ve mülkiyet gelir geçim tarzı kadar, evlilik, yeme içme üslupları, beğeni farkları, adab-ı muaşeret kuralları gibi konularda eşitleyici bir yaklaşımdan öte fark koyucu bir yaklaşımı dile getirmişlerdir. Sosyal tabakalaşma analizinde toplumsal aktörlerin eylem ve kültürel pratikleri ile anlam sistemlerini ve toplumsal bilinç oluşumları incelenmiştir. (Karadağ, 1998) Aslında bütün bu çağdaşlaşma hareketinin hız kazanmasını sağlayan Mustafa Kemal Atatürk ve onun inkılaplarına Gaziantep halkı hızla adapte olmuş ve onu her zaman gıptayla anmışlardır. Kenti ziyareti ise halk için önemli olmasıyla beraber özenli törenlerle kutlanmıştır. Şekil 6 ve 7'de Halkevi ve Narlı tren istasyonu önünde çekilmiş olan tören fotoğrafları verilmiştir.

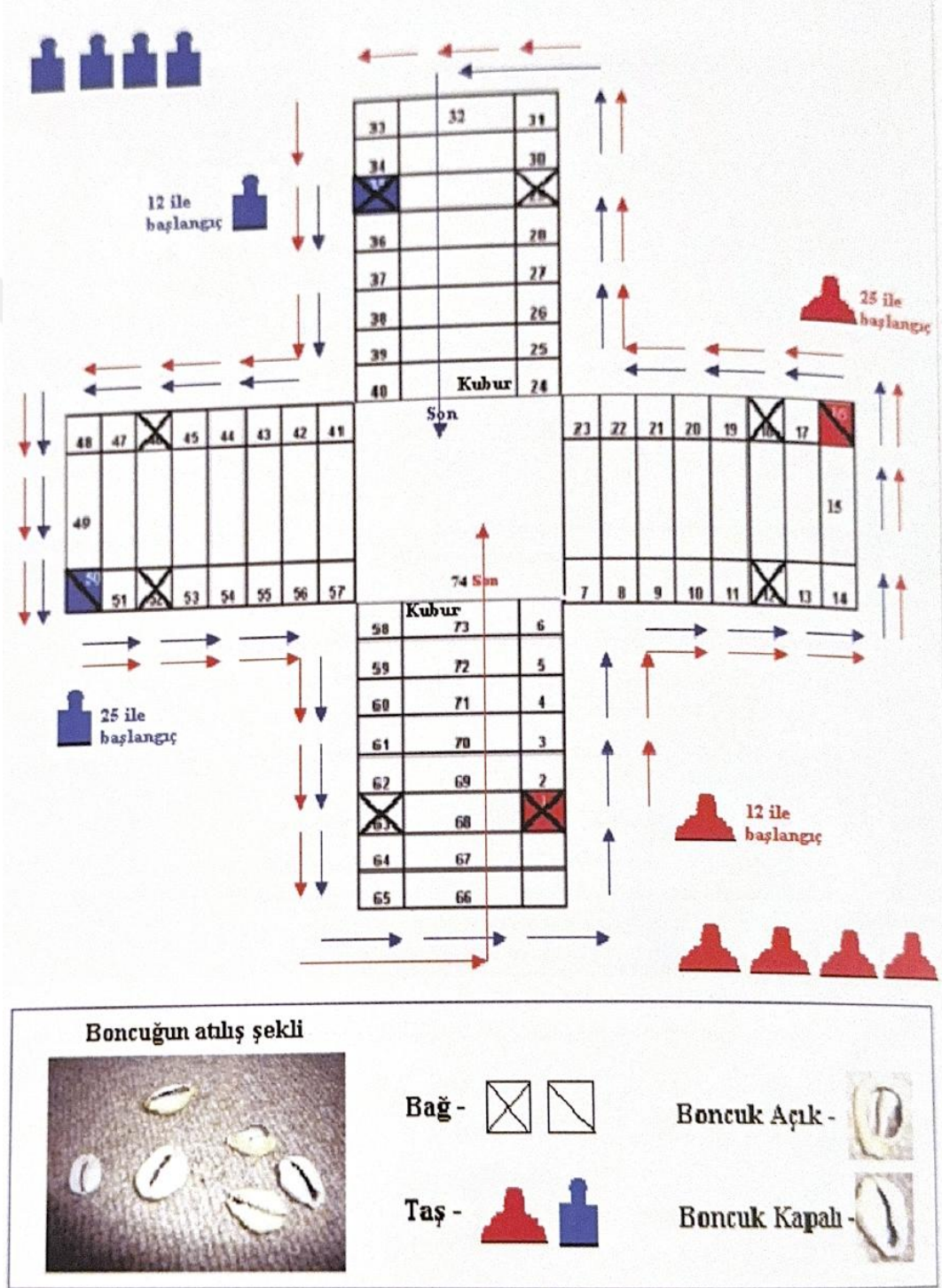

Şekil 6. Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde Halkevi önündeki fotoğraf karesi.
(Köylüoğlu, 2009)

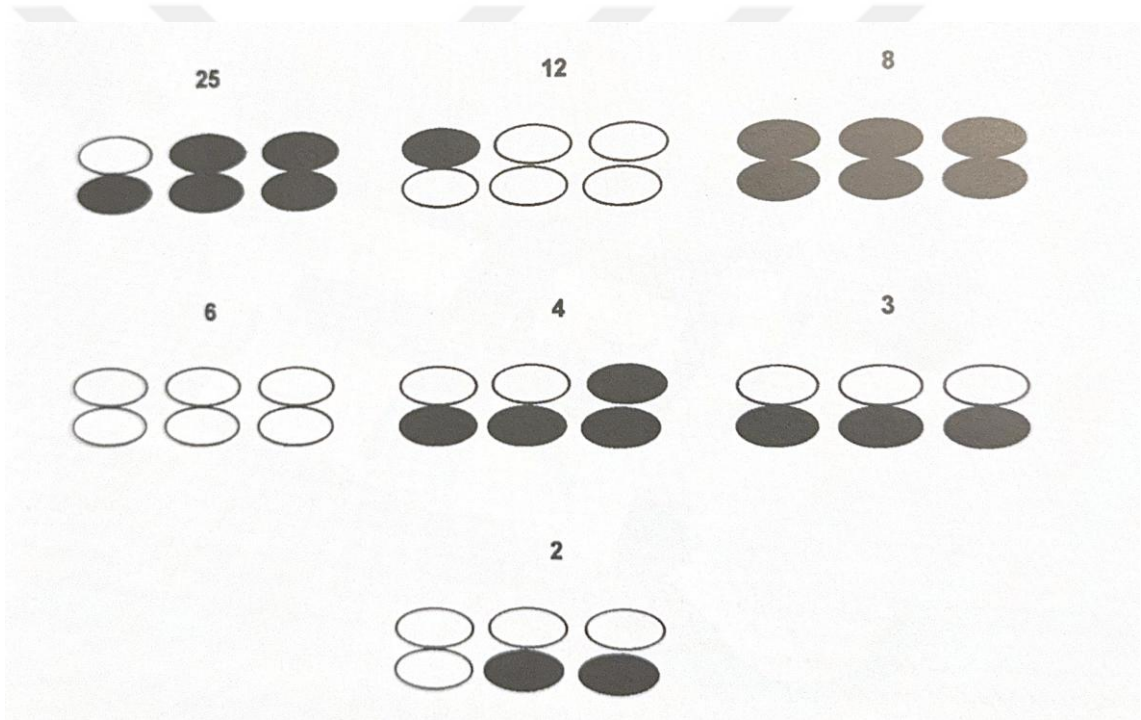
Şekil 7. Atatürk'ün Gaziantep ziyaretinde Halkevi önündeki fotoğraf karesi.
(Köylüoğlu, 2009)

Gaziantep sosyal yaşamında insanların toplumsal olarak bir aradalığı gözlemlenebilmektedir. Bir araya gelerek hayatlı evlerde yaz kış geçirdikleri zamanlarda çeşitli oyunlar oynadıkları bilinmektedir.

Şekil 8. Peçic oyununun detaylı betimlemesi. (Köylüoğlu, 2009)

Yüzük oyunu, beştaş, tombala gibi Türk geleneksel oyunlarının yanısıra, Gaziantep’e has “peçiç” oyununun sıklıkla oynandığı bilinmektedir. Şekil 8’de betimlemesi verilen bu oyun aslen Hindistan’dan “peçisi” denilen, karelere ayrılmış haç biçimli bir board üzerinde oynanmaktadır. Eşli oynanan bu oyunda karşılıklı iki takım oluşturulur v “it boncuğu” adı verilen 6 adet beyaz boncuk kullanılarak zar atılır. Bu taşlardan gelen sayılarla taş dikilerek oyun başlar ve taş dikilebilmesi için 12 veya 25 diye bahsedilen 6 it boncuğunun 1i açık 5i kapalı ya da 5i açık 1i kapalı şeklinde gelmesi gerekmektedir. Şekil 9’da görüldüğü gibi bu boncuklardan gelen sayılarla oyun devam eder. Oyuna ait pek çok kelime, karşılıklı mücadele içerisinde söylenmektedir. Penk, zırt iki, kubura düşmek bu terimlerden birkaç tanesini oluşturmaktadır. (Tokuz, 2004, s.44)

Şekil 9. Peçiç oyununda it boncuklarının sayıları. (Tokuz, 2004)

Geleneksel hayatlı Antep evleri, mimari bazı özelliklere sahiptir. Daha önceki bölümlerde görüldüğü gibi belli başlı özelliklerine masallarda da rastlamak mümkündür. Bir toplumun kültürel verilerine hikâye ve masallarıyla ulaşılabilindiğini düşünecek olursak bu araştırmamızda da bazı kültürel veriler için iyi bilinen masallardan da veriler toplanmıştır.

Aynı zamanda en çok bilinen masallardan biri olan “Uzun Duvar Hakiyesi” başından sonuna, tıpkı hayatlı Antep evlerinin duvarları gibi uzunca bir hikayedir. Hikâyenin kendisi bu duvarlar gibidir. Şöyle başlar: Uzun duvar, uzun duvar! Sen nasıl da böylesine uzunsun, geniş ve yücesin? " Diye sormuşlar. Uzun duvar da demiş ki “Ben böylesine uzunum ve genişim ve yüceyim ama gelin görün ki, fareler beni kemirip delik-deşik ediyorlar!” Sonunda duvarları farelerin kemirdiği, fareleri kedilerin, kedileri köpeklerin derken ineklerin suları içip tüketip dağlara doğru yol alarak sonlanan uzadıkça uzayan bir hikayedir bu.

Bir diğer hikâye ise sadece Gaziantep değil, aynı zamanda Türk toplumunun komşuculuk ilişkilerine değinen, Gaziantep’te de oldukça çok anlatılan “Komşu komşu hu hu!” başından sonuna sosyal hayatlarımızda mahalle hayatları ve evlerden evlere birbiriyle bağlı olduğunu, merak ettiğini vurgulayan bir hikayedir.

Başka bir hikâye ise mevsimler, gece gündüz, mesafelerin uzunluğu gibi zaman uzamı içinde barındıran “Dolunay Hayranı Bozayı ile Bağcı” hikayesidir. Bu hikayemizde üzümlerin toplandığı yaz mevsiminden güze geçişi anlatmaktadır. Gaziantep’in kış gelmeden yapılan hazırlıklarından biri olan şire zamanı da üzüm hasatlarını takip etmektedir. Hikâyenin bir bölümünde ise bir bozayı avını gözden kaçırarak kadar dolunay manzarasını izlemektedir. Şehirlerin ışıkları olmadan önceki bir zamanı ifade ettiği fikrine buradan varmak oldukça mümkündür çünkü kahramanımız da karanlık bastırınca bağda konaklamayı seçer zira mesafeleri aşmak günümüzdeki kadar kolay olmayacaktır.

Son olarak araştırmada değinilecek bir diğer hikâye olan “Pasaklı Kadınla Hırsız Fare” de yer alan evin mutfağındaki tel dolap, birçok geleneksel Antep evde, o zamanlar yemekleri bozulmaktan koruma amacıyla kullanıldığına rastlanabilmektedir.

2.3.4.3 Gaziantep’te doğal ve coğrafi verilerin kültürel yansımaları

36° 28' ve 38° 01' doğu boylamları ile 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri arasında yer alan Gaziantep kentinin coğrafi konumu dolayısıyla karasal iklim ile Akdeniz ikliminin etkilerinin ortak bir biçimde görülmektedir. Yaz aylarında sıcaklık değerlerinin çok yüksek olduğu zamanlarda dahi bu iki bölgenin de iklimsel karakterine uymaktadır. Kış

aylarının ise daha ılıman geçmesini doğrulayan toprak mahsulleri zeytin, fıstık ve bağ sahalarıdır. (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2023 <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/gaziantepi-kesfet/gazianep-cografyasi>) İklimin mimari yapılaşmaya olan etkisine araştırmasında yer veren Şahin (2019) evlerin ağırlıklı olarak güneğe yöneldiğini, hem yazları gölge alanların bu sayede arttığı hem de yapılaşmanın sıkışık olmasıyla kış aylarındaki sert rüzgarların yarattığı olumsuzlukları defettiğini belirtmektedir ve avlulu Gaziantep evlerinin tartışıldığı bu mimari alan araştırmasında aynı zamanda alt yapısal olarak su kaynaklarına da yer verilmiştir. Kent merkezindeki kasteller, havuzlar ve kuyulardan bahsedilmektedir. Özellikle kasteller Gaziantep bölgesinin kent kültürünün de önemli öğelerindedir.

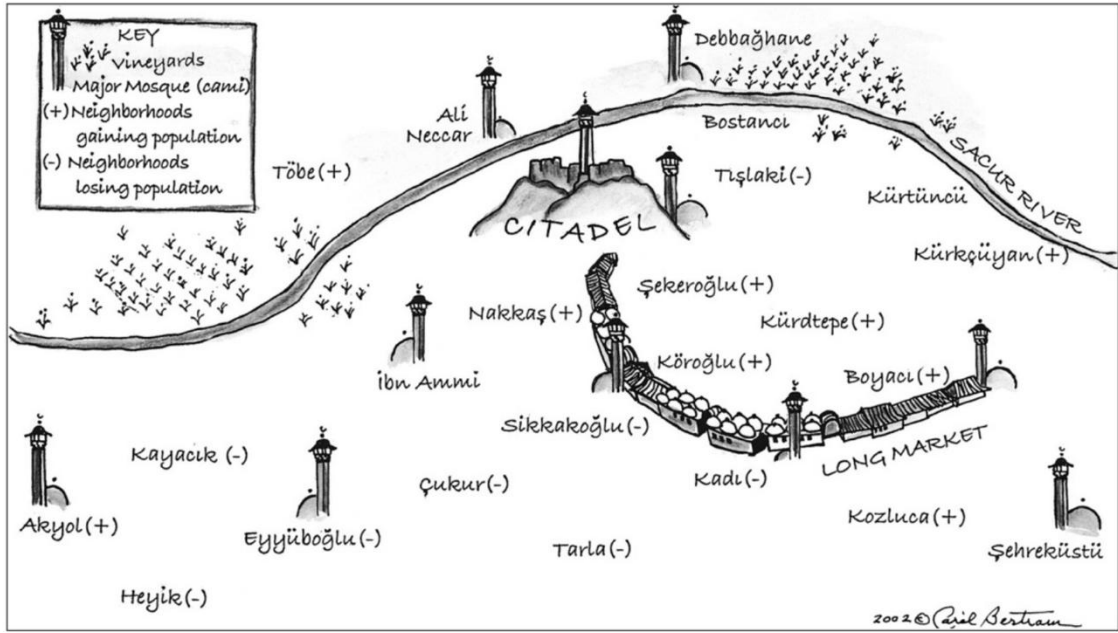
Üzüm gibi bazı toprak mahsulleri belirli mevsimlerde elde edilmektedir. Mevsimine göre örneğin patlıcandan yazın kebab, soğandan kışın kebab yapıldığına rastlanmıştır. Her toprak ürününün mevsiminde tüketilmesi zaman ve uzam ilişkisini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak evlerde mevsimine göre odaların kullanımını da geleneksel hayatlı Antep evlerinin en dikkat çeken özelliklerinden biri olarak kabul edilebilir.

Antep fıstığı, üzüm, belli sebze ve meyveler Gaziantep'in yemek kültürünü zenginleştiren aktörlerdir. Baklava ve birçok tatlı fıstık kullanılarak, şire ve pekmez gibi birçok kışlık ise üzümünden yapılmaktadır. Bunlar aile ve komşuların bir araya gelmesiyle üretilmekte ve geleneksel olarak kültürü beslemektedir.

2.3.4.4 Gaziantep'in tarihi özeti

Gaziantep il merkezinin tarihi hakkında, yapılan araştırmaların henüz yeterli veri sunmamış olmasından dolayı kesin bir yargıya varılamamaktadır ancak konumu dolayısıyla, il merkezine 12 km uzaklıkta olan Dülük köyü, yerleşim yeri olarak belirlenmesinde kesin bir gözle bakılabilmektedir. Antik Roma kaynaklarında adından Doliche diye bahsedilen bu bölge, çevredeki höyüklerden elde edilen veriler ışığında neolitik, kalkolitik ve daha çok tunç çağına dair veriler taşımaktadır. M.Ö. 17. Yüzyılında Hitit egemenliğine girmiş bölgede inşa edilen Teşup (Tarhunda) Tapınağı buranın kutsal alan olarak anılmasına işaret etmektedir. Bu tarihi anlatıların da yer aldığı çalışmada Gaziantep ilinde avlulu evleri araştıran Şahin (2019) Hitit döneminde kentin batısında yer

alan Tilmen Höyük'te ve güneyinde yer alan Karkamış ilçesinde avlu Hitit yapılarının saray ve ev olarak kullanıldığını belirtmektedir. M.Ö. 300 yıllarında ise Helenistik döneme tekrardan imar edilmiş ve M.Ö. 3. ve M.S. 4. yüzyılları arasında yalnızca Dülük'te rastlanan bir fenomen olan ön avlulu, oturma bölümü olan ve ön girişli mekânların ayin ve törenler için kullanılmıştır. M.S. 2. ve 3. yüzyıllardaki Roma İmparatorluğu sırasında Gaziantep Kalesi'nin kuzeyindeki kale dışında Hitit yapılarındaki işçilik düzeyi gözlemlenmemiştir. Bu dönemde Fırat yolu üzerinde Belkıs'ın (Apamea ve Zeugma), Anadolu'ya ulaşan kervanların uğradığı kentler arasında olduğu belirtilmektedir. 6. yüzyılda kale bölgesi Sasanilerin tehditleri üzerine Bizanslılar tarafından geliştirilmiş, 8. yüzyılda ise Abbasilerin sınır şehirlerin birisi haline gelmiştir. 9. Yüzyılda ise Horosan'dan getirilen Türk Boyları bölgeye yerleştirildiği belirtilmektedir. 10. Yüzyılda yaşanan depremle Dülük terk edilmiş, 11. ve 12. yüzyıllarda Müslüman Arap Devletlerinin, Selçukluların ve Haçlıların savaşlarında jeopolitik olarak önemli bir konum olduğundan bahsedilmektedir. Bu dönemde Bizans ve Ermeni Hükümdarlarının da bölgede etkili olduğu bilinmektedir. Kentte egemenlik kuran devletlerin bazıları tekrar tekrar burada söz sahibi olmuşlardır. Bu dönemde ilk mahalleler oluşmuş ve merkezler haline gelen mahallelerde dini yapıların en eskisinin Ömeriye Camii olduğu belirtilmiştir. 1516'da Yavuz Sultan Selim'in Doğu seferi sırasında Merc-i Dabık savaşını sonucunda kent ve çevresi Osmanlı hakimiyetine girmiş ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde bölge onarılmıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda ise kent hakkında yazılı metinlerden özetle, burada konuşulan dilin çoğunlukla Türkçe olduğu, Müslüman bir çoğunluğun bulunmasının yanı sıra yaklaşık 8000 adet Türk ve 5000 adet Ermeni evinin varlığı aktarılmaktadır. Az eğimli sokaklarıyla Paris'i andırdığı ve geniş avlulu ve bahçeli taş yapılar olarak betimlenen evlerden söz edilmektedir. Ancak bu dönemin sonlarında yaşanan isyanlar ve Osmanlının kaybettiği savaşlarla Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından ele geçirildiği belirtilmektedir. Şekil 10'da bu dönemdeki kentin haritası verilmiştir.

Şekil 10. 16. Yüzyılda Gaziantep il merkezini ve mahallelerini gösteren harita. (Şahin, 2019)

Modernleşme çerçevesinde yapılan bir araştırmada (Yılmaz, 2019) 18. Yüzyıl ortalarında 19. Yüzyıla kadar olan süreçte İpekyolu üzerinde bulunan Antep'te hızlı ticari yaşamın da etkisiyle sanatsal hareketlerin, duvar resimleriyle süslenen evlerde etkisinin Başkent İstanbul yaşamına ayak uydurabilme amacıyla oluşturduğunun izlerine rastlanmıştır. “Geleneksel Antep evlerinde yer alan duvar resimlerinde görülen kent ve manzara tasvirleri, konu olarak en sık karşılaşılan temalardır. Kent tasvirleri dâhilinde ise, en çok İstanbul temasının tercih edildiği anlaşılmaktadır. Mehmet Hayri Atay Evi'nde, Mehmet Tayhan Evi'nde ve Hayriye Elçin Evi'nde bulunan Tac Mahal ve Mısır kompozisyonları da dönemin Oryantalizm ruhuyla örtüşen kent tasvirleri olarak dikkat çekicidir.”

Tekrar Osmanlı egemenliği altına girmiş olsa da Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile Birinci Dünya Savaşı arasında Ermeni topluluğunun sahip olduğu ekonomik ve sosyal güçle birlikte Amerikalılar tarafından yürütülen misyonerlik çalışmalarıyla kentin genel dokusu büyük ölçüde değişime uğramıştır. 1878'de Amerikan, İngiliz ve İsviçreli bağışçılar tarafından desteklenen Amerikan Hastanesi ve Merkezi Türkiye Koleji inşa edilmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar etkisi sürmüş olan Amerikan misyonu bölgeyi büyük oranda etkilemiştir. 25 Aralık 1921'de kurtuluşunu ilan etmesiyle ve “Gazi” unvanını

arak 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla il statüsü kazanmasıyla birlikte kentte nüfus, yapılar ve ekonomi büyük değişimler geçirmeye devam. (Şahin, 2019)

3. YÖNTEM

Bu çalışmanın yöntemini içerik analizi oluşturmaktadır. Modernite ile dönüşen kültürün Gaziantep'teki ev yaşamına yansımalarını içeren verileri elde etmek amaçlanmaktadır. Bu amaçla araştırmanın temasını oluşturan, maddelendirilerek 5 başlık altında toplanan konuları içeren Youtube videoları mercek altına alınmıştır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu bölümde modernitenin yön verdiği kültürel dönüşümün Gaziantep evlerindeki yaşam biçimine etkisi analiz edilmektedir. İçerik analizi, bu çalışmada kullanılan temel araştırma yöntemidir. Modernleşme sürecinde kültürel dönüşümlerin ev teması üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla bu yönteme başvurulmaktadır. Bu çerçevede belirli bir toplumun yaşam biçimini ele alarak araştırabilmek mümkündür. Özellikle iletişim alanında yapılan araştırmalarda, insanlar arası etkileşimi gözler önüne serilebilmek adına bu yöntem tercih edilmektedir.

Bulgular, teorik çerçevede ilişkilendirilirken literatürdeki modernleşme teorileriyle eşleşmektedir. Bir önceki bölümde, Gaziantep'in mimari yapılaşmasına, sosyal yaşamına ve doğal-coğrafi verilerine dair bilgiler mevcuttur. Aynı zamanda kente ait fotoğraflara, haritalara ve benzeri verilere de bir önceki bölümde yer verilmektedir. Bu bölümde ise metodoloji ve veri analizi yer almaktadır.

İçerik analizinin nicel ve nitel olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Bu araştırmada nitel içerik analizi, anlamsal bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Nitel araştırmalar; *“gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar”* (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41) olarak tanımlanmaktadır Nitel araştırma yöntemi olarak uygulanan içerik analizi ise

Sosyal gerçekliği araştıran nesnel, sistematik, tümdengelim dayalı okuma aracı olarak önceden belirlenen ölçütlere göre kavramlardan, metinlerden, sözlü veya yazılı materyallerden anlamlar çıkarmayı amaçlayan metodolojik araç ve

teknikler bütünüdür. Planlama aşamasında zayıf olarak görülse bile uygulamada etkili ve ilginç sonuçlar vermektedir. Niceli nitelere dönüştürebilmeyi, yazılı metinden hareketle yazılı olmayan mesajlara ulaşabilmeyi sağlayan çok işlevli ve giderek gelişen bir tekniktir. (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s. 21-22).

İçerik analizi, 16. yüzyılda gazetelerde dini söylemlerin ne ölçüde yer aldığını incelemek için başlamış ve 20. yüzyıl başlarında gazetecilik öğrencileri tarafından toplumsal temalar üzerinde uygulanmıştır. 1930'larda Harold D. Lasswell ve arkadaşları, içerik analizini iletişim, politika ve propaganda ilişkilerini açıklamak için kullanarak yönetime önemli katkılar sağlamıştır. (Aktaran: Aziz, 2015, s.131-132) Bu yöntem üzerinde hatırı sayılır katkıları olan Bernard Berelson içerik analizini “*iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, sistematik, sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği*” olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Bilgin, 2006). Buna ek olarak Krippendorff (1980) da içerik analizinin veriden onun içeriğine ilişkin tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılan bir araştırma tekniği olarak tanımlamaktadır. Çoğu tanımlamadan anlaşılabilmesi gibi, içerik analizinde aranması gereken temel özellikler onun sistematik ve tarafsız olmasıdır. Gökçe (2006), içerik analizinde sistematik bir yaklaşımla ortak veriler elde etmek ve metinleri doğru yorumlayabilmek için temel ilkelere bağlı kalmanın önemini vurgulamaktadır. Analizin geçerliliği, genelleştirilebilirliği ve hedeflenen boyutlara uygunluğu sorgulamalarının ortadan kaldırılması gerektiğini belirtir. Temel ilkelere uyulduğunda, metnin altındaki gizli anlamlar ortaya çıkarılarak sosyal gerçeklik hakkında doğru çıkarımlar yapılabilir. Ancak, metni bağlamından koparmak analizlerin bütünlüğünü bozabilir ve doğru yorumlama sürecine engel olabilir. Bu nedenle analiz sürecinde bağlama sadık kalmak kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada kullanılacak olan bu yöntemin sistematigi, ilerleyen alt başlıklarda bahsedilen 5 madde ile kurulmaktadır. Açık erişime sahip olan Gaziantep Kent Arşivi Youtube kanalında yer alan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi”nden seçilmiş olan belirli video içerikleri ise bu çalışmaya ışık tutmaktadır.

3.2 Evren ve Örneklem

Mübeccel Kıray’ın çalışmasından alınan ilhamla, bu çalışmada, literatür çerçevesinde beş ana maddeden oluşan temadan yola çıkılarak, Gaziantep ev yaşamındaki kültürel

dönüşüm, avlulu geleneksel evlerden apartman dairelerine olan serüven üzerinden incelenmiştir. Bu beş madde, bahsedilen süreç içerisindeki evlerin mimari göstergeleri, sosyal yaşantı ve mevsimsel coğrafi koşullar göz önüne alınarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

I. Antep evlerinde iletişim kurulan komşu/ mahalle halkı ile gerçekleşen sosyal organizasyonlarda kadın ve erkek katılımı:

Kadın-erkek rollerindeki değişim; boş zaman faaliyetlerinin farklılaşması.

II. Antep evlerinde “hayat” ta mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması:

Duvarlar ve avlular; yeni hayat kazanma ile tüketim tarzlarının insan ilişkilerine ve konut içi düzene yansımaları; ev içindeki belirli mekânların değişimi; odaların çeşitli fonksiyon ve faaliyetleri.

III. Antep evlerinde “hayat” ve boş zaman etkinlikleri:

Apartment dairelerinde bireyin yalnızlaşması; boş zaman faaliyetlerinde farklılaşmalar; kavramlar ve değerlerin değişimi.

IV. Antep evlerinde zaman ve uzam farkındalığı:

Yerel alışkanlık ve deneyimlerin kısıtlanması hatta yok olmasıyla zaman-mekân arasındaki bağın geldiği son durum; yaz-kış oturulması yeğlenen odalar; yemek yeme düzeni ve bunların mevsimsel alışkanlıkları.

V. Antep evlerinde “hayat” ve üretimin sürdürüldüğü kamusal alanın izdüşümü:

Sanayileşen yerden artarak/ taşarak oluşan artık nüfus; göç eden zanaatkar, tüccar, esnaf evlatları; misafir odası ile turizm/ pansiyonculuk; temizlik, yıkanma ve kirli çamaşırlar bağlamında su tüketimi.

Araştırmanın evrenini oluşturan Gaziantep Kent Arşivi Youtube kanalı içeriklerindeki 2024 senesi sonuna kadar yüklenmiş olan 120 videonun içerisinde elenerek Gaziantep ev yaşamı üzerine olan 30 video saptanmıştır. Bunların içinden bahsi geçen 5 maddenin en az 3'ünü içeren 5 video bulunmaktadır. Bu bölümün sonunda bu videolardan alınan

verilerin analizlerine yer verilmiştir. Literatürde bahsedildiği gibi, kültürün etkilendiği başlıca faktörleri mimari yapısal koşullar, sosyal yaşam ve doğa şartları olarak göz önünde bulundurarak, Gaziantep kentinde kültürel dönüşüm modernleşme sürecinde ev yaşamı üzerinden değerlendirilmiştir.

3.3 Veriler ve Toplanması

Bu bölümde Gaziantep kent arşivinin Youtube kanalındaki konuşmacıların ev yaşamları üzerine anlatılarına yer verilmektedir. Bu Youtube kanalında yayımlanmış olan videolarda, hayatlı Antep evlerinde anıları bulunan isimlere rastlanmıştır ve içerik olarak bu araştırmada veri analizi yapılmaktadır. Bu çalışmada özellikle bu videoların içerisinden, araştırmanın temasını oluşturan 5 maddenin kriterlerini karşılayan 5 video seçilmiş ve bunun üzerine tartışılmıştır. Videolar yayımlanma tarihi sırasıyla numaralandırılarak veri çözümlemesi ve bulguları oluşturan tablolarda bu sıralama ve numaralandırma ile sunulmaktadır. Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki verilendirilmiş videolar aşağıdaki gibi listelenmiştir:

Data 1: “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş”

Data 2: “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai”

Data 3: “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiye Güzelbey”

Data 4: “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş”

Data 5: “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe”

3.4 Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bir önceki bölümde çeşitli araçlarla toplanmış olan verilerin 5 Madde çerçevesinde yorumlanmasının yapıldığı bu bölümde her madde için bir başlık altında çözümleme yapılmıştır. Her bir çözümlemenin yorumu takip eden paragraflarda ayrı ayrı toplanmıştır:

3.4.1 Madde I: Hayatlı Antep evlerinde sosyal organizasyonlarda kadının ve erkeğin eve ilişkin rolleri.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş" içeriğinde evin bölümlerinden bahsedilirken bir taraftan yapılan üretim/tüketim alışkanlıkları ele alınarak evin küllüğünde biriktirdikleri külleri temizlik malzemesi olarak dışardan döviz vererek getirtilen deterjanlar yerine kullanması ve evin ekonomisine katkı sağlamak üzere kadınların rol aldığı anlatılmaktadır. Burada bahsedilen temizlik görevi evde kadınlara aittir. Erkekler ise alışverişe çıkarak gerekli malzemeleri, örneğin "şire" zamanı üzümler, yapılacak kışlıkların malzemeleri, Ramazan'da bayram gelmeden yapılan "yuvarlama" gibi bayram yemeği ihtiyaçlarını alırken kadınlar bu malzemelerle gerekli hazırlıkları gerçekleştirmektedir. Bazen kadınların hazırlıkları, özellikle bayram zamanı sabaha kadar sürebilmektedir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai" içeriğinde anlatıldığı üzere, hayatlı evlerde toplumsal düzenin yönetiminde kadınların yer aldığı durumlar söz konusuydu. Ev işleri ve organizasyonlarda kadınların sevgi ve otoriteyle dengelenmiş bir yönetim tarzı benimsediği aktarılmaktadır. Örneğin, Meral Hanım'ın kayınvalidesinin evdeki düzeni büyük bir ustalıklarla yönettiği, çocuklar, bakıcılar ve diğer aile bireyleri arasında uyum sağladığı belirtilmiştir. Bu evlerde her bireyin görevleri belliydi ve yaşamın tüm akışında bir düzen ve dayanışma hâkimdi. Kadınların evdeki sosyal organizasyonlardaki rolü, sadece iş bölümü ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda sevgi dolu bir otoriteyle aileyi bir arada tutmayı başardıklarını göstermektedir. Kadınların hem aile içindeki hem de mahalledeki sosyal etkinliklerde aktif bir şekilde yer aldığını, kabul günleri gibi geleneklerin bu birlikteliği güçlendirdiğini belirtmektedir. Meral Hanım, bu kabul günlerinde evlerde limonata, koruk şerbeti ve meyan şerbetinin ikram edildiğini anlatmaktadır. Evde hazırlanan kahkelerin, misafirlere sunulmak üzere peynir yağı ile özel olarak yapıldığını ve kahkelerin sadece evdeki ikram için değil, aynı zamanda yeni doğum yapmış bir anneye gönderilecek hediye sepetinin önemli bir parçası olduğunu ifade etmektedir. Bu detaylar, kadınların aile ve mahalle hayatında sadece yönetici değil, aynı zamanda geleneklerin taşıyıcısı ve sosyal bağların kurucusu olduğunu göstermektedir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiyeye Güzelbey" içeriğinde anlatıldığı üzere, hayatlı evlerde kadının ve erkeğin rolleri toplumsal yapıya uygun bir şekilde şekillenmişti. Kadınlar, evin düzeni, temizlik ve yemek organizasyonlarında hem yönetici hem de katılımcı rolünü üstlenirken, erkekler daha çok dışarıdaki işleri ve misafir karşılama gibi sosyal sorumlulukları yerine getirirdi. Nakşiyeye Hanım, dönemin kıyafet değişim sürecine de değinerek, kadınların çarşaf ve peçe yerine manto kullanmaya başlamalarının toplumsal kabul gördüğünü ve bu değişimin Atatürk döneminde gerçekleştiğini belirtmiştir. Mahalledeki kadınlar, hamam günlerinde veya kabul günlerinde bir araya gelir, sohbet eder ve eğlenceler düzenlerlerdi. Özellikle hamam günleri kadınlar için bir sosyalleşme alanıydı. Bu etkinliklerde çalgılar çalınır, yiyecekler hazırlanır ve paylaşılırdı. Nakşiyeye Hanım'ın hatıralarında, ailelerin Yahudi komşularıyla olan ilişkilerinin de çok iyi olduğunu aktarmaktadır. Yahudi tüccarlar, mahalle sakinleriyle dostane bir ilişki içinde yaşar ve geleneklerini titizlikle yerine getirirlerdi. Örneğin, Yahudi ailelerde cumartesi günleri hiçbir iş yapılmaz, bir gün öncesinden hazırlıklar tamamlanır ve o gün dinî kurallar gereği sadece ibadete ve aileyle birlikte vakit geçirmeye odaklanılırdı. Bu kültürel farklılıklara rağmen, mahallede birlik ve dayanışma hâkimdi; Müslüman komşular da bu geleneklere saygı duyar, gerektiğinde destek verirlerdi. Bu tür sosyal organizasyonlar, kadın ve erkeğin eve ve topluma ilişkin rollerini net bir şekilde ortaya koyarken, aynı zamanda komşuluk bağlarını ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren önemli unsurlardı. Öte yandan Antep'teki sosyal yapının ve organizasyonun tarihsel gelişimine dair bilgiler de paylaşılmaktadır. Antep'in küçük ve tanıdık bir şehir olduğu zamanlarda, toplumsal ilişkiler çok daha rahat ve iç içeydi. Çarşıda ve okullarda kızılı erkekli bir ortamda, insanlar birbirini tanır ve güven içinde yaşarlardı. Nakşiyeye Hanım, geçmişin mahallesindeki dayanışmanın, birlikte yaşamının önemini vurgulamaktadır. Eskiden sokakta hiç kimse yalnız olmaz, herkes birbirine yardım ederdi. Bu yakınlık hem evdeki hem de mahalledeki sosyal düzeni güçlendiren bir etken olmuştur. Kadınların ve erkeklerin birbirini tanıması, bir ailenin sadece kendi içindeki değil, dış dünyadaki ilişkilerinde de dengeyi sağlamak adına büyük bir rol oynamaktadır. Bu toplumda herkesin birbirine katkı sağladığı, karşılıklı güvene dayalı bir organizasyon yapısı vardı.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş" içeriğinde anlatılanlardan, kadınların sadece ev içi tüketim

ve temizlikten değil, üretime katkıda bulunarak aile ekonomisini desteklemekte de önemli bir rol üstlendiği anlaşılmaktadır. Makine nakışı gibi el sanatları hem ev içi üretim sürecinin bir parçası olmuş hem de dışarıya yönelik daha modern işlerde kullanılmış. Özellikle folklor ekipleri ve belediye için yapılan çalışmalar, kadın emeğinin sosyal organizasyonlarda ve toplumsal hayatta değer gördüğünü gösteriyor.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe" eski Antep düğünleriyle ilgili anlattıkları, dönemin toplumsal yapısına ışık tutar. Eski düğünlerde, yalnız kadınların katıldığı etkinlikler düzenlenir, düğün yemekli olacaksa komşulardan yardım istenirdi. Bazı düğünlerde, 'çıkınlı düğün' denilen, herkesin kendi yiyeceğini getirdiği bir organizasyon yapılırdı. Ülker Hanım, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde kadınların devrimlere daha bağlı olduğunu ve yaşam tarzlarının bu anlayışla şekillendiğini belirtmiştir. Giyim konusunda daha kapalı bir anlayış hâkimken, baş örtüsünün yerini şapka almış, zamanla bu da kalkarak başı açık bir tarza geçiş yapılmıştır.

3.4.2 Madde II: Hayatlı Antep evlerinde mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması:

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş" içeriğinde evin üst katındaki iki odadan, yukarıya çıkan basamaklardan, "hacattan" (nişlerden), ocaklıktan ve son olarak küllükten bahsedilmektedir. Antep evleri Kale civarında bulunan mahallelerde yer aldığından, Ramazan günlerinde Antep Kale'sinden herkesin de duyabileceği top patlama sesi iftar vaktinin habercisidir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai" içeriğinde evin mimarisi ve düzeni ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. "Hayat" olarak adlandırılan evin geniş avlusuna sokak kapısından girilmekte, bahçedeki havuzun çevresi düzenli olarak temizlenmekte ve evdeki yaşlı nene için bir köşeye minder serilmekteydi. Bahçede, bütün aile çiçekler arasında toplanıp sohbet etmekteydi. Önem verdikleri bu aile toplanmaları bazen bir düğün ya da nişan olagelmekteydi. Komşuların da benzer avlulu ev düzenleri vardı. Evdeki odaların büyüklüğü ve çok yönlü kullanımı aile hayatını kolaylaştırırken, "livan" olarak adlandırılan salonda misafir

ağırlanmaktaydı, kışları burada sobalar yanmaktaydı. Bu odaların genişliği sayesinde her çekirdek aile kendi çoluk çocuk düzeniyle yaşayabilmekteydi. Evde her şey düzenliydi, bu evler, sadece bir yaşam alanı değil, aile hayatının sıcaklığı ve düzenini yansıtan birer kültürel mirastı. Buna ek olarak, evlendikten sonra yerleşip yaşanan evden de ayrıntılı olarak bahsedilmektedir. Bey Mahallesi'nde yer alan eski bir Ermeni konağında yaşamdan söz edilmektedir. İki katlı bu evde kayınvalidesi, kayınbiraderleri ve görümceleri ile geniş bir aile olarak yaşayan Meral Hanım, konağın her odasının ayrı bir güzelliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle “Cennet Odası” olarak adlandırılan, 10'a 10 büyüklüğünde, kristal avizelerle süslenmiş ve melek figürleriyle donatılmış büyük salonun estetik değeri öne çıkarılmaktadır. Evin mutfağında bulunan dönme dolap sayesinde yemekler pratik bir şekilde servis edilirken, bodrum katında kışlık malzemeler saklanmaktadır. Bahçedeki odalarda kavun, karpuz ve üzümler “hevenk” adı verilen şekilde asılarak korunmaktadır; bu düzen, evin hem işlevselliğini hem de kültürel değerini yansıtmaktadır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiyeye Güzelbey” içeriğinde, Antep evlerinde iç ve dış mekânların kullanımına dair önemli bilgiler paylaşılmaktadır. Nakşiyeye Hanım, evlerinin iki bahçesinden birinin oyun bahçesi olduğunu ve burada çocukluk yıllarında erkek ve kız kardeşleriyle birlikte sokakta oynamadan zaman geçirdiklerini anlatmaktadır. Oyun bahçesinde, mahalle çocuklarıyla birlikte çeşitli oyunlar oynadığını ve bu oyunların genellikle çıkışlar, çizgi çekme oyunları gibi aktif ve fiziksel etkinlikler olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür etkinliklerin, evin içindeki düzenin yanı sıra, dış mekânın aile üyeleri ve komşularla etkileşimi şekillendirdiğini gösteren bir örnektir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş” içeriğinde anlatılanlara göre, evlerin mimarisi iç ve dış mekânları bir arada kullanacak şekilde tasarlanmıştır. Mutfağa açılan küçük bir kapı ve merdiven detayı, evin iç düzeninin pratik yaşam ihtiyaçlarına göre şekillendiğini gösteriyor. Özellikle kış aylarında mutfağa kolay erişim sağlanması, evin günlük yaşamında iç ve dış mekânın nasıl bütünleştiğinin bir örneği olarak öne çıkmaktadır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe" içeriğinde, Ülker Hanım çocukluk yıllarını detaylı bir şekilde anlatıyor. 3 yaşına kadar başka bir evde büyüdüğünü, daha sonra Külhan Damı denen yerde bahçeli bir eve taşındıklarını söylüyor. Bu ev, çıkmaz sokakta üç evin yer aldığı bir alandaymış; selamlık, halasının evi ve kendi evleri. O dönemde bahçede oyun oynadıklarını, arişe tırmandığını ve duvarların üzerinde yürüdüğünü anımsıyor. Evlerinin geniş bir bahçesi olduğunu, bu bahçede çeşit çeşit çiçeklerin bulunduğunu ve babasının çimenlere olan merakından bahsediyor. Buna ek olarak yemek ve mutfak kültürüne ilişkin eklemeler yapan Ülker hanım, o dönemde buzdolabı olmadığı için etlerin serin kuyulara indirilerek veya gane ismi verilen havuzlarda korunduğunu anlatmaktadır. Çocukluk döneminin bu evde çok güzel geçtiğini, ancak sonrasında birkaç defa daha ev değiştirdiklerini dile getiriyor.

3.4.3 Madde III: Hayatlı Antep evlerinde boş zaman etkinlikleri:

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş" içeriğinde öncelikle çocukların okuldan gelip biraz atıştırdıktan sonra akşam yemeğine kadar oynadıkları oyunlardan bahsedilmektedir. Külhan Damı ismi verilen yerde maç yapmak üzere toplanan çocuklar bir iki saat hava kararana kadar çeşitli oyunlar oynarlar. Birinci olarak duvara kadar koşarak gidip gelme yarışı yaparak kendilerini neredeyse dekatloncu gibi yetiştirmeyi hedeflemektedirler. İkinci olarak aynı noktaya çıkan iki sokakta farklı kişiler yarış yapmaktadır, biri bir taraftan biri diğer taraftan koşarak kimin daha erken geleceği üzerine yarışılmaktadır. Üçüncü olarak "çelik değnek" adı verilen bir çubuk ve bir değnekle oynan, değneği çubuğu fırlatmak için kullanarak kimin daha ileriye atış yapabileceği yarışdırılmaktadır. Dördüncü olarak bilye oynanmaktadır. Başka bir oyun olarak gülle oynanmaktadır; değerme (topaç) bir başka oyun; araba lastiklerinden çıkan tengerleşek ise başka bir oyundur. Büyüklere gelindiğinde ise "peçiç" oyunu oynanmaktadır, günümüzde nadiren turnuvasına bile rastlanabilen bir oyundur. Zar yerine kullanılan taşlarına "it boncuğu" adı verildiği bilinmektedir ve 6 tane deniz kabuğunun kaç tanesinin açık kaç tanesinin kapalı olduğuna bağlı olarak 2, 3, 6, 8, 12 ve 24 gibi sayılarla oynanır. Bu oyun sırasında keyifli anlar geçiren bireyler "zırt iki" diyerek karşı oyuncuların düşük zar atması teşvik edilerek kıya sıya bir mücadele ile oynandığı bilinmektedir. Bir diğer oyun olan "yüksük

oyunu” akşamları komşuların, ailelerin biraraya gelerek sıkça oynadığı bilinmektedir. Bu oyunda ise evin genç kızlarından birinin taşıdığı tepside kapalı fincanlardan birinin içine sakladığı yüzüğü bulan kişi oyunun kazananıdır. Başka bir oyun ise akşam yemeğinde, “eşkili ufak köfte”lerden birine saklanan acı biber (ya da ev sahibinin maddi durumuna bağlı olarak bu altın da olabilir) kim şanslıysa ona denk gelmektedir. Yine bir başka oyun olan “çaşar çaşmaz” ise gazozlar ile oynanmaktadır. Bu oyunda ise iki kişi karşılıklı gazozun taşıp taşmayacağı konusunda iddialaşmaktadır ve kaybeden kaç tane gazoz ile oynanmışsa onun parasını ödemektedir; kazanan ise bu gazozları maddi durumuna göre ya etraftakilere ikram eder ya da uygun bir fiyata satar. Bu oyunların dışında bir de Kırkayak Kahvesi’nden bahsedilmektedir. Burada tavla, iskambil oyunları oynamanın yanı sıra öğrenciler üst sınıftan tanıdıkları çalışkan olanlardan dersler hakkında bilgi alarak sınavlar için paylaşımlar yapılmaktadır. Bir de kapının önünden geçen hocalar, doktorlar ya da mahallelerin önde gelenleri fötr şapkalarını çıkararak ayağa kalkmış olan kahvede oturanlarla selamlaşmaktadır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi’ndeki videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai” içeriğinde ise mahalledeki sosyal yaşamın ne kadar güçlü olduğu ve komşuluk ilişkilerinin sıkı bir bağla sürdüğü anlatılmaktadır. Akşamları ailecek ya da mahallelilerle toplanıp birlikte yemek yenildiği, ud çalan komşunun müziği eşliğinde eğlenildiği belirtilmektedir. Çocuklar gün boyu avluda toplanarak çeşitli oyunlar oynarken, annelerinin çocuklara kendi elleriyle hazırladığı “kahke” ve “koruk ekşisi” gibi ikramlarla bu anları güzelleştirdiği dile getirilmektedir. Ailelerin misafirperverliği ve açık kapı kültürü, geçmişteki birlikteliği ve dayanışmayı temsil etmektedir. Öte yandan, Ramazan Bayramı hazırlıkları, özellikle yuvarlama yemeğinin geceden yapılması gibi detaylarla zenginleştirilmiş bir sosyal ritüel olarak aktarılmaktadır. Bayram sabahı, erkeklerin namazdan dönmesiyle yuvarlama, pilav, zerde gibi geleneksel lezzetlerin ailece paylaşıldığını, ardından bayram ziyaretlerinin başladığını dile getirmektedir. Ayrıca, bayram kutlamalarının bir dönemden sonra değişim gösterdiğini, ailenin bayramlarda topluca gezilere çıkmaya başladığını ifade etmektedir. Eski bayramların sıcaklığını ve samimiyetini özlemle anmaktadır. Meral Hanım, Antep’teki sosyal hayatın yalnızca evlerle sınırlı kalmadığını, sinemaların ve kahvehanelerin de bu yaşamın önemli bir parçası olduğunu belirtmektedir. Yazlık ve kışlık sinemalarda ailecek film izlemek, dondurma ve simit gibi atıştırma ile keyifli vakit geçirmek hem gençlerin hem de

yetişkinlerin sosyalleşme alışkanlıkları arasında yer almıştır. Özellikle nişanlı çiftlerin birlikte sinemaya gitmesi, aile içindeki ikramlarla desteklenen özel bir etkinlik olarak hatırlanmaktadır. Maarif Kahvesi ve Camlı Kahve gibi mekânlar ise Antep'in okumuş, elit kesiminin bir araya geldiği, sohbetler ve nargile eşliğinde keyifli vakit geçirdiği sosyal alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu mekânlar, o dönemin Gaziantep'inde toplumsal birlikteliğin önemli noktaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahallelerde ve hayatlı evlerde sosyal hayatın ne kadar canlı olduğuna dair detaylar aktarılmaktadır. Ailelerin birlikte vakit geçirdiği, düzenli toplantılar ve oyunlarla zenginleştirilen bu hayatın, o dönemde güçlü bir toplumsal bağ kurduğu belirtilmektedir. Meral Hanım, evlerde düzenlenen yemekli toplantılardan, masaların etrafında yapılan sohbetlerden ve bu etkinliklerde oynanan tombala gibi oyunlardan bahsetmiştir. Bu oyunlar, sadece eğlence amacı taşımayıp, aynı zamanda mahalledeki komşuluk ilişkilerini güçlendiren bir ritüel niteliği taşımaktadır. Çocukların dondurma yemenin keyfini ve kulübe gitmenin heyecanını yaşadıkları, en güzel kıyafetlerini giyerek bu etkinliklere katıldıkları anlatılmaktadır. Kulüpte düzenlenen yemeklerin bazen büyüklere özel olduğu ve çocukların her zaman bu etkinliklere katılmadığı da vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, Meral Hanım'ın babasının öğretmenler kulübünü kurarak, öğretmenler ve diğer meslek gruplarını bir araya getiren fikir toplantıları, tavla ve kâğıt oyunları gibi etkinlikler düzenlediği, hatta dönemin ünlü sanatçıları davet ederek konserler organize ettiği aktarılmıştır. Safiye Ayla, Melahat Gökçe ve Zehra Bilir gibi isimlerin katıldığı konserler hem bir eğlence hem de kültürel birliktelik aracı olmuştur. Bu tür organizasyonlar, o dönemin sosyal yapısındaki dayanışmayı ve ortak paylaşımına verilen önemi gözler önüne sermektedir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiye Güzelbey" içeriğinde anlatıldığı üzere, çocukların boş zamanlarını nasıl geçirdiği, o dönemdeki aile ve mahalle kültürünün bir yansımasıdır. Nakşiye Hanım, çocukluğunun Gaziler Caddesi'nde geçtiğini ve evlerinin iki bahçesi olduğunu anlatmaktadır. Bu bahçelerden biri çocukların oyun alanı olarak kullanılırken, diğeri çiçekler, ağaçlar ve ortasındaki havuzla bir dinlenme alanı olarak düzenlenmiştir. Sokakta oynamalarına izin verilmeyen Nakşiye Hanım ve kardeşleri, mahalledeki çocukları da bu oyun bahçesine davet ederlerdi. Bahçeye çizgi çekilerek oynanan "cennet cehennem"

oyunu en sevdikleri oyunlardan biriydi; çizgilerden atlarken kazanan belli olur, kaybeden ise küçük cezalar alırdı.

Nakşiyeye Hanım, annesinin çocukları sokağa bırakmamasının sebebini, “kötü laflar öğrenmesinler” diye açıkladığını ve hatta arkadaşlarının da eve gelmesini istediğini belirtmektedir. Ev ortamında, güvenli bir şekilde oyun oynayan çocuklar için bahçeler adeta birer küçük oyun alanı hâline gelmişti. Kız ve erkek çocuklarının bir arada oyun oynaması da o dönemin sosyal bağlarını güçlendiren önemli bir unsurdur. Ayrıca, aile içinde çocukların arkadaşlık ilişkileri, kardeş dayanışması ve oyun kültürü bu tür mekânlarda şekillenmekteydi. Nakşiyeye Hanım, erkek kardeşleriyle birlikte oyunlar oynadıklarını, annelerinin gözetiminde, bahçenin çocukluğunun en önemli parçası olduğunu büyük bir özlemle anlatmaktadır. Bunun yanı sıra, Antep’in toplumsal hayatında bayramlar ve özel günler büyük bir coşkuyla kutlanırdı. Özellikle Kurtuluş Bayramı ve 23 Nisan gibi önemli günlerde çocuklar okullarda hazırlıklar yapar, özel kıyafetler giyer ve törenlere katılırlardı. Nakşiyeye Hanım, Antep’in kurtuluşu için düzenlenen etkinliklerde sınıfın en güzel kızının melek kostümü giydirilerek süslenmiş bir arabanın içine oturtulduğunu, tüm sınıfın o arabanın arkasında yürüdüğünü anlatmaktadır. Şehreküstü’ye gidilerek şehitler ziyaret edilir, Kurtuluş Bayramı’nın anlam ve önemi çocuklara öğretilirdi. Soğuk havalara ve yağın yağmura rağmen herkes büyük bir bağlılıkla bu etkinliklere katılır, törenlerde sıradan ayrılmadan yürünürdü. Nakşiyeye Hanım ayrıca, Cumhuriyet Bayramı’nda tüm evlerin bayraklarla donatıldığını, çocukların özel olarak hazırlanan kıyafetler giyerek okulda düzenlenen eğlencelere katıldığını belirtir. Bayram coşkusu, mahalle halkının bir araya gelmesine ve çocukların bu günleri mutlulukla hatırlamasına vesile olurdu. Bu tür etkinlikler sadece resmi bayramlarla sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı güçlendiren birer vesile olurdu. Herkesin bir görev üstlendiği, çocukların da bu özel günlerin bir parçası olarak büyüdüğü anlatılmaktadır. Dini bayramlarda da çocukların ve ailelerin zaman geçirme biçimi oldukça keyifliydi. Bayram öncesinde herkes büyük bir heyecanla hazırlık yapar, çocuklara yeni kıyafetler dikilir, yeni ayakkabılar alınır. Bayram sabahı çocukların başına kurdeleler takılır, ellerine şeker torbaları verilir. Akrabalara gidilip eller öpülür, büyüklerden harçlıklar alınır. O günlerde çocukların neşesi sokaklara taşar, herkes birbirini ziyaret ederek bayramın coşkusunu yaşardı. Anlatıldığı üzere boş zaman etkinlikleri, çocukların oyunlarıyla sınırlı kalmayıp büyükler için de sosyal hayatın

önemli bir parçasıydı. Nakıbalı Sineması, ailelerin keyifle vakit geçirdiği özel mekânlardan biri olup siyah-beyaz sessiz filmler izlenirdi. Marif Kahvesi'nde ise sanatçılar sahne alır, halk sazlı-sözlü gösterilerle buluşurdu. Cumhuriyet Baloları gibi etkinlikler, toplumsal dayanışmanın simgesi olarak görülür, bu balolar için aylar öncesinden hazırlık yapılırdı. Halk Evi, müsamerelerden nişan törenlerine kadar pek çok etkinliğe ev sahipliği yaparak kültürel hayatın merkezi konumundaydı. Nakşiye Hanım, o dönemin sanatsal etkinliklerinin günümüze kıyasla daha özenli ve değerli olduğunu vurgular.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş" içeriğinde, boş zaman etkinliklerinden bahsedilmektedir. Akgün Hanım, çocukluk yıllarını ve aile içindeki sosyal etkinlikleri anlatarak, aile bireyleriyle geçirdikleri zamanın önemli olduğundan bahsetmektedir. Özellikle, annesinin makine nakışıyla ilgili yaptığı işlerin ve ona duyduğu hayranlığın altını çizmektedir. Ailede okuma alışkanlıklarının da büyük bir yer tuttuğu, Shakespeare'in eserlerinin bile okunduğu bir ortamda büyüdüğünden söz etmektedir. Ayrıca, annesinin ud çalması ve şarkı söylemesi gibi kültürel etkinliklerin evdeki boş zamanları nasıl şekillendirdiğine dair de bilgi verir. Akgün Hanım'ın açıklamaları, evdeki boş zamanların sadece eğlenceli oyunlarla değil, aynı zamanda kültürel etkinliklerle de şekillendiğini ve ailenin bireysel katkılarıyla zenginleştiğini gösteriyor. Boş zaman etkinliklerinin çeşitliliği ve toplumsal yaşantının bir yansıması anlatılmaktadır. Akgün Hanım, özellikle ikinci sazı zamanlarından bahsederken, bu tür etkinliklerin nasıl dönüşüm geçirdiğini ve zaman içinde daha sosyal bir hale geldiğini vurgulamaktadır. İlk başta sadece belirli bir sosyal kesimin katıldığı bu etkinlikler, zamanla kadın ve erkeklerin birlikte ilgi gösterdiği bir pavyona dönüşmüştür. Bu dönüşüm, Antep'teki sosyal yaşamın daha dinamik ve bütünleşik bir hal aldığı gösterir. Akgün Hanım, gençliğinde sinemaya gitmenin bir ritüel halini aldığını ve hafta sonlarının sinema izleyerek geçtiğini anlatmaktadır. Yıldız, Baydar, Nakıb ve Saray sinemaları gibi önemli mekânlarda, ailesiyle birlikte gidilen sinema etkinlikleri de Antep'in kültürel hayatının bir parçası olmuştur. Bu dönemde kitap okuma alışkanlığı da yaygındı; sinema ve kitaplar arasında geçiş yapan bu kültürel etkinlikler, gençlerin düşünsel gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. Akgün Hanım'ın anlatımı, sosyal etkinliklerin, zamanın geçişiyle nasıl daha geniş ve katılımcı hale geldiğini, kültürel alışkanlıkların nasıl evrildiğini gözler önüne sermektedir. Bunlara ek

olarak, çocukların boş zaman etkinlikleri hakkında detaylı bilgiler verilmektedir. Akgün Hanım, büyüklerin de çocuklarla birlikte oyun oynadığını ve geleneksel oyunların aileler arasında aktarılmasından bahsetmektedir. Yazın açık havada, kışın ise içeride oynanan oyunlar arasında ipipilmeden ve beştaş gibi oyunlar öne çıkmaktadır. Bu oyunlar, büyükler tarafından çocuklara öğretilmiş ve her yaş grubundan insanlar tarafından oynanmıştır. Özellikle yazın ip atlama ve top oynama gibi aktif oyunların yanı sıra, saklambaç ve gülle yapma gibi oyunlar da sıkça oynanırdı. Oyunlar, sessiz bir şekilde oynanır, çünkü evdeki diğer bireylerin rahatsız olmaması önemsenirdi. Ayrıca, köyde oynanan oyunlardan da bahsedilmekte, harmanlarda saklambaç oynamak gibi geleneksel oyunların yer aldığı vurgulanmaktadır. Kışın ise, evde peçiç ve bilmece gibi oyunlar oynanırken, radyodan da önemli anlar dinlenirdi. Akgün Hanım, özellikle Atatürk'ün ölümünü hatırladığı bir anısını paylaşarak, geçmişteki önemli olayların radyo aracılığıyla tüm aile fertleriyle birlikte dinlendiğini anlatmaktadır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe" içeriğinde, dönemin çocuklarının taş, seksek ve saklambaç gibi oyunlar oynadığı, salıncakların asmalara kurularak bahçede eğlendiği aktarılmaktadır. Hazır bebeklerin olmadığı, oyuncak bebeklerin kolay kırılabilir olduğu ve dikkatle oynandığı belirtilmektedir. Ayrıca halkevi ve Nakıb Ali sinemalarında düzenli olarak sinema etkinliklerine katıldığı, Yıldız sinemasının da sıkça gidilen yerlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Toplumsal yaşamda Cumhuriyet baloları ve müzik gecelerinin önemli bir yeri olduğu, bu etkinliklerin eğlenceden çok birer kültürel buluşma niteliği taşıdığı vurgulanmaktadır. Ailelerin bir araya geldiği zamanlarda yüzük oyunu ve peçiç oynandığı, erkeklerin ise daha çok tavla oynadığı bilgisi paylaşılmaktadır. Özellikle peçiç oyununun oldukça yaygın olduğu, insanların bir yere giderken bile bu oyunu yanlarında taşıdığı belirtilmiştir.

3.4.4 Madde IV: Hayatlı Antep evlerinde zaman-uzam farkındalığı:

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş" içeriğinde anlatıldığı üzere "şire" zamanı denilen üzümlerin olduğu mevsimde ceviz ve fıstık kullanılarak kışın tüketilecek olan "bastıklar" (içinde ceviz-fıstık olan, dışı üzümünden yapılan pestillerden oluşan atıştırma malzemeleri)

yapılmaya başlanıyor. Buna ek olarak yaz mevsiminden budanması gereken dallar yaşken sonbaharda yapılacak “şire” için hazırlanmaktadır. Mevsime bağlı Ramazan günlerinde yazın “meyan şerbeti” bulunmaktadır ve Ramazan günlerinde “vardı haa!” diye bağırılması ve Antep Kale’sinden top patlama sesi iftar vaktinin haberciliğini yapmaktadır. Diğer yandan yılbaşının yaklaşmasıyla eve culluk getirilir, beslenir ve yılbaşı gecesi kesilerek yemeği yapılır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi’ndeki videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai” içeriğinde, mevsimlere göre düzenlenen hazırlıkların ve geleneklerin, hayatlı evlerde nasıl büyük bir öneme sahip olduğuna dair detaylar aktarılmaktadır. Özellikle mahalle dayanışması ve aile içi iş bölümü ön plandadır. Şire zamanı geldiğinde bastık ve sucuk gibi kışlık atıştırma malzemelerinin yapıldığı, konserveler için en güzel sebzelerin seçildiği, mahallece iş birliğiyle patlıcanların oyulup biberlerin asıldığı anlatılmıştır. Meral Hanım, yaz mevsiminde yıkanan ve çırpılan yün yataklardan, kış için hazırlanan turşulara kadar birçok geleneğin, düzenli bir şekilde mahallede nasıl sürdürüldüğünü ifade etmiştir. Özellikle üzüm suyundan yapılan zerdali reçelleri, kayısıdan yapılan pekmezler ve badya adı verilen büyük bidonlara konulan kışlık reçeller, bu geleneğin önemli parçalarından biridir. Ayrıca mahallede, büyük kazanlarda buğday kaynatılarak bulgur ve simit çeşitleri yapılır, köfte yapımında kullanılan bu simitlerin kokusunun tüm caddeyi sardığı ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, konserveden şireye, turşudan peynir ve yağ stoklamaya kadar pek çok hazırlığın mahzenlerde büyük bir titizlikle depolandığı anlatılmaktadır. Turşuların sırlı küplere konulduğunu, peynirlerin ise köyden gelen yağlarla birlikte güneşte bekletilerek sıvı yağın ayrıştırıldığını ve ardından büyük küplere doldurularak mahzene kaldırıldığını belirtmiştir. Bu hazırlıkların hem kış aylarında hem de yıl boyunca evin gıda ihtiyacını karşılamak adına bir tür dayanışma ve üretim süreci olarak işlediği aktarılmaktadır. Bu uygulamalar, sadece ev içindeki bir düzeni değil, aynı zamanda mahalle sakinlerinin bir arada çalışarak ortak bir kültürü devam ettirmesini de sağlamıştır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi’ndeki videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiye Güzelbey” içeriğinde, zaman-uzam farkındalığına dair veriler sunulmaktadır. Nakşiye Hanım, Gaziantep’teki eski yaşamı anlatırken, özellikle üzüm bağlarının önemli bir yer tuttuğundan ve bu bağlardan elde edilen üzümlerle yapılan

şirelerin kışa hazırlık olarak tüketildiğinden bahsetmektedir. O zamanlar şire, kışın tüketilecek olan bastıklarla birlikte yapılırdı ve çocuklar bu atıştırma malzemelerini okula giderken yanlarına alırlardı. Ayrıca, bulgur ve buğday gibi temel malzemelerin de günlük olarak temin edildiği, buzdolabı olmadığı için yiyeceklerin taze bir şekilde hazırlandığı belirtilmektedir. Evdeki yiyeceklerin saklandığı bodrum gibi serin alanlar da bu dönemin önemli özelliklerinden biridir. Yıl boyunca bu hazırlıkların, mevsimlere ve ihtiyaçlara göre yapıldığı, zamanın ve uzamın nasıl işlediğine dair net bir farkındalık oluşturan geleneklerdir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş" içeriğinde anlatılanlara göre, mevsimlere göre değişen oyunlar ve aktiviteler, zamanın ritmine duyulan farkındalığı göstermektedir. Yazın dış mekânda oynanan oyunlar, kışın evin içindeki alanlarda farklı etkinliklere dönüşmektedir. Ayrıca radyonun önemli bir haber kaynağı olarak kullanılması, evdeki bireylerin dış dünyayla olan bağlantılarını sürdürmelerine olanak tanıyan bir zaman-uzam farkındalığı yaratmaktadır.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe" anlatımında Ramazan'ın önemli bir yer tuttuğu ve bu döneme hazırlık yapıldığı belirtiliyor. Ramazan öncesinde yemek listeleri hazırlanır, sahur gecelerinde mahalle bekçisinin fenerle eşlik etmesi gibi detaylar aktarılıyor. Ramazan ayı sona erdiğinde bayram temizliği yapılır, kaplar kalaylanır, yuvarlama, sütlaç ve zerde gibi yemekler bayrama birkaç gün kala hazırlanır. Kurban Bayramı'nda nişanlı kızlara özel süslenmiş kurbanlıklar gönderilmesi gibi adetler dikkat çekiyor. O dönemde buzdolabı olmadığı için etler serin kuyulara veya havuzlara indirilerek korunurdu. Antep halkı, bayramda aileleriyle birlikte yemek yemenin yanı sıra kurban etini komşulara dağıtarak dayanışma içinde olurdu. Hıdırellez ve Nevruz gibi özel günlerde de hazırlık yapılır, insanlar erkenden kirlere giderek dilek dilerdi. Özellikle Hıdırellez'de Alleben'e gitmek yaygın bir gelenektir. Antep yemeklerinin çeşitliliği ve güzelliği sıkça vurgulanır; yuvarlama, dolmalar, yoğurtlu ve alaca çorba gibi yemekler öne çıkar. Yaz aylarında sucuk yapımı başlar, şire zamanı gelmeden önce üzümler köyden getirilerek hazırlanır.

3.4.5 Madde V: Hayatlı Antep evlerinde üretim-tüketim:

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş" içeriğinde anlatıldığı üzere evlerdeki küllüklerde biriktirilen küller dışardan dövizle getirilen deterjanlar yerine kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra "şire" zamanı üzümünden yapılan ürünlerin uygun araç ve yöntemler kullanılarak suyu ayrı, posası ayrı kullanılarak hiçbir malzeme ziyan edilmemektedir. Hatta üzüm bağlarındaki budanan ince uzun dallardan S ya da 8 şeklinde bükerek yapılan "ortut" adı verilen yakacaklar benzin-petrol-gaz yerine kazanların altında ateş yakmak için kullanılmaktadır. Her sene Ramazan zamanı geldiğinde de dışardan alınması gerekenler vardır ancak evde mevcut olan kilerlerde birçok malzeme (buldur, simit yani köftelik bulgur, çiğ buldur, ufak bulgur) tüketim için hazır bulunmaktadır. Dışardan alınması gereken başlıca malzemelerden olan pirinç ise dolmada, yuvarlamada, *pilovda*, zerde ve sütlaçta ana malzeme olarak kullanılmaktadır. Bunun dışında üretim sadece malzemelerle değil fikirsel olarak da ele alınacak olursa, bu yapılan yemekler üzerine Antep halkı mutlaka fikren katılımda bulunmaktadır. Yaptığı eleştirilerle yuvarlama eğer olması gerektiğinden farklıysa örneğin "yoğurdu ekşi" ya da "sulu olmuş" gibi eleştirel yaklaşımları getirmekten kendini alı koymamaktadır. Bir diğer yandan evde günümüzden farklı olarak çikolata gofret yerine tüketilen yemeklerden bahsedilmektedir. Örneğin okuldan eve gelen öğrenci olan evin çocuklarına anneleri marulu verir ve bir kaptaki pekmeze batırarak yenir, bir diğer gün "fakı beyni" adı verilen pekmeze yoğurt karıştırılarak yenmekte; başka bir gün sade yağ ve pekmezi eritip ekmeklerle karıştırıp ev baklavası gibi yenmektedir; bir başka gün ise peynir, yufka ekmek ve domates-biberi karıştırıp sıkarak "omaç" adı verilen yiyecekler tüketilmektedir; yine bir gün simit (ince bulgur), domates, salça ve sade yağ ile yağlı köfte yenmektedir; evde hiçbir şey bulunmazsa biraz salçayı ekmeğin üzerine sürerek biraz da üzerine nane serpererek akşam yemeğine kadar sokak oyunlarına koşacak olan çocukların karnı doyurulmaktadır. Lise öğrencileri ise Kırkayak Kahvesi'nde bir taraftan oyunlar oynarken bir taraftan birbirleriyle dersler ve sınavlar hakkında fikir paylaşımı yapmaktadırlar.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai" içeriğinde hayatlı Antep evlerindeki üretim ve tüketim süreçlerinin hem bir aile ritüeli hem de toplumsal dayanışma mekanizması olarak nasıl işlediği detaylı

bir şekilde aktarılmaktadır. Livan olarak adlandırılan oturma alanlarında, özellikle kış aylarında aile bireylerinin ve misafirlerin bir araya gelerek yemekler hazırladığı ve şehriye döküldüğü anlatılmıştır. Bu etkinlikler sırasında, yere serilen Amerikan bezleri üzerinde hamur yoğrulup şehriyeler hazırlanır ve bu üretimden elde edilen yiyecekler o aileye bırakılırdı. Hazırlıklar sırasında sucuk, bastık, ceviz, meyve kuruları gibi ikramlar misafirlere sunulur, herkes keyifle bu paylaşımına katılırdı. Bunun yanı sıra sonbahar aylarında en iyi sebzelerin toplanıp konserve yapıldığı, bu süreçte lehimcilerin tenekeleri kapatmasıyla kışlık gıdaların hazırlandığı belirtilmiştir. Bahar geldiğinde ise yün dökme gibi ev işleri yapılır, yataklar temizlenip çırpılarak yeniden düzenlenirdi. Yaz aylarında avlular yıkanır, yemek masaları kurular, ailece yemekler açık havada yenirdi. Antep evlerinde üretim yalnızca evdeki bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda mahalle sakinlerinin bir araya gelip dayanışma ve paylaşım içinde hareket ettiği bir toplumsal olgu olarak işlev görmekteydi. Bayram hazırlıklarında ise üretim ve tüketimin farklı bir boyut kazandığı görülmektedir. Kurban Bayramı öncesinde, Arife gününden 10 gün önce hayvanlar kesilip ihtiyaç sahiplerine dağıtılırdı. Çünkü o dönemde soğutma imkanlarının sınırlı olması nedeniyle etlerin bozulma riski bulunmaktaydı. Bu uygulama, yalnızca aile içindeki paylaşımı değil, mahalle ve daha geniş bir çevredeki yardımlaşma ve dayanışma kültürünü de güçlendirmiştir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiye Güzelbey" içeriğinde hayatlı Antep evlerinde üretim ve tüketim süreçlerinin, aynı zamanda kültürel zenginlik ve toplumsal bağları pekiştiren bir etkinlik olarak nasıl işlendiği anlatılmaktadır. Özellikle Antep mutfağının zenginliğine değinilerek, yemeklerin sadece bir tüketim aracı değil, aynı zamanda aileler ve komşular arasındaki dayanışmayı güçlendiren bir süreç olarak ele alındığı vurgulanmaktadır. Antep'teki evlerde üretilen şire, sucuk, cevizli ürünler gibi gıda maddeleri hem günlük tüketim için hazırlanır hem de misafirlere sunulacak ikramlar arasında yer alırdı. Bu geleneksel üretim süreçleri, sadece kadınların emeğiyle değil, aynı zamanda topluluklar arasındaki iş birliği ile şekillenir. Komşular bir araya gelir, üzüm bağlarından gelen ürünlerle şire yapar, sucukları asar, bulgur ve buğday işlemi gibi faaliyetlerde bulunurlardı. Aynı şekilde, evde günlük yemekler taze olarak pişirilir, buzdolabı olmadığı için her şey taze olarak yapılır ve muhafaza edilen yağ ve peynirler serin bodrumlarda saklanırdı. Bu tür üretim ve tüketim faaliyetleri, sadece pratik bir yaşam tarzı değil, aynı

zamanda Antep halkının dayanışma ruhunun bir yansımasıydı. Kadınlar ev işlerine yardımcı olan diğer kadınlarla birlikte çalışır, zorlu ama keyifli bir iş birliği içinde yemekler hazırlanır, yemek kültürü ve geleneksel üretim yöntemleri nesilden nesile aktarılırdı. Aynı zamanda, günlük yaşamda yemeklerin önemi büyük olup, bu yemekler yalnızca mideleri değil, aynı zamanda aile üyeleri ve komşular arasında kurulan ilişkileri de beslerdi.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş" içeriğinde, üretim-tüketim alışkanlıkları ve eski zamanlarda evdeki malzemelerin verimli kullanımı hakkında değerli bilgiler yer almaktadır. Akgün Hanım, eski zamanlarda evdeki bazı geleneksel objelerin ve yöntemlerin nasıl modernize edilerek günlük yaşamda kullanıldığını anlatmaktadır. Örneğin, "mahraman" adı verilen örtülerin, abdest alırken büyüklere kaldı tutmak için kullanıldığını ve bu örtülerin zamanla modernize edilip, farklı materyaller üzerine de uyarlanarak günümüzde farklı tasarımlar haline dönüştüğünü belirtmektedir. Ayrıca, babaannesinin eski geleneksel yöntemlerle "ellik" adı verilen bitkisel tedavi malzemelerini hazırladığını, bunun yanında çeşitli bitkisel karışımlar ve merhemlerle sağlık sorunları için çözümler sunduğunu da aktarır. Akgün Hanım, evdeki doğa kaynaklı malzemelerle yapılan tedavi yöntemlerini, örneğin "bodur mahmut otu" ve "bamyaya kursu" gibi doğal şifa yöntemlerini de anlatırken, bu tür tedavi yöntemlerinin antibiyotikleri genellikle geçersiz kıldığını vurgulamaktadır. Yine eski zamanlarda kullanılan bazı malzemelerin, her türlü sağlık sorunu için nasıl faydalı olduğu ve halk arasında bunların nasıl aktarıldığına dair ayrıntılar verilmektedir.

Youtube kanalı Gaziantep Kent Arşivi'ndeki videolardan "Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe" içeriğinde evdeki çocuklara eğitim konusunda verilen önemi ve aile içindeki kültür birikimini vurguluyor. Babasının müfettişlik yaptığı dönemde eve sürekli kitap ve dergiler geldiği, bu materyallerin aile üzerinde çok olumlu etkiler bıraktığı belirtiliyor. Anlatıdan, büyüklerin çocuklara Arapça ve Türkçe eğitim verdikleri, hatta Atatürk'ün yenilikleriyle birlikte annenin tekrar öğrenim görerek Türkçe okuma yazmayı öğrendiği anlaşılıyor. Barlas ailesinin genel olarak çok kültürlü bir yapıya sahip olduğu, babasının Fransızca bilen ve ziraat mühendisliği gibi o dönemde önemli mesleklerden birini icra ettiği ifade ediliyor. Bununla birlikte, büyüklerinin öykülerle ve

yazı yazarak kültüre katkı sağladığı da öne çıkıyor. Aile içindeki bu bilgi paylaşımı, dönemin Antep evlerinde hem üretim hem de tüketim süreçlerinin maddi unsurların yanı sıra manevi boyutunun da ne kadar önemli olduğunu gösteriyor.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, çözümlenmiş olan veriler yapılan yorumlamalardan meydana gelen bulguları içermektedir. İki başlık altında, önce saptanmış bulgulara yer verilerek sonrasında bu bulgular üzerinde oluşturulan tartışmalar yer almaktadır.

4.1 Bulgular

Bu araştırmada içerik analizi yöntemi ile Gaziantep Kent Arşivi Youtube kanalındaki videolar mercek altına alınmıştır. Bu tezin temasını oluşturan 5 maddeyi de içerecek şekilde seçilmiş olan bu videolardan alınan veriler çözümlenip elde edilen bulgular yorumlanmaktadır. Bahsedilen 5 madde ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Tablo 1. Madde I: Hayatlı Antep evlerinde sosyal organizasyonlarda kadının ve erkeğin eve ilişkin roller.

Kadın rolleri	<ul style="list-style-type: none">• Temizlik ve ev ekonomisine katkı sağlama,• Yemek hazırlığı,• Uzun süreli ve emek isteyen işler,• Nakış gibi el sanatları,• Ev içi yönetim ve organizasyon,• Otorite; sevgi ile yönetim,• Sosyal etkinliklerde aktif roller (eğlence, dayanışma, komşuluk vb.),• Geleneklerin taşıyıcısı ve kültürel değişime ayak uydurma.
Erkek rolleri	<ul style="list-style-type: none">• Alışveriş yapma,• Dışarıdaki işlerin sorumluluğu ve lojistik destek,• Sosyal olarak sorumlu olduğu roller,• Toplumsal denge ve güvenin sağlanması.
Kadın ve Erkeğin ortak rolleri	<ul style="list-style-type: none">• Mahalle dayanışması,• Toplumsal organizasyon.

Öncelikle ilk maddede kadın ve erkeğe ilişkin rollerin farklılıkları ve ortak yönleri tablo 1’de görüldüğü gibi kategorize edilerek ele alınmaktadır. Kültürel ve toplumsal yansımalarına iki yönden rastlanmaktadır. Bunlar farklı inanç gruplarıyla uyum ve tarihsel gelişim olarak ele alınabilir. Farklı dini inançları olan komşularla kurulan dostane

ilişkiler, kadın ve erkek rollerinin toplumsal uyumu güçlendirdiğini göstermektedir. Ve de toplumun geçmişteki küçük, güvene dayalı yapısında, kadın ve erkek rollerinin ilişkileri dengeleyici ve güven artırıcı bir etkisi olmuştur.

Kadının rolleri gözlemlendiğinde, evin temizliği, düzeni ve yemek organizasyonlarında hem yönetici hem de aktif katılımcı rol üstlenmiştir kadınlar. Evin küllüğünden biriktirilen küllerin temizlik malzemesi olarak kullanımı gibi ekonomik çözümler geliştirmek kadınların sorumluluğundadır. Öte yandan kadınlar, alışverişle temin edilen malzemeleri kullanarak yemek hazırlıklarını gerçekleştirir. Örneğin, bayram yemeği olan "yuvarlama"yı yapmak kadınların görevleri arasındadır. Özellikle bayram zamanı, kadınların yemek hazırlıkları sabaha kadar sürebilir. Kadınlar, sevgi ve otoriteyle dengelenmiş bir yönetim tarzıyla ev içi düzeni sağlar. Örneğin, çocuklar, bakıcılar ve diğer aile bireyleri arasında uyum oluştururlar ve aileyi bir arada tutma görevinde hem sevgi dolu hem de otoriter bir tutum sergiler. Bir diğer hususta, kadınlar mahalledeki sosyal organizasyonlara ve kabul günlerine katılarak sosyal bağların kurulmasını sağlamaktadır. Buna ek olarak, kadınlar hem kültürel değişimin bir parçası olmuşlardır. Örneğin çarşaf ve peçe yerine manto kullanmaya başlaması, toplumda kabul görmüş bir modernleşme göstergesidir; hem de geleneklerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, misafirlere sunulan ikramlar ve yeni doğum yapan annelere gönderilen hediyeler gibi detaylarla geleneksel bağları korurlar ve ev içi üretimlerde (örneğin kahke yapımı, nakış işlemleri) bu ürünlerin sosyal bağları güçlendirmek için kullanılmasında aktif rol alır, hamam günleri ve kabul günleri gibi etkinliklerde kadınlar bir araya gelir, sohbet eder, eğlenir ve dayanışma gösterirlerdi. Çalgılar çalıp, yiyecekler hazırlayarak eğlenceler düzenlemiştir. Komşularla ilişkilerde, özellikle farklı kültürel gruplarla, anlayış ve destek göstererek birlik ve dayanışmayı güçlendirmiştir.

Erkekler ise, evin ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli malzemeleri (örneğin, şire zamanı için üzüm ve kışık malzemeler) satın alma görevini üstlenir; Ramazan'da ve bayram öncesinde ihtiyaç duyulan malzemeleri temin ederek kadınların hazırlık sürecine katkıda bulunur ve dışarıdaki işleri yönetmekle yükümlüdür. Misafir karşılama gibi toplumsal ilişkilerde erkeklerin daha aktif olduğu görülmektedir. Mahalledeki toplumsal ilişkilerin güven ve düzen içinde devam etmesinde de rol oynamıştır. Bu noktada kadınlarla ortak rollerinin olduğu da gözlemlenmektedir. Hem kadınlar hem erkekler, mahalledeki sosyal

düzeni ve dayanışmayı güçlendiren bir yapı oluşturmuşlardır. Kadın ve erkeklerin, toplumdaki rolleriyle hem ev içindeki hem de mahalle içindeki düzenin sağlanmasına katkı sunduğu belirtilmiştir.

Tablo 2. Madde II: Hayatlı Antep evlerinde mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması.

Evin İç Mekânları	<p>Üst kat: İki oda, yukarıya çıkan basamaklar, hacat (nişler), ocaklık ve küllük.</p> <p>Livan: Misafir ağırlamak için kullanılan salon, kışın sobanın yanması.</p> <p>Odalar: Her odanın genişliği, aile hayatını kolaylaştırmak amacıyla çok yönlü kullanıma uygun.</p>
Evin Dış Mekânları	<p>Hayat: Geniş avlu, sokak kapısından giriş.</p> <p>Bahçe: Bahçede havuz ve düzenli temizlik, çiçekler arasında aile sohbeti.</p> <p>Bahçedeki odalar: Mutfak ve bodrum katına inilen merdivenle kışlık malzeme depoları.</p>
Mimari Özellikler	<p>Merdivenle benzerlik gösteren yapılar olan <i>basamak</i>.</p> <p><i>Hacat</i> yani niş benzeri ev içi raflar</p> <p>Kül biriktirilen pişirme alanları olan <i>küllük</i> ve <i>ocaklık</i>.</p> <p>Kuş pencereleri olan <i>taalar</i>.</p> <p>10x10 büyüklüğündeki Cennet Odası, kristal avizeler ve melek figürleriyle süslenmiş, estetik değeri olan büyük salon.</p> <p>Mutfakta dönme dolap, yemeklerin pratik bir şekilde servisi sağlanır.</p> <p>Evin iç düzeninin pratik yaşam ihtiyaçlarına göre şekillenmesi.</p> <p>Evin günlük yaşamında iç ve dış mekânın bütünlüğü.</p> <p>Buzdolabı olmadığı için serin kuyular veya <i>game</i> ismi verilen havuzlar.</p>

İkinci maddede yer alan başlıca mekânsal özellikler tablo 2’de kategorize edilmiştir. Evlerin üst katındaki odalara çıkan basamaklar, hacat (niş) gibi mimari özellikleri, mekânın şekillendirilmesinde önemli rol oynuyor. Ocaklık ve küllük gibi bölümler de evin fonksiyonel ve kültürel yapısını yansıtıyor. Hayat adı verilen evin geniş avlusuna sokak kapısından girilmekte ve burada aile toplulukları toplanmakta, bazen düğün ya da

nişan gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Livan adı verilen salon, özellikle kış aylarında soba ile ısınan bir alan olarak misafir ağırlamak için kullanılmaktadır. Evdeki odaların büyüklüğü ve çok yönlü kullanımı, ailelerin rahatça yaşamalarını sağlamakta ve minder serilen bir köşe, yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak için ayrılmış bir alan olarak tasarlanmıştır. Bu özelliğiyle her çekirdek ailenin kendi düzeninde yaşamalarına olanak tanımaktadır. Odalar çok yönlü kullanılarak aile hayatını kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır.

Evin her odası, aile hayatını ve sosyal ilişkileri destekleyecek şekilde düzenlenmiştir. Ev, sadece bir yaşam alanı değil, aynı zamanda aile hayatının sıcaklığını ve düzenini yansıtan bir kültürel miras olarak görülüyor. Aile toplanmaları, özel etkinlikler ve günlük yaşam, mekânın sosyo-kültürel değerini artıran unsurlardır. Evlerin konumu ve sosyal ilişkiler de ev yaşamını etkileyen faktörlerden. Evin, Antep Kale civarındaki mahallede bulunması, Ramazan günlerinde iftar vaktini belirleyen top patlama sesi gibi yerel geleneklerle ilişkili bir çevrede yer alması vurgulanıyor. Evin geniş avlusuna sokak kapısından girilmektedir. Avlu, ailenin toplandığı, sohbet ettiği, sosyal etkileşimde bulunduğu bir alan olarak kullanılmıştır. Ailelerin komşularla benzer avlulu ev düzenlerine sahip olması, toplumsal yapıyı ve komşuluk ilişkilerini pekiştiriyor. Gane isimli bahçedeki havuz, düzenli olarak temizlenmekte ve kirletilmemesine özen gösterilmektedir. Bahçe, aile üyelerinin çiçekler arasında bir araya gelip sohbet ettiği bir sosyal alan olarak öne çıkmaktadır. Bahçe katında mutfak ve bodrum katında ise, kışlık malzemelerin saklandığı bir alan olarak işlevsel bir rol üstlenen kilerler vardır ve evin günlük yaşamında iç ile dış mekânın bütünlüğü dikkat çekmektedir.

Tablo 3. Madde III: Hayatlı Antep evlerinde boş zaman etkinlikleri.

Çocukların Boş Zaman Etkinlikleri	Oyun bahçesi oyunları, çizgi çekme oyunları, koşu yarışları, çelik değnek, bilye oynama, gülle ve değerme (topaç) oyunları, tengerleşek, beştaş, seksek, saklambaç, asma altında salıncak kurma.
Büyüklerle Yönelik Boş Zaman Etkinlikleri	Sinemalar (Nakıbalı Sineması) ve Gösteriler, Peçiç, bilmece, çaşar çaşmaz, eşkili ufak köfte, yüksük oyunu, beş taş, ipipilmeden, tavlâ, geleneksel oyunlar, Makine nakışı ile üretim, Okuma alışkanlıkları, Ud çalınıp, şarkı söylenmesi, ikindi sazı zamanları.
Sosyal Toplanma ve Diğer Etkinlikler	Cumhuriyet Baloları ve müzik geceleri, Müsamereler ve nişan törenleri, Halk Eğlenceleri (Marif Kahvesi, Kırkayak Kahvesi), Toplumsal Dayanışma, Sanatsal Etkinlikler.

Boş zaman etkinlikleri tablo 3'te başlıcaları örneklendirilerek gözlemlenmekte ve bunlar toplumsal bağları güçlendiren ve kültürel birlikteliği teşvik eden önemli araçlardır. Sokakta oyun oynamalarına izin verilmeyen çocuklar, bahçelerde güvenli bir şekilde oyun oynar ve sosyalleşirlerdi. Gün boyu avluda toplanarak çeşitli oyunlar oynar. Anneler, çocuklara kendi elleriyle hazırladığı "kahke" ve "koruk ekşisi" gibi ikramlarla bu anları güzelleştirir. Akşamları ailece veya mahallelilerle toplanıp birlikte yemek yenir, ud çalan komşunun müziği eşliğinde eğlenilir. Ailelerin misafirperverliği ve açık kapı kültürü, geçmişteki birlikteliği ve dayanışmayı simgeler. Evlerde düzenlenen yemekli toplantılarda masaların etrafında sohbetler yapılır ve tombala gibi oyunlar oynanır. Oynan

oyunlara peçiç ve yüksük oyunu da örnek olarak gösterilmektedir. Bunun yanı sıra ekşili ufak köfte gibi yemekler de bu oyunlara dahil edilerek şans oyunları haline getirildiği görülmüştür.

Yazlık ve kışlık sinemalarda ailece film izlemek, dondurma ve simit gibi atıştırmalıklarla keyifli vakit geçirmek gençlerin ve yetişkinlerin sosyalleşme alışkanlıkları arasında yer alır. Hatta nişanlı çiftler, sinemaya gitmeyi özel bir etkinlik olarak hatırlarlar. Öte yandan kulüplerde düzenlenen yemekler bazen yalnızca büyüklere özel olur, çocuklar bu etkinliklere her zaman katılamaz. Dönemin ünlü sanatçıları, konserler düzenleyerek kültürel birlikteliği teşvik eder. Safiye Ayla, Melahat Gökçe ve Zehra Bilir gibi isimler bu konserlere katılırlar.

Kız ve erkek çocukları birlikte oyun oynayarak sosyal bağları güçlendirirdi. Kırkayak Kahvesi'nde, mahalle sakinleri, öğretmenler ve doktorlar gibi önemli kişilerin sosyal etkileşimde bulunduğu, fötr şapka çıkararak selamlaştıkları bir ortamda vakit geçirilir. Tavla ve iskambil oyunlarının oynandığı, öğrencilerin ders ve sınav bilgilerini paylaştığı bir mekândır.

Bayramlar, çocukların katılımıyla coşkuyla kutlanır; özel kıyafetler giyilir, törenler düzenlenirdi. Çocuklar, bu özel günlerde okullarda hazırlıklar yapar, kostümler giyer ve törenlere katılırdı. Dini bayramlarda da çocuklar yeni kıyafetler alır, akrabalarla ziyaretlerde bulunur ve büyüklerden harçlık alırlardı. Bayram sabahı, kurdeleler takar, şeker torbaları alır ve sokakta eğlenceli bir atmosfer yaratırlardı. Hem çocuklar hem büyükler için bayramlar ve özel günler, toplumsal dayanışmayı güçlendiren etkinliklerdi.

Tablo 4. Madde IV: Hayatlı Antep evlerinde zaman-uzam farkındalığı.

Mevsimlerin zaman ve uzamsallığı	Şire zamanı, yıkanan ve çırpılan yün yataklar, patlıcan oyma, kurulukları asma, konserve, turşu, peynir yapımı, peynir ve yağ stoklama, yiyeceklerin taze bir şekilde hazırlanması ve buzdolabının olmaması, evin bölümlerinin mevsime göre kullanımı (kışları livan ve yazları hayat, kuyu ve ganelerde saklanan yemeklerin zamanında tüketimi)
Gece-gündüzün zaman ve uzamsallığı	Ramazan akşamları Antep Kalesi'nden top patlama sesi, Sahur vakti etkinliklerinde bekçilerin fenerlerle yol gösterici olması, Elektrik fabrikası ile gece-gündüzün ilişkilendirilmesi,

Zaman, sadece takvime bağlı olarak değil, aynı zamanda ihtiyaçlara göre şekillenen bir süreçtir. Hazırlıklar ve gelenekler, mevsimlere göre düzenlenmektedir. Özellikle yaz ve kış arasındaki zaman diliminde yapılan faaliyetler, yıl boyunca süren bir döngüyü oluşturur. Tablo 5'te görüldüğü gibi kış için hazırlıklar zamanında yapılır ve belirli tarihlerde gece gündüz mekân ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin "Şire zamanı" olarak adlandırılan dönemde, üzüm meyvesi hasat edilerek kış için hazırlıklar yapılmaya başlanır. Bu dönemde ceviz ve fıstık kullanılarak bastıklar yapılır. Bu, zamanın mevsimsel döngüsüyle uyumlu bir etkinliktir. Öte yandan Ramazan akşamlarında "vardı haa!" diye bağırılması ve Antep Kalesi'nden top patlama sesi iftar vaktinin geldiğini duyurur. Bu durum, zamanı belirleyen geleneksel işaretlerin ve mekânın bağlantısını gösterir. Mekânın zamanla ilişkisini somut bir şekilde ortaya koyar. Bu ses, bir yeri (Antep Kalesi) ve zamanı (iftar saati) bağlar. Ramazan ayında yaz mevsiminde meyan şerbeti bulunur ve bu içeceğin mevsime özgü bir özellik taşıdığı belirtilmiştir. Yiyeceklerin taze bir şekilde hazırlanması, her gün belirli bir zaman diliminde yapılması

gereken hazırlıkları vurgular. Zamanın, her gün yapılan rutinlerle de bağlantılı olduğu görülmektedir. Zaman ve uzam arasındaki ilişki, ürünlerin depolanmasıyla daha belirgin hale gelir; örneğin, turşuların sırlı küplere konması, peynirlerin güneşte bekletilmesi ve sonra mahzenlere kaldırılması, buzdolabı olmadığından yemeklerin zamanında tüketimi ya da mekânı şekillendirecek kadar işlevsel olan gane yani akan suların oluştuğu havuzlarda hatta kuyularda bekletilmesi, belirli bir zaman diliminde yapılması gereken işlemler olarak işlevseldir. Yıl boyunca yapılan hazırlıklar, mevsimsel döngülerle bağlantılı olarak, zamanın ve mekânın işleyişine dair farkındalık oluşturan geleneklerdir. Her mevsim, belirli işler ve hazırlıklarla ilişkilidir ve bu işlerin yapılacağı yerler (örneğin, serin alanlar, bodrumlar) mekânın (uzam) işleyişiyle bağlantılıdır. Yaz mevsiminde budanması gereken dallar, sonbaharda yapılacak şire için hazırlanır. Bu da zamanın, mevsimsel hazırlıklarla bağlantılı olduğuna işaret eder. Yılbaşına yaklaşırken eve çulluk getirilir ve beslenir. Yaz mevsiminde, yıkanan ve çırpılan yün yataklar gibi yaz hazırlıkları, kışa hazırlık yapmak için önemli bir yer tutar. Bu hazırlıklar hem zamanın bir parçası olarak hem de uzamda (evde ve mahallede) bir etki oluşturur. Yılbaşı gecesi, çulluk kesilip yemeği yapılır. Bu da bir yılın sonu ve yeni yılın başlangıcına işaret eden mevsimsel bir döngüye işaret eder. Bunlara ek olarak, mahallede iş birliği yaparak yapılan faaliyetler (örneğin patlıcan oyma, biber asma), zamanla birleşerek mahalle içindeki sosyal dayanışmayı artıran bir süreçtir. Şire, turşu, peynir ve yağ stoklama gibi faaliyetler hem kışa hazırlık hem de toplumsal iş birliği olarak şekillenir. Bu süreçler zaman içinde düzenli bir şekilde yapılır ve uzamda (mahallede ve evde) bir etki yaratır. Hazırlıklar, gıda ihtiyacını karşılamanın yanı sıra mahallenin birlikte çalışma kültürünü sürdürmesinde de rol oynar. Burada zamanın geçişi, mahalle sakinlerinin birlikte çalıştıkları ve üretim sürecini paylaştıkları bir uzam yaratır. Zaman içinde gelenekler sürdürülerek, mahalledeki ortak kültür devam ettirilir. Bu kültürel süreç, hem fiziksel uzamda (mahalledeki iş bölümü ve evlerdeki düzen) hem de zamanın geçişiyle (mevsimsel değişiklikler ve yıllık hazırlık döngüsü) şekillenir. Kışa yönelik hazırlıklar (konserve, turşu, peynir yapımı) zamanın ilerlemesiyle ilişkili olarak belirli bir dönemde (özellikle sonbahar ve kış başında) gerçekleşir.

Tablo 5. Madde V: Hayatlı Antep evlerinde üretim-tüketim.

Üretim, geri dönüşüm ve yeniden kullanım	Küllüklerde biriktirilen küller, şire yapımında üzümün hem suyunun hem de posasının kullanımı, üzüm bağlarındaki budanan dallardan yakacak üretimi, kilerlerdeki malzemelerin stoklanması, buzdolabı olmadığı için her gün taze olarak yapılıp ve saklanan gıdalar, doğal muhafaza etme yöntemleri, malzeme kısıtlamaları ile yaratıcı yiyecekler (fakı beyni, salça ekmek, vb.), Kurban Bayramı öncesinde hayvanların kesilmesi ve etlerin dağıtılması süreci,
Sosyal Üretim ve Yaratıcılık	Yemeklerin tadı hakkında yapılan eleştiriler, geleneksel yemek üretim, öğrencilerin Kırkayak Kahvesi'nde dersler ve sınavlar hakkında fikir alışverişi yapmaları, mahalle sakinlerinin dayanışma içinde hareket etmesi, mevsimsel üretim anlayışı ve sürdürülebilirlik, hayatta yarı kamusal alan faaliyetleri,

Üretim ve tüketim faaliyetleri, kültürel zenginlik ve toplumsal dayanışmanın bir göstergesidir. Yemeklerin sadece bir tüketim nesnesi değil, aynı zamanda toplumun sosyal yapısını besleyen, güçlendiren bir üretim süreci olarak ele alınması, kültürel mirasın korunmasına ve toplumsal bağların devamına katkı sağlardı. Tablo 5 bu iki yönüyle üretim ve tüketim faaliyetlerini maddelendirmektedir. Antep mutfağında üretilen gıda maddeleri (şire, sucuk, cevizli ürünler gibi) sadece tüketim amacıyla değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla da üretilirdi. Bu ürünler, toplumun kültürel zenginliğini yansıtan ve dayanışmayı pekiştiren unsurlar olarak kabul edilirdi. Üretim süreçleri, topluluklar arası iş birliği ile şekillenir. Komşular birlikte üzüm bağlarından gelen ürünlerle şire yapar, sucukları asar, bulgur ve buğday işlerdi. Bu, sadece günlük yaşamın işlevsel süreçleri değil, aynı zamanda sosyal yapının güçlendiği ve toplumsal bağların kurulduğu bir üretim biçimiydi.

Evlerdeki küllüklerde biriktirilen küller, dışarıdan satın alınan deterjanlar yerine kullanılmaktadır. Bu, sosyal üretim açısından kaynakların verimli bir şekilde yeniden kullanılması ve tüketimin minimize edilmesi anlamına gelir. Günümüzdeki işlenmiş gıda ürünlerinin yerine, yemekler doğal malzemelerle ve geleneksel yöntemlerle üretilir. Örneğin, marulun pekmeze batırılarak yenmesi, geleneksel yemek üretim kültürünü sürdüren bir pratiği gösterir. Sonbaharda en iyi sebzeler toplanıp konserve yapılır, bu da mevsimsel üretim anlayışını gösterir. Üretim süreci, yalnızca ev halkının ihtiyacını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda kış için hazırlıklar yapılır. Evdeki kilerlerdeki malzemeler, Ramazan gibi özel dönemlerde gereksinim duyulan gıda maddelerinin çoğunu sağlar. Bu, evdeki üretim sisteminin sürdürülebilirliği ve toplumda yiyeceklerin en verimli şekilde kullanılması adına sosyal bir yapıyı ifade eder. Sonbaharda en iyi sebzeler toplanıp konserve yapılır, bu da mevsimsel üretim anlayışını gösterir. Üretim süreci, yalnızca ev halkının ihtiyacını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda kış için hazırlıklar yapılır. Kurban Bayramı öncesinde hayvanların kesilmesi ve etlerin dağıtılması süreci, üretimin sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile iç içe geçtiği bir dönemi yansıtır. Etlerin bozulma riskinin önüne geçmek için hayvanlar Arife gününden 10 gün önce kesilip ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. Bu süreç, yalnızca aile içi değil, mahalleler arası yardımlaşmayı da pekiştiren bir ritüel oluşturur.

Üretim yalnızca gıda ya da madde temelli değildir. Evde yapılan üretimsel işler, zaman dilimleri içinde belirli mevsimlere ve ritüellere bağlı olarak şekillenir. Bu da üretimin, zamanla olan bağımlı ve toplumun kültürel normları doğrultusunda şekillendiğini gösterir. Aynı zamanda toplumsal bağlar, yardımlaşma ve paylaşım üzerine bir düşünsel üretim de yapılır. Bayramlarda hayvan kesimi ve et paylaşımı gibi etkinlikler, sosyal sorumluluk ve komşuluk ilişkileri üzerinde düşünsel bir etki yaratır ve toplumsal dayanışma pratiği üretir. Her üretim süreci, bir toplumsal organizasyon ve kültürün parçası olarak şekillenir. Buna örnek olarak pirinç ve diğer malzemeler kullanılarak yapılan yemeklerin tadı hakkında yapılan eleştiriler ("yoğurdu ekşi" veya "sulu olmuş") yemek üretiminin sadece fiziksel değil, aynı zamanda fikirselsel bir üretim süreci olduğunu gösterir. Bu tür tartışmalar, yemek yapma sürecine katılanların sosyal bir fikir alışverişi içinde olduğunu yansıtır. Buna ek olarak Aile içindeki yemeklerin yapımı, sadece fiziksel malzeme değil, yaratıcı fikirlerin ve paylaşımların da bir ürünü olarak şekillenir. Aynı zamanda, çocukların fakı beyni gibi yaratıcı yiyecekler ile beslenmesi, toplumsal dayanışma ve

üretim anlayışının bir parçasıdır. Sosyal yaşamda, her günün yemekleri genellikle zorunluluklar ve malzeme kısıtlamaları doğrultusunda şekillenir. Örneğin, ekmeğin üzerine nane serpilerek hazırlanan yemek, ekonomik üretim ve sınırlı malzeme ile yaratıcı bir çözüm bulma becerisini yansıtır. Livan adı verilen oturma alanlarında, özellikle kış aylarında, yemek hazırlığı yapılırken, tüm aile bireyleri ve misafirler bir araya gelir. Sıcak havalarda ise yemeklerin dışarıda yenmesi ve açık havada yemek masası kurulması, yazın dış mekânlarda yapılan yemek üretimi ve tüketiminin sosyal bir etkinlik haline geldiğini gösterir. Bu, aile içindeki üretim sürecinin hem bir toplumsal etkinlik hem de bir paylaşım ritüeli haline geldiğini gösterir. Yiyecekler hazırlanırken, hamur yoğrulup şehriye yapılır, bu üretimden elde edilen yiyecekler aileye bırakılır ve misafirlere ikramlar sunulur. Bu durum, paylaşım ve dayanışma kültürünün bir göstergesidir. Evde yapılan üretim faaliyetleri, sadece bireysel bir ihtiyacı karşılamakla kalmaz, aynı zamanda mahalle sakinlerinin dayanışma içinde hareket etmesini sağlar. Evdeki yemeklerin ve yiyeceklerin hazırlanması, aynı zamanda komşuluk ilişkilerini güçlendirici bir toplumsal mekanizma olarak işlev görür.

Yemek başlığı altından çıkılırsa, eğitim hayatına yönelik olarak fikirselleştirilmiş paylaşımların da yer aldığı gözlemlenmektedir. Lise öğrencilerinin Kırkayak Kahvesi'nde dersler ve sınavlar hakkında fikir alışverişini yapmaları, sosyal bir üretim süreci içinde bilgilerin paylaşıldığı ve herkesin kolektif bir şekilde düşünsel üretime katkı sağladığı bir ortamı ifade eder.

4.2 Tartışma

Bulguların tespit edilmesiyle ortaya çıkan tablolara göre Gaziantep kentinde hayatlı Antep evlerindeki yaşam kültürü şimdikiye kıyasla bazı hususlarda modernleşme süreciyle birlikte değişime uğramıştır. Bu bölümde bahsi geçen hususlar 5 madde altında tartışılmaktadır:

Madde I'de "Hayatlı Antep evlerinde sosyal organizasyonlarda kadının ve erkeğin eve ilişkin roller" hususunda

Madde II'de "Hayatlı Antep evlerinde mekânsal olarak iç ve dışın karşılaştırılması" hususunda

Madde III'te "Hayatlı Antep evlerinde boş zaman etkinlikleri" hususunda

Madde IV'te "Hayatlı Antep evlerinde zaman-uzam farkındalığı" hususunda

Madde V'te "Hayatlı Antep evlerinde üretim-tüketim" hususunda

Her madde kendi içinde belirli konuları ele alsa da aslında bazı maddelerin bir biriyle iç içe geçtiği de düşünülebilir. Kadın ve erkek rolleri ele alınırken diğer taraftan üretim-tüketimin bu cinsiyet rolleri üzerinden nasıl şekillendiği de gözlemlenebilmektedir. Örneğin Kadınlar, ev işlerine yardımcı olan diğer kadınlarla birlikte çalışarak yemekler hazırlardı. Bu durum, sadece fiziksel iş gücü üretimiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağların güçlendiği ve geleneklerin aktarıldığı bir üretim şekli oluştururdu. Kadınlar, yemek kültürünü ve geleneksel üretim yöntemlerini nesilden nesile aktarır, böylece kültürel üretim de sağlanmış olurdu. Öte yandan boş zaman etkinlikleriyle kışın mevsim şartları nedeniyle zaman-uzam farkındalığı ele alınarak üretimi destekleyen aktivitelerin yapılması ve tüm bunların hayatta gerçekleşiyor olması neredeyse tüm maddeleri birbiriyle ilişkilendiren bir bulgu olarak gözlemlenmektedir. Örneğin şire yapımında, üzümün dalından suyuna kadar sürdürülebilir bir şekilde, mevsimlere yönelik ele alınarak, erkeklerin tedarik etme rolü ve kadınların üretimde aldığı roller, evlerin hayatlarında adeta birer boş zaman etkinliği ama aynı zamanda kışa hazırlığın bir parçası olarak ele alındığında maddelerin tamamının ele alınabildiği ortaya çıkmaktadır.

Hayatlı Antep evlerindeki toplumsal yaşam ve mekân özellikleri, kadın ve erkek rollerinin tarihsel ve kültürel çerçevede şekillenmesini yansıtmaktadır. Bu çerçevede, kadınların özellikle ev içi düzen, yönetim ve sosyal organizasyonlardaki rolleri, toplumsal uyum ve dayanışmanın sağlanmasında belirleyici olmuştur. Tablo 1'de gösterildiği gibi, kadınlar hem geleneklerin taşıyıcısı hem de modernleşme sürecinin aktif katılımcıları olarak ev içi ve mahalle yaşamında çok yönlü roller üstlenmiştir. Geleneksel bir çerçevede, sevgi ve otoriteyle dengelenmiş bir yönetim tarzıyla çocuk yetiştirme ve ailenin bir arada tutulmasında aktif rol oynayan kadınlar, aynı zamanda sosyal etkinliklerde ve komşu ilişkilerinde dayanışma göstermeyi sürdürmüştür.

Erkeklerin rolleri ise, ev dışındaki sorumlulukları ve toplumsal güvenin sağlanmasıyla öne çıkmaktadır. Alışveriş yapma ve dış işleri yürütme gibi görevler, kadınların ev

içindeki rolleriyle tamamlayıcı bir uyum içinde olmuştur. Kadın ve erkeklerin ortak olarak mahalle dayanışması ve toplumsal organizasyonlardaki sorumlulukları, toplumsal yapının çok yönlü bir şekilde işlediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, farklı inanç gruplarıyla uyumlu ilişkiler kurarak toplumsal dengeyi destekleyen bir yapı oluşturmuştur.

Hayat ve bahçe gibi mekânsal unsurlar, ev içi yaşamın yanı sıra toplumsal ilişkilerin de şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Tablo 2’de belirtilen mimari detaylar, evin sosyo-kültürel işlevlerini destekleyen unsurları açığa çıkarmıştır. Bahçede bir araya gelerek sohbet etmek veya hayatın avlu kısmında düzenlenen etkinlikler, toplumsal dayanışma ve ilişkileri desteklemiştir. Mekânın, zamanın ve toplumsal yaşamın birbirine entegrasyonu, geleneklerin ve toplumsal yapının devamına katkıda bulunmuştur.

Boş zaman etkinlikleri ve mevsimsel gelenekler de toplumsal yaşamın dinamiklerini açıklamaktadır. Tablo 3’te görüldüğü gibi, çocukların oyunlarından yetişkinlerin katıldığı sosyal etkinliklere kadar her faaliyet, toplumsal bağların güçlenmesine hizmet etmiştir. Mevsimlere ve zamanın özelliklerine göre şekillenen geleneksel uygulamalar, Tablo 4’te belirtildiği gibi hem kültürel hem de ekonomik anlamda toplumu bir arada tutan özellikler taşımıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada modernitenin dönüştürdüğü kültürün ev yaşamlarındaki etkileri Gaziantep'in tarihi hayatlı Antep Evleri üzerinden incelenmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu ile gelen yenilikler bu topraklarda yaşayan mahallelileri özellikle zor bir mücadele olan Antep savunmasının sonrasında nasıl ev yaşamlarını sürdürdükleri, endüstriye gelişmeler öncesi evlerin yapısının nasıl olduğu araştırılmıştır. Elde edilen bulgularla modernitenin 5 madde ile değerlendirilmesi sonucu birçok noktada farklılıkların olduğu, insanların bireyselleşerek apartman dairelerine sığışan yaşamlarının nasıl dönüştüğü ortaya çıkmaktadır.

Bahsi geçen bulgulara Antep evlerinde çocuklukları geçmiş bir neslin video kayıtlarına ulaşılmıştır. "Gaziantep Kent Arşivi" Youtube kanalında açık erişimde olan bu videoların içerisinde modernitenin kadın erkek rolleriyle komşuculuk ilişkiler, evlerin mekânsal yapılar, boş zamanlarda yapılan etkinlikler, zaman-mekânın birbirinden henüz kopmamış olduğu zamanlar ve üretim-tüketim konusu içerik analizi yöntemiyle mercek altına alınarak incelenmiştir. Bulgular ev yaşamındaki bu 5 maddenin günümüze gelindiğinde bir dönüşüme uğrayarak apartman kültürüne geçişte yaşanan farklılıkları ortaya çıkarmaktadır.

Kadın-erkek rollerini içeren ilk maddeden bahsedilecek olursa, günümüze göre özellikle kadının rollerinde nasıl farklılıkların olduğu videolardaki konuşmalardan tespit edilmektedir. Günümüzde özellikle dönüşümden en çok etkilenen kadın iş hayatında daha fazla rol alıyor olsa bile, üretimin bir parçası haline geldiği tartışmaya açık bir tablo çizmektedir. Günümüz dünyasında üretirken bir taraftan yüklü oranda tüketildiği düşünülecek olursa, kadının modern öncesi varlığı ev otoritesinde, aile ekonomisinde attığı adımlar ve verdiği kararlarla aslında daha aktif bir noktadadır. Kadını evin içerisinde sokağın gerisinde tutan ise toplumun o dönemde yarattığı farklı algılama tutumları olduğu düşünülebilir. İleride yapılacak çalışmalarda kadın-erkek rollerinin nasıl bir değişime uğradığı, bunlar üzerindeki etken faktörlerin neler olduğu bir başka araştırma konusu olabilir. Buna ek olarak komşuluk ilişkileri ve toplumsal organizasyonlar başlı başına bir konu başlığı olarak ele alınabilir. Güven hissinin daha yüksekte olması, dayanışma içerisinde birbirini kollayan komşuluk ilişkilerinin, mahalle kültürünün

günümüzde değiştiğini ifade eden video konuşmacıları o günleri özlediklerini ifade etmişlerdir. Apartmanlarda kimi zaman karşı komşu ile olan ilişkilerinde bile mesafenin arttığı bir toplumda, mahalle kùltürünün büyük bir değişime uğramıştır.

Hayatlı Antep evlerini, günümüzde apartman dairelerinden ayıran en büyük mekânsal farklılık avlulara sahip olmaları ve daha büyük alanlarla geniş aileleri içerisinde barındırabiliyor olmasıdır. Hem bir sosyal alan olmasıyla hem de mevsimleri olduğu gibi yaşama imkânı sunmasıyla hayat adı verilen açık hava alanları bireyi doğayla iç içe tutabilmektedir. Evin kapısının hemen hayata açılır olması da mahalle halkının kolayca birbiriyle sosyalleşmesine kucak açar konumdadır. Ayrıca çoğu hayatlı evde bulunan kuyular, gane adı verilen havuzlar, hem fonksiyonel olarak kullanılarak yemeklerin tazeliğini buzdolabının henüz girmediği evlerde sürdürürken, hem de estetik olarak fotoğraflarla da görülebileceği gibi evdeki yaşamı serin ve keyifli bir hale getirmektedir. Etrafindaki çiçekler, yaşanan güzel hatıralar bu ganelerin etrafında hayat bulmuştur. Sene içerisinde mevsim şartları zorlaştığı kapalı olan livanlarda benzer şartlar altında sosyal yaşam süregelmektedir. Evlerde her çekirdek ailenin kendi odasının olmasına uygun genişlikler de mevcuttur. Nefes alan bu yapılarla yer alan taa ismi verilen pencereler de dikkat çekmektedir. Evlerin dış duvarlarında kuş pencerelerinin adı olan taalar kuşları da kucaklamış aynı zamanda evlerin daha havadar olmasını desteklemektedir. Sosyal, coğrafik ve demografik birçok noktadan ele alınabilecek bu mimari özelliklerin çok büyük çoğunluğu günümüz apartman dairelerine hem sığmamakta hem de öncelikli sırada yer almamaktadır. Bireyin çoğu derin ihtiyaçları yapılacak yeni çalışmalarda mercek altına alınarak buradan yola çıkılarak pek çok araştırma yapılabilir.

Boş zaman maddesine gelindiğinde, aslında bu olgunun günümüze endüstriyelleme ile geldiği düşünölebilir. Zamanın içi boşaltıldığında ifade edebileceği anlam uzay boşluğunda aranabilir. Evlerin içerisinde böyle bir boşluk aslında mümkün olmamalıdır. Bireyin düşünöen, üreten, sosyal bir varlıkken boş bir zamanın içerisinde bulunmakta zorlanabileceği tahmin edilmelidir. 7'sinden 70'ine ev halkı ve mahalle halkı sosyal bir birliktelik içerisinde, komşuculuk ilişkileriyle, çeşitli kahvelerde bir araya gelerek vakit geçirdiği görölmektedir. Mutlaka oynadıkları bir oyun, yüzük oyunu, peçiç oyunu, ola gelmiş ve nesillerden nesillere aktarılmıştır. Birçok kitapta bunlara yer verilmiş, yazılan masal ve hikayeler dillerden dillere dolaşmıştır. Hayatlı evlerde bir araya gelerek hoş zaman etkinlikleri gerçekleşirken günümüzde adı boş zaman etkinlikleri olarak düşünölen

dolu dolu zamanlar yaşanmıştır. Videolarda anılarından bahseden konuşmacılar bu etkinlikleri dile getirmektedir.

Uzamdan ayrıldığını düşündüğümüz zaman, hayatlı Antep evlerinde geceyi gece gibi, kışları ve yazları kendine has özellikleriyle yaşayan ev halkının o günlerde fark etmeden bir bütün olarak hissettiği ayrılmasının anlaşılması güç iki olgu olarak düşünülmeliydi. Akşamları fenerlerle kandillerle aydınlanan sokaklar, evler gündüzleri gündüz gibi yaşanırdı. Mevsim şartlarının gerektirdiği gibi evlerin mekânları düzenlenmiştir, ısınmak gerekiyorsa soba yakılır serinlemek gerekiyorsa gane başında toplanılırmış. Yaşamın bir parçası olan bir bütünden zaman-uzam birlikteliği günümüzde her an her yerde yiyebileceğiniz domates örneğinden, akşamları gündüzmüş gibi yaşayabileceğiniz teknolojilerle çepeçevre durumda insan oğlu. Bahsi geçen tüm 5 maddenin de bu noktada aslında iç içe olduğu aşikâr durumda. Mekânlar, bireyin ihtiyaçları, üretmek ve zamanı dolu dolu geçirmek, üstelik de bunları zamanında belirli uzamsal ölçüde yapabilmek kaçınılmazken, günümüzde endüstrinin ürünleriyle etrafı sarılı vaziyette olan insan oğlu, kentlerdeki kalabalıkların içerisinde kendi dünyasıyla baş başa durumda görülüyor.

Öte yandan, hayatlı Antep evlerinde senenin başında başlayıp tüm seneyi gözlemleyecek olursak, kışın depolardaki ürünlerin azalmaya yüz tutmasıyla baharda çiçeklerin açması sonrası yazları örneğin üzümün olmasıyla üretim çalışmaları başlar. Adeta uykusundan uyanan doğanın hiçbir ürünü boşa harcanmaz. Bağlardaki üzümlerden şire yapılarak, arta kalan dallarından şirenin altını yakmak için ateş yakılır. Ateşten kalan küller temizlik malzemesi, şireden elde edilen çeşitli besinler, kışın ev halkının beslenmesinde rol oynamaktadır. Diğer yandan zihinsel üretimini sürdüren mahalle halkı, pek çok kahve mekânında bir araya gelerek bir yandan dama, tavla gibi oyunlar oynarken bir yandan okula giden öğrencilerden eşrafa herkes birbiriyle fikirsel üretim içerisinde. Rastladıkları değerli meslek erbaplarına gösterdikleri saygı, yaşça küçük olanlara gösterdikleri sevgi günümüzde yerini birbirine güvenmekte zorlanan, üretmekte geride duran bir topluma doğru sürüklenmektedir. Kapıları sıkı sıkı kilitli olan, güvenlik alarmlarıyla kameralarla çevrili olan apartman dairelerine sığışan yaşamlar süregelmektedir.

Bu beş maddeden elde edilen bulgulardan yola çıkıldığında bahsi geçen mahalle kültürü, evlerin mekânsal özellikleri, gerçekleştirilmiş etkinlikler, mevsimlik-günlük şartlar ve üretim tüketim pratikleri modernite ile dönüşen bir kültürel durumun içerisinde.

Dönüşmeye devam ettiği sırada bir taraftan bireyi de etrafında hızlanarak döndürmektedir. Apartman dairelerine sığışmış olan yaşamlarında birey, bu kültürel dönüşümden etkilenen hem aktörler hem de nesnelere olarak gözlemlenmektedir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. (2020). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*, (N. Ülner- M. Tüzel- E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altay, S. (2021). *İzmir'deki mimari örnekleri ile erken modernizm üslubunun incelenmesi* (Yayın no.263263) [Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-263263,-SELEN%20ALTAY>
- Arın Samancı, K. M. (2010). *Kayseri meydanının Cumhuriyet dönemi modernizm yaklaşımı bağlamında değişimi Eski hükümet konağı örneği* (Yayın no. 570038) [Yüksek Lisans Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-570038,-KADR%C4%B0YE%20MERVE%20ARIN>
- Asiliskender, B. (2007). *Modernleşme ve konut; Cumhuriyet'in sanayi yatırımları ile Kayseri'de mekânsal ve toplumsal değişim* (Yayın no.252214) [Doktora Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-252214,-BURAK%20AS%C4%B0L%C4%B0SKENDER>
- Avcı Hosanlı, D. (2017). *Modern ulusu barındırmak Ankara'da konut mimarisinin 1920'lerdeki dönüşümü* (Yayın no. 502256) [Doktora Tezi, ODTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-502256,-DEN%C4%B0Z%20AVCI%20HOSANLI>
- Ayık, Y. (2019). *Kapıların iletişimi: Göstergibilimsel çözümleme*, (Yayın no.576735) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-576735,-YEL%C4%B0Z%20AYIK>
- Aziz, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Baldini, M. (2000). *İletişim Tarihi* (G. Batuş, Çev.) İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Baran, M. (2020). *Erken cumhuriyet dönemi modernleşme sürecinde mimarlığın etkileri Sivas Cer Atölyesi (1939)* (Yayın no. 619089) [Yüksek Lisans, Kayseri Erciyes Üniversitesi].<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,619089,-MEL%C4%B0H%20BARAN>
- Benjamin, W. (2023). *Teknik Olarak Yeniden Üretilebilirlik Çağında Sanat Eseri*, (O. Duman, Çev.), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Berger, J. (1986). *Görme Biçimleri*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Biçer, H. (2017). Jürgen Habermas, Hannah Arendt ve Richard Sennett'in Kamusal Alan Yaklaşımları. *Sosyolojik Düşün*, 2 (1) , 45-54 .
- Bottomore, T. (2016). *Frankfurt Okulu ve Eleştirisi*, (Ü.H. Yolsal, Çev.), İstanbul: Say Yayınları.
- Bölükbaş Dayı, E. (2019). *Modern bir kentin oluşumu Antalya, 1920'ler-1980'ler* (Yayın no. 594955) [Doktora Tezi, ODTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,594955,-ES%C4%B0N%20B%C3%96L%C3%9CKBA%C5%9E%20DAYI>
- Crowley, D.,ve Heyer, P. (2021). *İletişim Tarihi: Taş Devri Sembollerinden Sosyal Medyaya* (B. Ersöz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Canbakış, B. (2021). *Gelenekselden moderne sürdürülebilir mimari mekân üretimi Bursa örneği*, (Yayın no. 695483) [Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,695483,-B%C3%9C%C5%9ERA%20CANBAKI%C5%9E>
- Çekül Resmî Web Sitesi (2023, 9 15) Geleneksel Yaşam Kültürü ve Ortak Bellek. 12 Kasım 2024 tarihinde <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/geleneksel-yasam-kulturu-ve-ortak-bellek> adresinden alındı.

- Çelebi Gürkan, Ü. (2017). Post modern dönemde kamusal mekânın dönüşümünün kapalı siteler üzerinden incelenmesi: İstanbul Göktürk örneği (Yayın no. 495453) [Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,495453,-%C3%9CLK%C3%9C%20%C3%87ELEB%C4%B0>
- Çiğdem, A. (2004). *Bir İmkân Olarak Modernite: Weber ve Habermas*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğusan Alexander, G. N. (2010). *Bir modernleşme pratiği olarak kooperatifçilik ve bahçeli konut yerleşimleri* (Yayın no. 335816) [Doktora Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,335816,-G%C3%9CL%20NE%C5%9EE%20DO%C4%9EUSAN>
- Eldek, H. (2014). *Kayseri'de 1935-55 yılları arasında inşa edilmiş modern yapıların korunması üzerine yöntem önerisi* (Yayın no. 3784) [Doktora Tezi, Yıldız Teknik].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,378430,-H%C4%B0KMET%20ELDEK>
- Akerson Erkman, F. (2019) *Göstergebilime Giriş*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat
- Erkol, İ. (2008). *Türkiye mimarlığı'nda modernizmin revizyonları (1960-1980)* (Yayın no. 444218) [Doktora Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,444218,-%C4%B0D%C4%B0L%20ERKOL>
- Fiske, J. (1999). *İletişim Bilimlerine Giriş*, Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, (2023). Gaziantep Coğrafyası. 25.11.2024 tarihinde <https://www.gaziantep.bel.tr/tr/gaziantepi-kesfet/gaziantep-cografyasi> adresinden alındı.
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*. (E. Kuşdil, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Girgin, O. (2018). Modernliği Savunurken: Habermas, Touraine ve Giddens. *Journal of Turkish Studies*. 13. 629-647.

Gökçe Atahan, I. (2019). Alanya'nın modern dönem kentleşmesinin süreksizlik, bağlamdan koparma ve düşünömsellik kavramlarıyla irdelenmesi (Yayın no. 545579) [Yüksek Lisans Tezi, Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-545579,-I%C5%9EIL%20G%C3%96K%C3%87E%20ATAHAN>

Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kurumsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Gönültaş Tekin, M. (2019). *Modern iç mekânın analizi: Karşıyaka (İzmir) apartmanları, 1950-1980* (Yayın no. 617316) [Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-617316,-BESTE%20G%C3%96N%C3%9CLTA%C5%9E%20TEK%C4%B0N>

Güneysu, K. F. (2018). *Geleneksel evlerden günümüzün yüksek yapılarındaki modern akıllı sistemlerine bir bakış ve karşılaştırmalı değerlendirme ile İstanbul örneği* (Yayın no. 516538) [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=25516538,KADR%C4%B0YE%20F%C4%B0L%C4%B0Z%20G%C3%9CNEYSU>

Habermas, J. (2018). *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*. (Bora, T. ve Sancar, M. Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Hasol, D. (1975). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, İstanbul: Yapı End.

Kana, D. (2006). *İstanbul'da kentleşme ve değişim* (Yayın no. 190618) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=5-190618,-DEN%C4%B0Z%20KANA>

Karadağ, M. (1998). *Türkiye toplumunda bir tabakalaşma unsuru olarak eşraf-Antep'te eşraf aileleri* (Yayın no. 71817) [Yüksek Lisans, Mimar Sinan Güzel Sanat Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=2-71817,-MELTEM%20KARADA%C4%9E>

- Kaya Avundak, S. (2019). *19. yüzyıl batılılaşma sürecinde Galata ve Pera'da inşa edilen karma kullanımlı yapılar ve bu yapıların günümüzdeki durumlarının değerlendirilmesi* (Yayın no. 589256) [Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi].<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,589256,-SEVAL%20KAYA%20AVUNDUK>
- Kınalı, N. (1998). *Modernleşme Süreci'nin etkisi altında Anadolu geleneksel konut anlayışının evrimi* (Yayın no. 83315) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi].<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,83315,-NAZIM%20KINALI>
- Kıray, M. (1998). *Değişen Toplum Yapısı*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*, İzmir: Saray Kitabevleri.
- Kolsal, F. (2014). *Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin bir sanayi yapısı üzerinden kentsel ve mekânsal olarak okunması: Aydın tekstil yerleşkesi* (Yayın no. 373605) [Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi].<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-,373605,-FATMA%20KOLSAL>
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*, (kaynağından çevrilmiştir.) Beverly Hills: Sage Publications.
- Latouche, S. (1993). *Dünyanın Batılılaşması/Gezegeneğimizin Birörnekleşmesinin Anlamı Önemi ve Sınırları Üstüne Bir Deneme*, (T. Keşoğlu, Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- McLuhan, M. (2020). *Gutenberg Galaksisi*, İstanbul: YKY.
- Morva, O. (2013) *Chicago Okulu: Pragmatik Sosyal Teoride İletişimin Keşfi*, İstanbul: Doruk Yayınları.

- Morva, O. (2016). Ben, Kendim ve Dijital Benliğim: Dijital İletişim Çağında Benlik Kavramlaştırması Üzerine. Nilüfer Timisi (Ed.), *Dijital Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler* içinde (pp. 41-62). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Oral, F. S. (2004). *Kayseri'de modernleşme sürecinde kent konutu kavramının gelişimi 1950-1970* (Yayın no. 185288) [Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-185288,-FATMA%20SEV%C4%B0L%20ORAL>
- Öçal, H. (2019). *Isparta kent kimliğinde modernizmin yansımaları ve modernizm etkisindeki konut mimarisi* (Yayın no. 213398) [Yüksek Lisans Tezi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-213398,-HUR%C4%B0YE%20%C3%96%C3%87AL>
- Özakbaş, D. (2013). *Cumhuriyet Dönemi mimarlığının siyasal, ekonomik ve sosyal gelişmeler paralelinde modernleşme süreci 1950-2000* (Yayın no. 391543) [Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-391543,-DERYA%20%C3%96ZAKBA%C5%9E>
- Özdaş, G. (2006). *Modernleşme sürecinde Niğde'de mimari çevre ve kentsel dönüşümler* (Yayın no. 232264) [Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-232264,-G%C3%96K%C3%87EK%20%C3%96ZDA%C5%9E>
- Özdemir, E. S. (2019). *Afyonkarahisar kent imajı ve mimari kimliğinde modern dönem izlerinin tespitine yönelik bir araştırma* (Yayın no. 594133) [Yüksek Lisans Tezi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1594133,EM%C4%B0NE%20S%C3%9CMEYYE%20%C3%96ZDEM%C4%B0R>

- Özkaban, F. F. (2013). *Modern mimarlık mirasının korunması sorunsalı İzmir konut mimarlığı örneği* (Yayın no. 422078) [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-422078,-FATMA%20FEYZAL%20%C3%96ZKABAN>
- Özsoy, E. (2014). *Kayseri'de 1950 sonrası modern bir mahalle oluşumu: Yeni Mahalle örneği* (Yayın no. 377174) [Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Erciyes Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-377174,-EDA%20%C3%96ZSOY>
- Özten, M. (2001). *Erken Cumhuriyet Dönemi Anadolu kentinde bir modernleşme aracı olarak İstasyon Caddesinin incelenmesi: Ankara örneği* (Yayın no. 128725) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-128725,-MELTEM%20%C3%96ZTEN>
- Özovacı Kılıç, M. (2019). *1923-1960 döneminde Gaziantep'in imarı: Süreç ve aktörler* (Yayın no. 609629) [Yüksek Lisans Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-609629,-M%C4%B0NE%20%C3%96ZOVACI%20KILI%20%C3%87>
- Saka, A. (2020). *Cumhuriyet Dönemi modern mimarlık pratiklerinin Antakya'da konut üzerinden okunması (1950-1970)* (Yayın no. 723164) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-723164,-AY%C5%9EEG%C3%96CL%20SAKA>
- Savut, E. (2016). Kültür endüstrisi: Kamusal alanın tüketimi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 15-28.
- Sennett, R. (2010). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. (Durak, S. ve Yılmaz, A. Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2015). *Yeni Kapitalizm Kültürü*, (A. Onocak, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Serin, R. (2006). *Kentleşme sürecinin etkileri ve yabancılaşma* (Yayın no. 211210) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-211210,-ROJA%20SER%C4%B0N>
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- TDK. (t. y.). “Kültür”. sozluk.gov.tr 19.09.2023 tarihinde adresinden alındı.
- Şahin, M. (2019). *Geleneksel Gaziantep evlerindeki avluların rolünün yerel veriler bağlamında değerlendirilmesi* (Yayın no. 579076) [Yüksek Lisans Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-579076,-MUSTAFA%20%C5%9EAH%C4%B0N>
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. A. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tokuz, G. (2004). *20. Yüzyılda Gaziantep'te Eğlence Hayatı*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Basımevi.
- Tomlinson, Y. (2017). *Küreselleşme ve Kültür*, (A. Eker, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tunca, Y. (2019). *Tozkoparan sosyal konutlarının modern mimarlık mirası bağlamında korunması* (Yayın no. 601165) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-601165,-YUSUF%20TUNCA>
- Tuncel, Y. B. (2018). *Modern mimarlık dönemi konut binalarının enerji etkin iyileştirilmesi: İstanbul Bağdat caddesi örneği* (Yayın no. 601558) [Yüksek Lisans Tezi, İTÜ].
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp#:~:text=1-601558,-YAPRAK%20BEG%C3%9CM%20TUNCEL>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

YOUTUBE (2019). Gaziantep Kent Arşivi “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Mehmet Reşit Göğüş.” [Video]. 10.12.2024.
https://www.youtube.com/watch?v=7SSZgCjM5AY&list=PLrYrPICBnT36VgcfKb3F4RzQP_BHz-5ZK adresinden alındı.

YOUTUBE (2020). Gaziantep Kent Arşivi “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Meral Dai.” [Video]. 10.12.2024.
https://www.youtube.com/watch?v=oWf0LAIM8xw&list=PLrYrPICBnT36VgcfKb3F4RzQP_BHz-5ZK&index=2 adresinden alındı.

YOUTUBE (2021). Gaziantep Kent Arşivi “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Nakşiye Güzelbey.” [Video]. 10.12.2024.
https://www.youtube.com/watch?v=DuKsuFjzU6U&list=PLrYrPICBnT36VgcfKb3F4RzQP_BHz-5ZK&index=3 adresinden alındı.

YOUTUBE (2022a). Gaziantep Kent Arşivi videolardan “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Akgün Kutlar Göğüş.” [Video]. 10.12.2024.
https://www.youtube.com/watch?v=3FFS_nkkwhY&list=PLrYrPICBnT36VgcfKb3F4RzQP_BHz-5ZK&index=5 adresinden alındı.

YOUTUBE (2022b). Gaziantep Kent Arşivi “Sözlü Tarih ve Derleme Projesi- Ülker Barlas Beşe.” [Video]. 10.12.2024.
https://www.youtube.com/watch?v=jtlgluPGfGk&list=PLrYrPICBnT36VgcfKb3F4RzQP_BHz-5ZK&index=7 adresinden alındı.

ÖZ GEÇMİŞ

Aslı BÜYÜKBEŞE BARAN

Eğitim

Yüksek Lisans	2019	Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İnteraktif Medya Tasarımı Programı
Yüksek Lisans	2019	Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Programı
Lisans	2011	Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İngilizce Öğretmenliği

İş/İstihdam

2023-Halen		İstanbul Medipol Üniversitesi, Yabancı Diller Koordinatörlüğü, Öğretim Görevlisi
2018		Maltepe Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Öğretim Görevlisi
2017		Üsküdar Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Öğretim Görevlisi
2011		Çeşitli özel orta ve ilkokullarda İngilizce Öğretmenliği

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Sözsüz İletişimin Modern Örneklerinden Tango Dansı: “Kadın Kokusu” Tango Dans Sahnesinin Göstergibilimsel Analizi (27.11.2024), Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi

Mobil Destekli Dil Öğrenim Uygulamalarının Kullanıcı Arayüz Tasarımı (2019) Yüksek Lisans Tezi

Sertifika Programları

2023 Mimar Sinan Üniversitesi “1800-2000 Yılları Arası Modern Tasarım Akımları”

2023 Mimar Sinan Üniversitesi “Restorasyon Teknik ve Teknolojileri”

